

Joustava perusopetus

JOPO[®] -toiminnan vaikuttavuuden arviointi

Opetusministeriön julkaisuja 2008:36

Jyri Manninen
Saara Luukannel

Joustava perusopetus

JOPO® -toiminnan vaikuttavuuden arviointi

Opetusministeriön julkaisuja 2008:36

Jyri Manninen, Saara Luukannel

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto /
Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut>

Taitto / Ombrytning: Teija Metsänperä, opetusministeriö
Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2008

ISBN 978-952-485-576-1 (nid.)
ISBN 978-952-485-577-8 (PDF)
ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2008:35

Joustava perusopetus JOPO[®] -toiminnan vaikuttavuuden arviointi

Tiivistelmä

Joustava perusopetus -hanke (JOPO[®]) on opetusministeriön vuonna 2006 käynnistämä kehittämishanke, jossa kehitetään uudennlaisia koulupudokkuutta vähentäviä opetusmenetelmiä ja toimintatapoja. Hankkeessa kehitetään perusopetuksen vuosiluokkien 7–9 opetukseen uudennlaisia oppilaiden yksilöllisistä tarpeista lähteviä toiminnallisia opiskelumenetelmiä, pienryhmäopetusta, työpaikkaopiskelua sekä erilaisia oppimisympäristöjä hyödyntäviä lähestymistapoja. Peruskoulun suorittamista ja toiselle asteelle siirtymistä tuetaan myös moniammatillisen yhteistyön, varhaisen puuttumisen ja tehostetun koti–koulu-yhteistyön avulla.

Raportissa kuvataan Jopo-hankkeen toteutusta kouluissa lukuvuonna 2007–2008 ja arvioidaan hankkeen vaikuttavuutta. Hankkeen vaikuttavuutta arvioidaan Jopo-oppilaiden (n = 624) tilanteissa lukuvuoden aikana tapahtuneiden muutosten kautta. Lisäksi arvioidaan, miten erilaiset Jopossa käytössä olleet toimintatavat ovat vaikuttaneet oppilaiden kehittymiseen. Vaikuttavuuden arviointi perustuu oppilaskohtaisen seuranta-aineiston lisäksi koulujen ja kuntien (n = 65) itsearviointeihin, oppilaiden (n = 265) ja huoltajien (n = 170) palautekyselyihin sekä sidosryhmähaastatteluihin.

Jopo-toiminta on organisoitu kouluissa pienryhmiksi, joissa toimii opettaja ja työpari. Opettajilla on yleensä erityisluokanopettajan tai erityisopettajan koulutus, ja työparit ovat yleensä esimerkiksi kunnan nuorisotoimen palkkaamia nuorisotyöntekijöitä, nuoriso-ohjajia, yhteisöpedagogeja tai koulunkäyntiavustajia. Jopo-ryhmien yleisimmät toimintamuodot ovat omassa Jopo-ryhmässä tapahtuva pienryhmäopetus ja henkilökohtainen ohjaus, työpaikkaopiskelu ja mahdollisesti joidenkin aineiden opiskelu integroituna koulun muuhun perusopetukseen. Jopo-ryhmät ovat lisäksi hyödyntäneet leirikouluja ja erilaisia retkiä mm. ryhmäytymiseen. Oppilaille on myös räätälöity muita opiskelutapoja ja erikoiskurseja.

Jopo-ryhmissä on kehitetty erityisesti toiminnallisia opiskelumenetelmiä, joissa korostuu opettajajohtoisen opetuksen sijasta esimerkiksi tutkiva oppiminen, yhteistoiminnallisuus ja projektiopiskelu. Oppiainekeskeisyyden tilalle on kehitetty teemakokonaisuuksien opiskelua, ja ryhmissä on luovuttu paljolti perinteisestä oppituntijaosta, ja siirrytty tilannekohtaisempaan ja vaihtelevaan ajankäyttöön. Eri ryhmissä on painotettu hieman eri asioita. Joissakin ryhmissä toiminta on painottunut erityisopetuksen tyyppiseen ohjattuun ja yksilölliseen opiskeluun, joissakin ryhmissä taas on panostettu enemmän työpaikkaopiskeluun. Osassa ryhmistä pääpaino toiminnassa on ollut oppilaiden vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista lähtevässä opiskelussa, jossa on samalla tuettu oppilaan itsetunnon, itseluottamuksen ja tulevaisuusorientaation kehittymistä. Kaikissa ryhmissä kasvatustehävä eli elämänhallinnan perustaitojen (ajanhallinta, ryhmässä toimiminen) ja käytöstapojen opettelu on vienyt paljon aikaa varsinaiselta opetukselta.

Jopo-ryhmään hakeutumisen yleisimmät syyt ovat motivaatio-ongelmat, pienen ryhmän tarve ja huono koulumenestys. Oppilaiden perhe- ja elämäntilanne on keskimääräistä hankalampi, mikä näkyy psykososiaalisina ongelmina, yksinhuoltajaperheiden suurena määränä ja turvattomuutena.

Jopo-toiminta on vaikuttavaa. Oppilaista lähes 90 % opiskelutilanne on parempi kuin ennen Jopoon tuloa. Joposta hyötymättömien kohdalla erittäin vaikea perhe- ja elämäntilanne on pääsyy siihen, ettei oppilas ole saanut opintoja käyntiin edes Jopon tuella. Jopo on vaikuttanut eniten päättötodistuksen saamisen varmistumiseen, poissaolojen vähentymiseen, jatko-opiskelusuunnitelmien selkiytymiseen, käyttäytymishäiriöiden vähenemiseen ja opiskelumotivaation parantumiseen.

Oppilaiden tilanteiden paranemiseen on vaikuttanut eniten pienryhmäopiskelu ja henkilökohtainen tuki ja ohjaus. Myös työpaikkaopiskelu, välitön puuttuminen poissaoloihin ja kodin ja koulun tehostunut yhteistyö ovat edistäneet oppilaiden tilannetta. Erot erilaisten Jopossa kehitettyjen toimintatapojen vaikuttavuudessa ovat käytännössä hyvin pieniä, ja tulosten mukaan Jopo-toiminnan vaikutukset ovat hyvin yksilöllisiä, eli oppilaan Jopossa onnistumista selittää enemmän oppilaan tausta ja elämäntilanne kuin tiettyjen toimintamallien soveltaminen Jopo-ryhmässä. Samat toimintatavat siis toimivat joillakin oppilailla ja joillakin eivät. Eniten ja vähiten Joposta hyötynyttä erottaa pääasiassa se, miten paljon oppilas on osallistunut perinteisestä työskentelystä poikkeavaan toimintaan, erityisesti työpaikkaopiskeluun ja leireille, joihin Joposta eniten hyötynneet ovat osallistuneet useita päiviä enemmän kuin Joposta vähiten hyötynneet.

Sekä oppilaiden että huoltajien arviot ja palautteet Jopo-toiminnasta ovat pääsääntöisesti myönteisiä, ja Jopo-hanketta pidetään arvokkaana ja hyödyllisenä.

Jopo-toimintaa ollaankin vakiinnuttamassa kunnissa muutamaa kuntaa lukuun ottamatta. Vakiinnuttamista vaikeuttavat toiminnan vaativat suuremmat resurssit ja kuntien taloudellinen tilanne. Jopossa kehitettyjen uusien toimintamallien levittäminen muuhun perusopetukseen vaatii puolestaan koulujen toimintakulttuurin ja oppiainekeskeisyyteen liittyvien rakenteellisten tekijöiden kehittämistä.

Avainsanat: JOPO®, joustava perusopetus, koulupudokkuus, perusopetuksen kehittäminen, toiminnalliset menetelmät, oppimisympäristöt, työpaikkaopiskelu, vaikuttavuuden arviointi, kehittävä arviointi, yksilölliset opetusmenetelmät.

Sammandrag

Flexibel grundläggande utbildning (JOPO®) är ett projekt som undervisningsministeriet inledde 2006 för att finna nya metoder att minska och hantera skolavbrott. Projektet går ut på att i årsklasserna 7–9 i den grundläggande utbildningen utifrån elevernas individuella behov utveckla nya arbetsmetoder, undervisning i smågrupper, studier på arbetsplatsen och utnyttja olika inlärningsmiljöer. För att en elev ska kunna slutföra grundskolan och fortsätta till andra stadiet får han eller hon stöd också genom yrkesövergripande samarbete, ingripande i ett tidigt skede och intensivare samarbete mellan hemmet och skolan.

I rapporten beskrivs erfarenheterna och bedöms genomslagskraften av Jopo-projektet i skolorna läsåret 2007–2008. Genomslagskraften för projektet bedöms utifrån Jopo-elevernas (ca = 624) situation mitt under läsåret och de skedda förändringarna. En bedömning görs också av effekten av olika verksamhetsformer i Jopo på elevernas framsteg. Bedömningen av genomslagskraften grundar sig på ett uppföljningsmaterial per elev och på en intern utvärdering i skolorna och kommunerna (ca = 65), enkäter bland eleverna (ca = 265) och vårdnadshavarna (ca = 170) samt på intervjuer av intressentgrupper.

Jopo-verksamheten har i skolorna organiserats i smågrupper bestående av en lärare med ett arbetspar. Lärarna har vanligen specialklasslärar- eller speciallärarytelse, och arbetsparet är till exempel kommunalt anställda ungdomsarbetare, ungdomsledare, samhällspedagoger eller skolgångsbiträden. De vanligaste verksamhetsformerna i Jopo-grupperna är smågruppsundervisning i en egen Jopo-grupp med personlig handledning, studier på arbetsplatsen och eventuellt vissa ämnesstudier integrerade i skolans övriga grundundervisning. Jopo-grupperna har dessutom deltagit i lägerskolor och olika utfärder. Också andra studiesätt och specialkurser har skräddarsyttts åt eleverna.

I Jopo-grupperna har särskilt de praktiska studiemetoderna utvecklats. Det viktiga är undersökande inläring, samarbete och projektstudier på bekostnad av den lärarledda undervisningen. I stället för ämnesstudier studeras hela teman, i grupperna har den traditionella indelningen i lektioner slopats. I stället används tiden så som situationen kräver och tidsanvändningen varierar. I olika grupper satsas det på olika frågor. I vissa grupper sker verksamheten främst som handledda och individuella studier genom specialundervisning, i andra grupper satsas det mera på arbetsplatsstudier. En del grupper har understrukit elevernas starka sidor och intressen och understött deras självkänsla, självförtroende och framtidsorientering. I samtliga grupper har den pedagogiska uppgiften och förmågan att klara olika grundläggande livssituationer (tidsanvändning, grupparbete) och lära sig uppförande inkräktat oproportionerligt mycket på de egentliga studierna.

De vanligaste orsakerna till att någon söker sig till en Jopo-grupp är problem med motivationen, behovet av en liten grupp och dålig skolframgång. Eleverna har en svårare familje- och livssituation än genomsnittet och detta syns som psykosociala problem, den stora mängden ensamförsörjarfamiljer och otrygghet.

Jopo-verksamheten ger ett stort genomslag. Nära 90 % av eleverna förbättrar sin studiesituation jämfört med tidigare. De som inte förmår dra nytta av Jopo har huvudsakligen en synnerligen svår familje- och livssituation bakom sig så att studierna inte avancerat ens med hjälp av Jopo. Det bästa resultatet av Jopo har gällt säkrade avgångsbetyg, minskad frånvaro och realiserbara planer för fortsatta studier, bättre uppförande och bättre studiemotivation.

Det som gett det bästa resultatet för eleverna är smågruppsstudier, det personliga stödet och ledningen. Också arbetsplatsstudierna, det omedelbara ingripandet vid frånvaro och det livligare samarbetet mellan hemmet och skolan har givit eleverna ett bättre utgångsläge. Skillnaderna mellan olika Jopo-metoder och deras genomslag är små i praktiken och resultatet visar att Jopo-verksamheten ger individuella resultat, dvs. vissa metoder fungerar för en del av eleverna men inte för andra. Skillnaden mellan dem som har den största respektive minsta nyttan av Jopo ligger i huvudsak i hur mycket en elev har deltagit i verksamhet som avviker från det traditionella arbetssättet, särskilt i studierna på arbetsplatsen och i lägerverksamhet. Störst har nyttan varit för dem som deltagit den längsta tiden, det flesta antalet dagar.

Både elevernas och vårdnadshavarnas bedömningar och feedback av Jopo-verksamheten är i regel positiva och det anses att Jopo-projektet är värdefullt och nyttigt. Jopo-verksamheten kommer att etableras i kommunerna med några undantag. En etablering försvåras av att det behövs mera resurser och av den ekonomiska situationen i kommunerna. De nya verksamhetsmodellerna i Jopo skulle för att få större spridning inom den övriga grundläggande utbildningen för sin del kräva en omstrukturering av skolornas arbetskultur och betoning på läroämnena.

Nyckelord: JOPO® (Joustava perusopetus), flexibel grundläggande utbildning, skolavbrott, utveckling av grundutbildningen, inlärningsmiljöer, arbetsmetoder, studier på arbetsplatsen, utvärdering av effekterna, utvecklande utvärdering, individuella undervisningsmetoder

(Joustava perusopetus -hankkeen vaikuttavuuden arviointi)
Flexible basic education – impact analysis

Abstract

Flexible Basic Education (JOPO[®]) is a project launched by the Ministry of Education in 2006. Its purpose is to develop new teaching methods and procedures which help reduce dropout. It develops new methods catering for individual needs which use activity based learning, small group teaching, on-the-job learning and different learning environments. JOPO activities support pupils in finishing school and applying for further training by means of multiprofessional cooperation, early intervention and intensified school-home cooperation.

The report describes the implementation of the JOPO project in schools in the school year 2007–2008 and assesses the impact of the project. The impact analysis is based on changes effected in the JOPO pupils' (n = 624) situations in the course of the school year. It also evaluates how the different methods and forms of learning influence pupils' development. Apart from pupil-specific monitoring data, the impact analysis is based on self-evaluations by schools and local education authorities (n = 65), feedback submitted by pupils (n = 265) and their parents or care-givers (n = 170) on questionnaires, and interviews with stakeholders.

The JOPO activities are organised into small groups led by a teacher and another professional. The teachers usually have special education training, and their work partners are generally youth workers, youth instructors, community pedagogues or special needs assistants. The foremost forms of activity are small group teaching and individual guidance; on-the-job learning and possibly studies in other subjects in ordinary teaching groups. Other activities include school camps and various excursions in order to develop team and community spirit. Pupils also participate in forms of learning and special courses especially tailored for them.

In particular, the JOPO groups have developed action based learning methods which highlight inquiry based and co-operative learning and project learning instead of teacher-led learning. In place of subject centered learning, the JOPO project has developed thematic learning and more needs based and situational time use. Different groups emphasise slightly different things. In some groups, the focus is more on special-needs type guided and individual learning, while others favour on-the-job learning. The activities of some groups focus on learning derived from the pupils' strengths and interests, which bolsters their self-assurance, self-confidence and future orientation. In all groups, the basic educational task, that is, learning basic life-management skills (time management, working in a group) and social deportment consumed a great deal of time from actual instruction.

The most common reasons for enrolment in a JOPO group are problems with motivation, a need to study in a small group and low school achievement. The JOPO pupils' family and life situations are more difficult than average, which is manifested as psychosocial problems and insecurity, and the groups include an above-average proportion of children from one-parent families.

JOPO activities are effective. The situation of nearly 90% of the pupils had improved from the initial state of affairs. As regards pupils that had not benefitted, the main reason for the failure to get their studies underway even within JOPO was their extremely difficult family and life situations. JOPO had its largest effect in ensuring that pupils got their school-leaving certificates, in reducing absenteeism and in improving study motivation.

The pupils' situations were affected most by small-group work and personal support and guidance. Other effective forms of activity were on-the-job learning, immediate intervention in non-attendance and intensified school-home cooperation. In practice, the differences between the various JOPO procedures were small, and the results show that the effects are individual; in other words, success is explained more by the pupil's background and life situation than the use of certain action models within JOPO. A given method thus works with some pupils and not with others. The differentiating factor in benefits gained is to what extent a pupil has participated in non-traditional activities, notably in on-the-job learning and in school camps. The pupils who had most benefited from JOPO had participated several days longer in these than those who had benefited the least.

Both the pupils' and parents' assessments and feedback were mostly positive, and the JOPO project was considered valuable and useful. In fact, JOPO activities are being adopted on a permanent basis in all but few municipalities. Their adoption is hindered by the additional resources they require and the current financial situation in municipalities. Mainstreaming the new action models into basic education will in turn require the development of structural factors relating to the action culture and subject centeredness of schools.

Key words: Flexible education; dropout, development of basic education, learning environments, operational methods, on-the-job learning, impact analysis, enhancement-led evaluation, individual teaching methods

Sisältö

	Tiivistelmä	3
	Sammandrag	5
	Abstract	7
1	Joustava perusopetus	11
	1.1 Hankkeen tausta ja tavoitteet	11
	1.2 Jopo-toiminnan organisoituminen	12
2	Jopo®-hankkeen kehittävä arviointi	13
	2.1 Kehittävän arvioinnin periaatteet	13
	2.2 Kehittävä arviointi Jopo-hankeessa	14
	2.3 Jopo-hankkeen vaikuttavuuden arviointi	15
3	Jopo-toiminta lukuvuonna 2007–2008	17
	3.1 Jopo-oppilaat	17
	3.1.1 Jopo-oppilaiden profiilit	17
	3.1.2 Jopo-oppilaiden perhetilanne	18
	3.1.3 Jopo-ryhmään hakeutumisen syyt	20
	3.2 Jopo-ryhmien toiminnan organisoituminen	23
	3.2.1 Jopo-ryhmien perustyytit – työpaikkaopiskelua, pienryhmäopetusta ja välittämistä	23
	3.2.2 Jopo-ryhmien toimintamuodot ja oppilaiden ajankäyttö	27
	3.2.3 Jopo-ryhmien toteutus kouluissa	28
	3.2.4 Oppilasvalintakriteerit ja oppilasvalinta	32
	3.2.5 Toiminnallisuus ja joustavat opetusmenetelmät	36
	3.2.6 Uudet opetusmenetelmät ja toimintamallit	39
	3.2.7 Työpaikkaopiskelu	41

4	Jopo-toiminnan vaikuttavuuden arviointi	45
4.1	Jopo-toiminnan vaikuttavuus	45
4.1.1	Oppilaiden yksilötason muutokset	45
4.1.2	Toimintatapojen vaikuttavuus	48
4.2	Jopo-oppilaiden ja huoltajien palautteet ja itsearviointi	50
4.2.1	Jopo-toiminnan onnistuminen ja vaikutukset	50
4.2.2	Arviot eri toimintatapojen vaikuttavuudesta	55
4.3	Mikä vaikuttaa oppilaiden muutokseen?	59
4.4	Löytyykö parhaita käytäntöjä?	62
5	Toiminnan vakiinnuttaminen kunnissa ja kouluissa	64
5.1	Vakiinnuttamissuunnitelmat ja toimenpiteet	64
5.2	Vakiinnuttamisen ja tulosten levittämisen esteet	65
6	Johtopäätökset ja suositukset	67
6.1	Jopo-toiminnan onnistuminen	67
6.2	Koulupudokkuus yhteiskunnallisena haasteena	68
6.3	Pedagogiset innovaatiot?	69
6.4	Toiminnallisuus ja työpaikkaopiskelu	71
6.5	Jopo-toiminnan merkitys	72
6.6	Yhteenveto: Jopo-hankkeelle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen	73
	Kirjallisuusviittaukset	77

1 Joustava perusopetus

1.1 Hankkeen tausta ja tavoitteet

Vuonna 2006 käynnistyneen Joustava perusopetus -hankkeen (jatkossa Jopo) taustalla on huoli niin sanotusta koulupudokasongelmasta, jolla tarkoitetaan yleensä peruskoulun oppimäärän suorittamatta jättäviä oppilaita ja myös toisen asteen koulutukseen siirtymättömiä oppilaita. Peruskoulun päättötodistus jää saamatta vuosittain keskimäärin noin 300 oppilaalta. Toiseen asteen nivelvaiheen ongelma on laajempi, sillä yli 1 000 oppilasta ei hakeudu ainakaan heti toisen asteen opintoihin, ja jopa 4 500 oppilasta jättää aloittamatta opinnot. Ongelma on käytännössä näitä lukuja laajempi, sillä peruskoulun suorittavienkin kohdalla on paljon opinnoissa huonosti menestyviä, alisuoriutujia ja siten usein ilman jatko-opintokelpoisuutta jääviä nuoria. Suuri ongelma on myös toisen asteen opintojen keskeyttäminen, joka on 11 % luokkaa vuosittain.

Joustavalla perusopetuksella tarkoitetaan toimintamuotoja, joilla pyritään ehkäisemään peruskoulun keskeyttämistä ja nuorten jäämistä vaille päättötodistusta. Tavoitteena on lisäksi tukea toisen asteen valintoja oppilaan kohdalla. Toiminnassa on kysymys peruskoulun toimintatapojen ja opetusmenetelmien kehittämistä niin, että ne vastaavat nykyistä paremmin nuorten yksilöllisiin tarpeisiin. Nuorten koulunkäynnin tukemiseksi tarjotaan oppilaan yksilöllisistä elämäntilanteista lähteviä opetusjärjestelyjä noudattaen kuitenkin perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Opetuksessa painotetaan toiminnallisia työmuotoja ja opiskelua työpaikoilla, aidoissa työympäristöissä. Lisäksi kehitetään tukimuotoja, kuten ongelmien varhaista havaitsemista ja varhaisen puuttumisen keinoja, yksilöllisesti kohdennettuja tuki- ja neuvontapalveluja sekä toiminnallisia ja työpainotteisia opetus- ja työmuotoja. Toiminnassa tehostetaan niin ikään moniammatillista, eri organisaatioiden yhteistyötä, johon osallistuvat peruskoulut, kuntien nuoriso-, sosiaali- ja terveystoimi sekä ammatilliset oppilaitokset, lukiot ja mahdolliset nuorten työpajat. Myös vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä lisätään ja erilaisin työmuodoin pyritään tukemaan vanhempia näiden kasvatustyössä. (Numminen & Ouakrim-Soivio 2007, 20.)

Jopo-hankkeen taustaa ja tavoitteita on kuvattu tarkemmin Joustava perusopetus -oppaassa (Numminen & Ouakrim-Soivio 2007).

1.2 Jopo-toiminnan organisoituminen

Jopo-toiminta käynnistyi vuonna 2006 ensimmäisellä rahoitushaulla, jonka avulla Jopo-toiminta aloitettiin 26 kunnassa. Kyseessä on hankkeen niin sanottu ensimmäinen aalto. Uusi rahoitushaku toteutettiin keväällä 2007, jolloin aloitti 28 uutta kuntaa eli hankkeen toinen aalto.

Molempien aaltojen edustajat ovat osallistuneet OPEKO:n toteuttamaan koulutukseen, jossa kuntien ja koulujen edustajien sekä Jopo-ryhmien vetäjien kanssa on käyty läpi hankkeen tavoitteita, toiminnallisia opetusmenetelmiä ja työpaikkaopiskeluun liittyviä periaatteita. Hankkeen koordinaattorina on toiminut opetusministeriö. Lisäksi jokaisella kunnalla on ollut mahdollisuus osallistua opetusministeriön ja Opetushallituksen rahoittamaan toiminnan vakiinnuttamista tukevaan koulutukseen.

Hankkeeseen on kevästä 2006 alkaen kuulunut myös kehittävä arviointi (katso seuraava luku), jonka toteutuksesta on vastannut Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia. Palmenia on myös toteuttanut ja ylläpitänyt hankkeen verkko-pohjaista yhteistyöympäristöä (www.studium.helsinki.fi).

Kouluissa ja kunnissa Jopo-toiminnan toteutusta ovat ohjanneet hankkeen hakukirje ja siihen sisältyvä toiminnan kuvaus. Myöhemmin käytössä on ollut myös edellä mainittu Joustava perusopetus -opas (Numminen & Ouakrim-Soivio 2007). OPM:n hakukirjeessä toiminnan toteutus ohjeistetaan seuraavasti:

Toiminta järjestetään peruskoulun yhteydessä toimivassa pienryhmässä, johon ohjataan 7.–9. luokan oppilaita. Ryhmän koko on noin 10 oppilasta. Ryhmä opiskelee yhdessä noin kaksi vuotta peruskoulun päättymiseen asti. Ryhmään voi kuulua myös lisäopetuksen (10. luokan) oppilaita.

Opetuksessa noudatetaan normaalia perusopetuksen opetussuunnitelmaa, mutta opetusjärjestelyt poikkeavat perinteisestä. Ryhmän opetus järjestetään osaksi lähiopetuksena ja osaksi työpaikoilla tai muissa oppimisympäristöissä ohjattuna opiskeluna. Muina oppimisympäristöinä voivat olla erimuotoiset leirikoulut. Opetussuunnitelman pohjalta muokataan koulussa ja työpaikoilla opiskeltavat oppimistehtävät ja sovitetaan niitä kullekin oppilaalle sopiviksi.

Jokaiselle oppilaalle räätälöidään yksilöllinen opiskeluohjelma tai tarvittaessa HOJKS. Se rakentuu lähiopetuksesta ja oppilasta kiinnostavien alojen työpaikkaopinnoista. Työpaikkajaksoja, kestoaltaan noin 4–6 viikkoa, on kahden vuoden aikana noin 8–10. Työpaikkajaksojen aikana on myös koulupäiviä. Oppilasta ohjataan oppimistehtävien kautta asteittain ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan.

Ryhmän opetuksesta ja muusta toiminnasta vastaa tiimi, johon kuuluvat opettaja sekä päätoiminen nuorisotyöntekijä tai sosiaalityöntekijä. Opetuksen suunnittelussa tehdään yhteistyötä peruskoulun muiden opettajien ja työpaikoilla opiskelua ohjaavien kanssa. Nuorisotyöntekijän tai sosiaalityöntekijän tehtävät keskittyvät erityisesti nuorten sosiaalisen kasvun tukemiseen, perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä muuhun tuki- ja neuvontatyöhön.

2 Jopo®-hankkeen kehittävä arviointi

2.1 Kehittävän arvioinnin periaatteet

Jopo-hankkeen tukena on hankkeen käynnistymisen alusta asti ollut niin sanottu kehittävä arviointi (Manninen & Kauppi 2008). Kyseessä on perinteisestä arvioinnista poikkeava lähestymistapa, jossa arvioinnin tavoitteena on arvioitavan hankkeen etenemisen ajan tuottaa sen eri vaiheissa arviointitietoa, jota myös hyödynnetään välittömästi arvioitavan hankkeen tai kohteen kehittämisessä. Vastaava kehittävä arviointi on toteutettu aikaisemmin samantyyppisessä opetusministeriön kehittämishankkeessa, jossa oli tavoitteena oppilaiden osallisuuden lisääminen kouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa (Manninen 2008).

Käytännössä kehittävän arvioinnin ero perinteisempiin arviointimalleihin on siinä, että kun esimerkiksi koulutuksen tai hankkeen vaikuttavuutta arvioidaan yleensä loppuvaiheessa tai mielellään vasta viivästetysti hankkeen päättymisen jälkeen, tuotetaan kehittävässä arvioinnissa jo hankkeen aloitusvaiheesta lähtien sellaista arviointitietoa, joka tukee mahdollisimman vaikuttavan ja onnistuneen hankkeen läpiviemistä. Tällainen arviointitieto voi olla esimerkiksi hankkeen tavoitteiden ja tarvemäärittelyn ennakoarviointia, käynnistysvaiheen arviointia tai hankkeen edetessä erilaisia ongelmakohtia paikantavaa arviointia. Jotta toiminnan hienosäätö on mahdollista, täytyy arviointitiedon olla välittömästi toimijoiden ulottuvilla ja vielä siinä muodossa, että siitä on hyötyä ja sovel-lusarvoa käytäntöjen kehittämiseksi. Käytännössä tässä arvioinnissa eri vaiheissa koottuja arviointituloksia on käsitelty hankkeen ohjausryhmän lisäksi esimerkiksi koulutusjaksoilla ja kehittämisseminaareissa. Tuloksia on jaettu lisäksi hankkeen verkkoympäristön kautta suoraan toimijoille. Tavoitteena on ollut ”Rolling Feedback” -malli (Brown & Evans 1990), jossa arvioinnin tehtävä on tuottaa mahdollisimman pienellä viipeellä toiminnan kehittämistä tukevaa arviointitietoa arvioitavan hankkeen vetäjille ja toimijoille, jotka siten tekevät sen pohjalta johtopäätöksiä ja tarvittavia muutoksia hankkeen kehittämiseksi.

Kehittävä arviointi tulee monimutkaisemmaksi, jos arviointitiedon pohjalta tapahtuvaan kehittämiseen halutaan sitouttaa ja valtauttaa erilaisia toimijaryhmiä, esimerkiksi hankkeeseen osallistuvia Jopo-ryhmien vetäjiä. Etenkin laajemmissa hankkeissa toimijoiden mukaanotto arviointiin ja sitä kautta toiminnan kehittämiseen on usein onnistumisen perusehto. Arvioinnista muodostuu tällöin väline toimijoiden valtauttamiseksi oman toimintansa tietoisempaan yhteisölliseen kehittämiseen. Kehittävä arviointi korostaakin usein toimijoiden osallistamista arviointiprosessiin (esim. Cousins & Whitmore 1998). Tämä osallistaminen on välttämätöntä, jotta arviointi voisi aidosti kytkeytyä toiminnan kehittämiseen. Arviointi muistuttaa tällaisissa tapauksissa osallistavaa toimintatutkimusta

(ks. Heikkinen & Jyrkämä 1999) ja osallistavaa (participatory; King 1998; Garaway 1995) arviointia.

Hankkeen arvioinnin viitekehys perustuu lisäksi ns. sidosryhmäpohjaiseen arviointiin (stakeholder evaluation; Ayers 1987), jossa arviointitietoa pyritään keräämään erilaisista hankkeen vaikutuspiirissä olevista ryhmistä. Tässä tapauksessa tällaisia ryhmiä ovat kouluttajien ja Jopo-ryhmien vetäjien lisäksi rahoittaja (OPM), rehtorit, huoltajat, oppilaat ja kuntien hallinnon edustajat.

Arvioinnin toteutus pohjautuu myös etnografiseen aineistonhankintatapaan ja ns. illuminatiiviseen (Parlett & Hamilton 1976) arviointimalliin. Arviointi on tavoitevapaata eli hankkeesta pyritään nostamaan esille kaikkia vaikutuksia ja ilmiöitä, ei vain esimerkiksi ennakkoon asetettujen perustavoitteiden toteutumista. Laadullinen etnografinen aineistonhankinta tarkoittaa puolestaan osallistuvaa havainnointia ja tiivistä hankkeeseen osallistumista. Käytännössä arviointitutkijat ovat olleet mukana eri koulutusjaksoilla ja kehittämisseminaareissa ja vierailleet koulujen Jopo-ryhmissä.

2.2 Kehittävä arviointi Jopo-hankkeessa

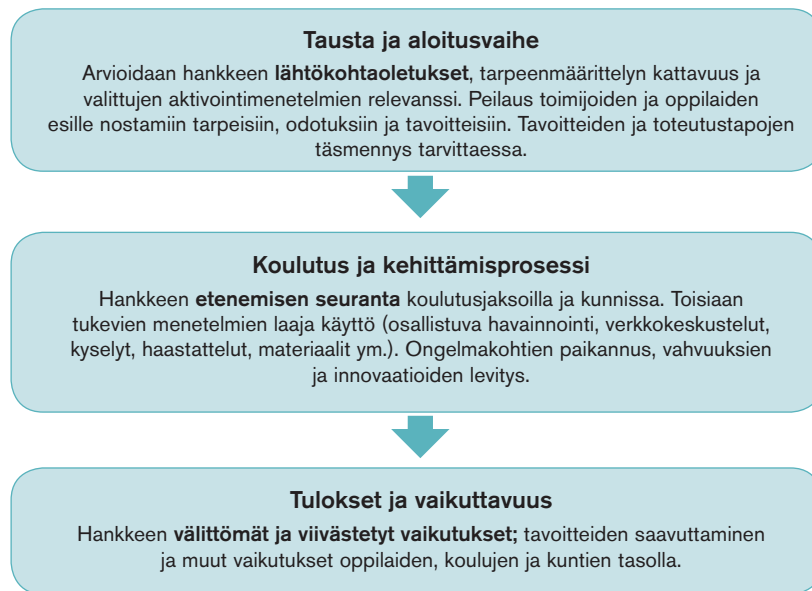
Jopo-hankkeessa sen laajuus, pitkä kesto, maantieteelliset etäisyydet ja toimijoiden suuri määrä asettavat erityisiä vaatimuksia kehittäväälle arvioinnille. Ratkaistavia ongelmia ovat erityisesti kerättävän arviointitiedon luonne, aineistonkeruumenetelmät, tulosten välittäminen toimijoille ja hankkeen vetäjille sekä ennen kaikkea toimijoiden osallistaminen arviointiin. Kouluissa varsinaista kasvatus- ja opetustyötä tekevien Jopo-ryhmien vetäjien aika on rajallinen resurssi, joten arviointi pitää toteuttaa mahdollisimman vähän lisätyötä tuottavalla tavalla, mutta kuitenkin siten, että osallistavan arvioinnin periaatteet toteutuvat ja arviointi nivoutuu saumattomasti kehittämiseen. Aineiston on samalla kuitenkin oltava riittävä ja vakuuttava, jotta kehittämishankkeen vaikuttavuudesta saadaan luotettava kuva jatkokehittämisen pohjaksi.

Aineistonkeruumenetelmiksi valittiin osallistuva havainnointi (Jopo-hankkeen koulutusjaksot), verkkolomakkeet, sähköinen oppilastietojen koontapohja, teemahaastattelut, keskustelut ja ryhmäarviointit koulutusjaksoilla sekä verkkopohjaisen projektiympäristön käyttö. Verkkopohjainen yhteistyöympäristö on käytännössä ainoa toimiva vaihtoehto, joka arvioinnin lisäksi palvelee myös toimijoiden välistä yhteydenpitoa ja vuorovaikutusta, hankkeen ohjausta ja erilaisten materiaalien jakamista. Verkkoympäristö on toteutettu Palmenian Studium-alustalle (www.studium.helsinki.fi) ja se sisältää keskustelualueet, sisäpostin, kalenterin ja materiaalipankkeja. Kouluilla on esimerkiksi mahdollisuus jakaa ryhmissä kehitettyjä oppimateriaaleja ja työpaikkatehtäviä sekä valokuvia toiminnastaan verkkoympäristön kautta.

Kehittävän arvioinnin perusluonteesta johtuen on olennaista, että arviointi on prosessiarviointia, eli etenee hankkeen alkuvaiheesta lähtien hankkeen loppuun ja vaikuttavuuden arviointiin asti. Hyvin toimiva on esimerkiksi CIPP-malliin (Context, Input, Process, Product; Stufflebeam 1985) pohjautuva lähestymistapa, jota on sovellettu Jopo-hankkeessa seuraavassa kuviossa esitetyllä tavalla. Jokaiseen prosessiarvioinnin vaiheeseen on liittynyt eri sidosryhmille tehdyt teemahaastattelut kolmessa eri kunnassa ja lisäksi muuta aineistonhankintaa tarpeen mukaan.

Kehittävän arvioinnin yhteydessä on tuotettu prosessiarvioinnin kuhunkin vaiheeseen liittyvä väliraportti. Jopo-hankkeen taustaan ja aloitusvaiheeseen syksyllä 2006 liittyvä tilannearviointi raportoitiin Jopo-hankkeen lähtötilannearvioinnissa heti syksyllä 2006 ensimmäisen toimintasyksyn aikana. Raportissa arvioitiin hankkeen tavoitteet ja lähtö-

kohtaotukset ja erityisesti eri sidosryhmien (rahoittaja, kouluttajat, rehtorit, Jopo-ryhmien vetäjät, oppilaat ja huoltajat) käsitykset niistä. Lisäksi arvioitiin toiminnan käynnistymistä kunnissa ja kouluissa. Raportin pohjalta hankkeessa täsmennettiin Jopo-toiminnan tavoitteita.

Prosessiarvioinnin keskivaiheeseen sijoittuva ensimmäisen toimintavuoden (2006–2007) arviointiraportti julkaistiin hankkeen sisäiseen käyttöön syksyn 2007 alussa. Se oli kokonaisvaltainen arviointi Jopo-toiminnasta ensimmäisen hankeallon kunnissa ja kouluissa. Sidosryhmähaastatteluiden lisäksi aineistoa kerättiin oppilaskohtaisella tilastointipohjalla Jopo-ryhmistä. Arviointi antoi kokonaiskuvan Jopo-hankkeen onnistumisesta ja pohjusti samalla osaltaan toisen aallon Jopo-ryhmien vetäjien koulutusta ja toiminnan käynnistymistä. Hankkeen sisällä myös keskusteltiin edelleen Jopo-toiminnan tavoitteista ja oppilasvalintaprosessista. Syksyllä 2007 järjestettiin myös suuri ensimmäiselle ja toiselle aallolle yhteinen koulutusseminaari, jossa arviointitulosten käsittelyllä oli oma roolinsa.

Prosessiarvioinnin kolmatta vaihetta eli nyt käsillä olevaa vaikuttavuusarviointia käsitellään seuraavassa luvussa.

2.3 Jopo-hankkeen vaikuttavuuden arviointi

Vaikuttavuuden arviointi poikkeaa kehittävästä arvioinnista tavoitteiden ja menetelmien osalta. Kun kehittävä arviointi pyrkii takaamaan prosessiarvioinnin avulla hankkeen mahdollisimman hyvän vaikuttavuuden, keskittyy vaikuttavuuden arviointi yksinomaan lopputulosten ja hankkeen aikaansaamien muutosten tarkasteluun. Vaikuttavuuden arviointia voikin pitää tässä hankkeessa itse kehittämisestä irrallisena arviointitehtävänä, ja käsillä oleva arviointiraportti käsittelee pääasiassa vaikuttavuuden arviointia, ei itse kehittämis-hankkeen tai sitä tukevan kehittävän arvioinnin kuvausta.

Jopo-hankkeen vaikuttavuuden arvioinnissa keskitytään hankkeen vaikutusten paikantamiseen. Vaikutuksia tarkastellaan toisen toimintavuoden (lukuvuosi 2007–2008) aikana Jopossa opiskelleiden oppilaiden ja käynnissä olleiden Jopo-ryhmien osalta. Vaikuttavuutta arvioidaan ensisijaisesti oppilaiden tilanteiden muutosten ja kokemusten näkökulmasta, sekä toiminnassa kehitettyjen uudenlaisten yksilöllisten ja toiminnallisten opetusmenetelmien osalta. Kyseessä on edelleen sidosryhmäpohjainen arviointi.

Arvioinnin perusmetodologia on ollut laadullinen, ajoittain jopa etnografinen (Lappalainen, Hynninen, Kankkunen, Lahelma & Tolonen 2007), mutta sitä on täydennetty myös määrällisillä aineistoilla ja analyyseilla. Aineistonkeruussa on käytetty ns. aineistotriangulaatiota (Silverman 1993), eli samaa asiaa ja teemaa on pyritty mahdollisuuksien mukaan arvioimaan useiden erilaisten aineistojen avulla. Esimerkiksi oppilaiden kehittymisen arvioinnissa on käytetty eri sidosryhmien teemahaastatteluja, ryhmien vetäjien täyttämiä arviointipohjia ja oppilaille ja huoltajille kohdennettuja verkkolomakkeita.

Jopo-toiminnan vaikuttavuuden arviointi pohjautuu keväällä 2008 toteutettuun aineistonhankintaan, joka on tapahtunut teemahaastattelujen ja verkkokyselyjen avulla. Lukuvuonna 2007–2008 toteutettua Jopo-toimintaa arvioidaan seuraavien aineistojen avulla:

- Ryhmien vetäjien valmiilla arviointipohjalla tekemä oppilaskohtainen tilastointi ja kuvaus (N = 624 oppilasta)
- Vetäjien, rehtoreiden ja kunnan edustajien täyttämä koulu- ja kuntakohtainen arviointilomake (n = 54 kuntaa, 65 koulua)
- Oppilaille tarkoitettu palaute- ja arviointikysely (n = 265)
- Oppilaiden huoltajille tarkoitettu palaute- ja arviointikysely (n = 170)
- Sidosryhmäpohjaiset teemahaastattelut kolmessa kunnassa
 - Jopo-ryhmien vetäjät (n = 5)
 - Rehtorit (n = 2)
 - Oppilaat (n = 4)
 - Huoltajat (n = 2)
 - Kunnan kouluhallinnon edustajat (n = 1)

Vaikuttavuuden arvioinnin tukena käytetään soveltuvin osin myös arviointihankkeen aikaisemmissa vaiheissa (lähtötilannearviointi ja ensimmäisen toimintavuoden arviointi) tehtyjä sidosryhmähaastatteluja, joita on tehty yhteensä kuudessa eri kunnassa. Niissä on ollut mukana samat sidosryhmät ja lisäksi vielä hankkeen kouluttajien ja rahoittajatahon edustajien haastattelut.

Lisäksi muutaman Jopo-ryhmän oppilailta on saatu kirjallisia palautteita ja arviointeja. Aineistoja on kerätty myös etnografisen aineistonkeruumenetelmän mukaisesti osallistuvalla havainnoinnilla kouluvierailujen, koulutustilaisuuksien ja seminaarien yhteydessä sekä Studium-verkkoalustalla olevan hankkeen verkkoympäristön kautta (verkkokeskustelut, materiaalit, kuvat).

Koulujen ja kuntien, huoltajien ja oppilaiden lomakekyselyt on toteutettu verkkokyselyynä. Huoltajien kyselyssä tarjottiin mahdollisuus myös paperilomakkeen käyttöön ja Jopo-ryhmät toimivat näiden paperilomakkeiden jakelupisteinä. Huoltajien vastauksista noin 15 % palautettiin paperilla. Huoltajien ja oppilaiden lomakkeet käännettiin myös ruotsiksi, sillä hankkeessa on mukana muutamia ruotsinkielisiä kouluja.

3 Jopo-toiminta lukuvuonna 2007–2008

3.1 Jopo-oppilaat

3.1.1 Jopo-oppilaiden profiilit

Jopo-toiminnan vaikuttavuuden arviointi kohdentuu niihin oppilaisiin, jotka olivat mukana Jopo-ryhmissä lukuvuonna 2007–2008. Mukana on sekä ensimmäisen että toisen aallon ryhmissä opiskelevia oppilaita. Ryhmistä kerättyjen oppilaskohtaisten tietojen perusteella Jopo-oppilaita oli yhteensä 624, joista 255 (40,9 %) opiskeli ensimmäisessä aallossa aloittaneessa ryhmässä. Loput 369 oppilasta opiskelivat toisen aallon eli syksyllä 2007 aloittaneessa ryhmässä. Oppilaista 83 (13,3 %) oli aloittanut Jopo-ryhmässä jo vuonna 2006, suurin osa (514 eli 82,4 %) vuonna 2007 ja keväällä 2008 uusina oppilaina vielä 27 (4,3 %) oppilasta. Suurin osa arvioinnissa mukana olevista Jopo-oppilaista on siten mukana toiminnassa ensimmäistä lukuvuotta.

Jopo-oppilaista selvä enemmistö (428 eli 68,7 %) on poikia. Jopo-oppilaiden keski-ikä on 15 vuotta, ja oppilaista suurin osa (85 %) sijoittuu ikähaarukkaan 14–16-vuotiaat. Mukana on muutama 13-vuotias ja 17-vuotiaitakin 70 (11,2 %). Jopo-oppilaista löytyy myös 11 täysi-ikäistä oppilasta, jotka ovat mukana erilaisilla erityisjärjestelyillä suorittamassa perusopetuksen oppimäärää. Enemmistö oppilaista opiskelee vuosiluokkaa 9:

Taulukko 1. Jopo-oppilaiden luokka-aste

Luokka-aste	Oppilaita	%
7	38	6,1
8	208	33,3
9	348	55,8
10	30	4,8
yhteensä	624	100,0

Jopo-oppilaat ovat pysyneet varsin uskollisesti mukana ryhmässä. Keväällä 2008 jatkoi Jopossa edelleen 84 % syksyllä aloittaneista oppilaista.

Taulukko 2. Jopo-oppilaiden tilanne huhtikuussa 2008

	Oppilaita	%
Jatkaa Jopo-ryhmässä edelleen	526	84,3
Keskeyttänyt	36	5,8
Muu tilanne	37	5,9

Keskeyttämisen syinä mainitaan esimerkiksi opiskeluhaluttomuus, paikkakunnalta muutto, päättötodistuksen saaminen tai siirtyminen ammatilliseen koulutukseen. Yksi oppilas on äitiyslomalla, toinen sai työtarjoituksen ulkomailta. Muissa tilanteissa on paljon perhekoti- tai sairaalakoulusijoituksia, huostaanotto ja muutama Jopo-ryhmästä erottaminen kurinpitotoimena. Myönteisiä syitä ovat normaaliopetukseen siirtyminen, toiseen oppilaitokseen siirtyminen tai erilaiset kotiopetusjärjestelyt. Mukana oli myös muutama ”virheelliseksi” osoittautunut oppilasvalinta, ja oppilas oli palannut takaisin normaaliin perusopetukseen.

Jopo-oppilaiden seuraavaa lukuvuotta koskevia suunnitelmia kuvataan seuraavassa taulukossa. Peruskoulua jatkavien eli vuosiluokkaa 7–8 opiskelevien jatkosuunnitelma liittyy lähinnä siihen, jatkaako vielä seuraavan lukuvuoden Jopo-ryhmässä vai ei. Selvä enemmistö näistä oppilaista (214) oli jatkamassa Jopossa edelleen. Peruskoulun päättävillä valintatilanne liittyy pääasiassa toisen asteen jatko-opintovalintoihin, ja selvä enemmistö (317 oppilasta) oli hakeutumassa ammatilliseen koulutukseen.

Taulukko 3. Jopo-oppilaiden jatkosuunnitelmat

	Peruskoulua jatkavien eli 7–8-luokkalaisten jatkosuunnitelmat		Peruskoulun päättävien eli 9-luokkalaisten jatkosuunnitelmat	
	oppilaita	%	oppilaita	%
Jatkaa Jopossa seuraavalle luokalle	214	34,3		
Muu jatkosuunnitelma	23	3,7		
Hakee ammatilliseen koulutukseen			317	50,8
Hakee lukioon			19	3,0
Muu jatkosuunnitelma			49	7,9

Muissa jatkosuunnitelmissä näkyvät osittain samat huostaanotto- ja sairaalakoulusijoitukset, mutta myönteisissä tapauksissa myös esimerkiksi tavalliseen perusopetukseen paluu on muutamien oppilaiden kohdalla tavoitteena. Koulunsa päättävillä muissa jatkosuunnitelmissä korostuvat kymppiluokka, ammatilliseen koulutukseen valmistavat ryhmät (esimerkiksi ammattistartti) ja oppisopimus. Muutama oppilas on jäämässä kertaamaan yhdeksännen luokan Jopo-ryhmään. Yksi oppilas on saanut työpaikan, kolme aikoo pitää välivuoden.

3.1.2 Jopo-oppilaiden perhetilanne

Jopo-ryhmien vetäjiä pyydettiin kuvailemaan lyhyesti kunkin oppilaan perhetilannetta. Tavoitteena oli arvioida oppilaan kokonaistilanteen kautta koulupudokkuusongelmaa laajempaan perhe- ja elämäntilanteeseen liittyvänä ilmiönä, ei pelkästään kouluun, oppimisvaikeuksiin tai motivaatio-ongelmiin liittyvänä haasteena. Avoimissa vastauksissa oppilaiden perhetilanteita kuvaillaan esimerkiksi seuraavasti:

- normaali perhe, ei ongelmia
- rikkonainen perhe, aikaisempi sijoitus, alkoholisti äiti, tyttärellä ongelmia päihteiden kanssa
- äiti yksinhuoltaja
- YH isä
- normaali perhe, ei ongelmia
- alkoholisti isä, äiti työssä, perheessä sisäisiä ristiriitoja
- normaali perhe, ei ongelmia
- YH isä, äiti alkoholisti

Vastauksista tehtiin sisällönanalyysi, jossa perhetilanteen kuvauksista esille nousevat teemat määriteltiin seuraavassa taulukossa kuvatulla tavalla. Tuloksissa nousee vahvasti esiin yksinhuoltajuus, joka on mainittu lähes joka toisen (42,3 %) oppilaan kohdalla. Edellä kuvatun tapaiset ”normaali perhe” -tilanteet on nimetty analyysissä ydinperheeksi, joka on Jopo-oppilailla toiseksi yleisin perhetilanne. Muita varsinaiseen perhekuviioon liittyviä vaihtoehtoja ovat uusioperheet, sijaisperheet, huostaanotto ja yhteishuoltajuus. Perheiden ongelmiin liittyviä teemoja ovat esimerkiksi kasvatusvaikeudet, alkoholismi ja psykososiaaliset ongelmat.

Taulukko 4. Jopo-oppilaiden perhetilanteen kuvausten sisällönanalyysi (n = 624)

Perhetilanne	Mainintoja	% oppilaista
Yksinhuoltajuus	264	42,3
Ydinperhe (molemmat vanhemmat)	190	30,4
Kasvatusvaikeuksia	87	13,9
Uusioperhe	83	13,3
Alkoholiongelmia	33	5,3
Toinen vanhemmista kuollut	22	3,5
Sijoitus / huostaanotto	20	3,2
Perhe muuttanut	18	2,9
Sijaisperhe	17	2,7
Isovanhemmilla kasvatusvastuuta	15	2,4
Psykososiaaliset ongelmat	13	2,1
Vanhemman sairaus	11	1,8
Rikkonainen perhe	10	1,6
Nuorella oma asunto	8	1,3
Yhteishuoltajuus	5	0,8

Tilastokeskuksen vuoden 2007 perhetilastojen mukaan lapsiperheiden yleisin muoto on avioparin muodostama ydinperhe, joita oli 62 %. Yksinhuoltajaäitien perheitä oli puolestaan 18 % ja yksinhuoltajaisän perheitä alle kolme prosenttia. Jopo-ryhmissä on siten huomattavasti normaalia enemmän (42,3 %) yksinhuoltajaperheiden lapsia, joten voidaan olettaa, että yksinhuoltajuus indikoi jollakin tavalla koulupudokkuutta. Tarkemmin sanoen yksinhuoltajuus sinänsä ei ole itsessään ongelma, mutta sitä aiheuttavat taustalla vaikuttavat erilaiset ongelmat, kuten alkoholismi ja erilaiset psykososiaaliset ongelmat, jotka lisäävät suoraan myös koulupudokkuuden riskiä. Yksinhuoltajuutta ei tulisi pitää koulupudokkuuden syynä, vaan samasta ongelmakokonaisuudesta syntyvänä ilmiönä. Käytännössä siis perheiden ongelmat johtavat avioeroihin ja psykososiaalsiin ongelmiin, jotka lapsilla näkyvät puolestaan koulupudokkuutta lisäävinä ongelmina.

Vastaavasti Jopo-oppilaista huomattavasti harvempi (30,4 %) tulee kahden vanhemman muodostamasta ydinperheestä, joita tilastojen mukaan Suomessa lapsiperheistä on 62 %. Osaselitys tälle saattaa olla kasvatusvastuun tasaisempi jakautuminen kahdelle aikuiselle, mikä käytännössä voi näkyä esimerkiksi konkreettisesti siinä, että kotona on ollut yhden sijasta kaksi aikuista, jotka ovat varmistaneet oppilaan kouluunlähden aamuisin, jolloin esimerkiksi koulupinnausta ei ole alun perinkään päässyt syntymään niin helposti.

Ongelmien painottumista kahden yleisimmän perhetyypin (yksinhuoltajuus ja ydinperhe) mukaan kuvataan seuraavassa taulukossa. Kovin selkeää eroa yksinhuoltaja- ja ydinperheiden ongelmien painottumisessa ei ole, vaikka yksinhuoltajien perheissä tuntuisivat painottuvan hieman enemmän toisen vanhemman kuolema, alkoholi-ongelmat ja isovanhemmille siirtynyt kasvatusvastuu. Ydinperheiden lapsilla korostuvat puolestaan hieman enemmän perheen muutosta johtuvat sopesumisongelmat.

Taulukko 5. Ongelmien painottuminen perhetyypin mukaan (%)

Ongelmat	Yksinhuoltajuus	Ydinperhe
Psykososiaaliset ongelmat	2,3	1,1
Kasvatusvaikeuksia	14,0	15,8
Nuorella oma asunto	0,8	1,6
Vanhemman sairaus	1,5	2,6
Perhe muuttanut	1,5	5,8
Toinen vanhemmista kuollut	6,4	0,0
Isovanhemmilla kasvatusvastuuta	4,5	0,0
Alkoholi-ongelmia	7,2	1,6

Perhetyypin vaikutusta Jopo-ryhmään hakeutumisen syihin arvioidaan vielä seuraavassa luvussa.

3.1.3 Jopo-ryhmään hakeutumisen syyt

Oppilaiden syitä hakeutua tai tulla sijoitetuksi Jopo-ryhmään arvioitiin valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi pyytämällä ryhmien vetäjiä kuvailemaan oppilaiden lähtötilanteita. Avoimissa vastauksissa oppilaiden taustoja kuvailtiin esimerkiksi seuraavasti:

- Runsaasti poissaoloja (lintsaus)
- Heikko koulumenestys, liikaa vauhtia -> keskittymiskyvyssä vaikeuksia
- Vaikeuksia koulunkäynnissä ja käyttäytymisessä, paljon jälki-istuntoja.
- Heikko, motivaatio alhainen, heikko itsetunto
- Vaikeus kiinnostua kouluaineista ja koulunkäynnistä, heikko itsetunto
-> ei usko omaan osaamiseen ja oppimiseen. Rauhallinen, mutta ei jaksa keskittyä.
- Poissaolot, ei käytännössä käynyt koulua, auktoriteetti-ongelma aikuisten kanssa
- Erilaiset tunne-elämän ja käytöksen häiriöt
- Poissaolot, päihdeongelma
- Ei kunnioita auktoriteetteja, ylimielisyys, aggressiivisuus, kiusaamista, päihteet

Jopo-oppilaiden taustat ja Jopo-ryhmään valikoitumisen syyt ovat siis hyvin moninaisia vaihdellen aina heikosta opiskelumotivaatiosta päihdeongelmiin. Nämä tulevat esille myös ryhmien vetäjien haastatteluissa:

Taustalla on poissaoloja, myöhästelyjä, motivaatio-ongelmia, isoon ryhmään sopeutumisen vaikeus, perhetaustat. Ongelmat ovat hyvin monisäikeisiä usein.

Erään toisen ryhmän vetäjä nostaa esille myös laajemman ongelmavyöhydin, jossa motivaatio-ongelmat näyttäisivät johtavan käytösongelmiin ja siten aineenopettajien ”silmätikuksi” joutumiseen. Paljolti vaikuttaisi olevan kyse myös siitä, että oppilaiden mahdolliset vahvuus- ja osaamisalueet ovat muita kuin koulussa eri oppiaineissa arvostetaan, jolloin oppilaille on syntynyt osaamattomuuden tunne:

Syyt Jopo-ryhmään tulolle ovat liittyneet esim. heikkoon koulumotivaatioon, joka on näkynyt ennen toistuvina ulosheittoina isosta luokasta, aineenopettajan silmätikuksi joutumisena, leimautumisena huonokäytöksiseksi ja alisuoriutujaksi – syinä myös jatkuvat poissaolot, oppilaantuntemuksen puuttuminen on saattanut myös tuottaa subjektiivisia päätelmiä oppilaan osaamisesta ja se taas on masentanut. Väärinymmärryksi joutuminen on ollut monen kertomaa syytaustaa.

Myös koulujen rehtoreita pyydettiin haastatteluissa kertomaan omin sanoin oppilaiden taustoista. Näkökulma on rehtoreilla luonnollisesti hieman enemmän hallinnollinen, eli vastauksissa korostuvat ryhmäsijoitukseen ja opintojen loppuunsaattamiseen liittyvät kysymykset.

Motivaatio-ongelmat ja isossa ryhmässä opiskelun vaikeudet, poissaolot ja läksyjen laiminlyönti. Tärkein peruste valinnalle on ollut oma halu tulla jopoon.

Luokalle jäänti on näillä oppilailla ollut uhkana, jopossa pystyy paikkaamaan opintoja. Voi olla myös teknisesti lahjakas. Koulupinnausta on paljon taustalla.

Oppilaat itse kertovat haastattelussa Jopoon hakeutumisen syistä seuraavasti:

Mulle alkoi kerääntyä poissaoloja ja myöhästelyjä, koska aamuisin oli vaikea herätä ja päästä liikkeelle. (tyttö, 9. lk)

Seiskaluokka meni huonosti, oli paljon poissaoloja enkä lukenut. (poika, 9. lk)

Mulla on psykologin lausunto, että on vaikeus sopeutua isoon luokkaan. (tyttö, 9. lk)

Rehtori laittoi hakemukset, taustalla oli lintsaaminen ja huonot numerot. Olin jo edellisessä asuinpaikassa toisessa kaupungissa Jopo-ryhmässä kasiluokan. (poika, 9. lk)

Ryhmien vetäjille tarjottiin myös valmis lista erilaisista mahdollisista Jopo-sijoituksen syistä ja heitä pyydettiin merkitsemään ne syyt, jotka ovat vaikuttaneet kunkin oppilaan kohdalla Jopo-ryhmään tulemiseen. Tulokset on kuvattu seuraavassa taulukossa sukupuolen mukaan eriteltyinä. Yleisimmät syyt Jopo-sijoitukselle ovat motivaatio-ongelmat ja pienen opiskeluryhmän tarve. Pojilla korostuvat hieman enemmän huono koulumenestys, käytösongelmat ja oppimisvaikeudet, tytöillä taas poissaolot ja perhetilanne. Haastatteluissa sama ilmiö tulee esille siten, että Jopo-ryhmiin tulleilla tytöillä on usein ongelmana varhainen seurustelun aloittaminen ja siitä johtuvat poissaolot ja perheongelmat.

Taulukko 6. Oppilaiden Jopo-ryhmään valikoitumisen syyt

Jopo-sijoituksen syy	tytöt	%	pojat	%	yhteensä	%
Motivaatio-ongelmat	153	78,5	349	81,5	502	80,6
Pienen ryhmän tarve	153	78,5	339	79,2	492	79,0
Huono koulumenestys	129	66,2	302	70,6	431	69,2
Käytösongelmat	76	39,0	238	55,6	314	50,4
Runsaat poissaolot	116	59,5	193	45,1	309	49,6
Oppimisvaikeudet	79	40,5	201	47,0	280	44,9
Perhetilanne	79	40,5	138	32,2	217	34,8
<i>Yhteensä</i>	195	100,0	428	100,0	623	100,0

Jopo-ryhmään valikoitumisen syitä vertailtiin myös perhetyypin mukaan. Yksinhuoltajien lapsilla korostuvat ydinperheessä eläviä oppilaita enemmän poissaolot, käytösongelmat ja perhetilanne, kun taas ydinperheiden lapsilla ongelmissa tuntuisivat korostuvan enemmän pienen ryhmän tarve ja oppimisvaikeudet. Hieman kärjistäen voisi sanoa, että yksinhuoltajaperheiden lapsilla koulupudokkuusriski painottuu enemmän elämäntilanteeseen liittyviin ongelmiin ja psykososiaalisiin tekijöihin, kun taas ydinperheiden lapsilla korostuvat oppimiseen liittyvät syyt.

Taulukko 7. Jopo-ryhmään valikoitumisen syyt perhetyypin mukaan

	Yksinhuoltajuus (n = 264)		Ydinperhe (n = 190)	
	n	%	n	%
Poissaolot	155	58,7	84	44,2
Huono koulumenestys	190	72,0	141	74,2
Pienen ryhmän tarve	202	76,5	154	81,1
Käytösongelmat	137	51,9	92	48,4
Oppimisvaikeudet	109	41,3	102	53,7
Motivaatio-ongelmat	221	83,7	156	82,1
Perhetilanne	109	41,3	36	18,9

Yhteenvedon oppilaiden taustoista ja Jopo-ryhmään sijoittumisen syistä voidaan todeta, että kyse on usein varsin monisäikeisistä ongelma-tyydyhdistä, joiden seuraukset näyttäytyvät sitten koulunkäyntiin liittyvinä motivaatiovaikeuksina ja häiriökäyttäytymisenä. Taustalla on kuitenkin varsin usein oppilaiden perhetaustaan liittyviä ongelmia. Koulupudokkuus ei siten ole ensisijaisesti kouluun liittyvä tai koulun yksin ratkaistavissa oleva oppimisteoreettinen ongelma, vaan enemmänkin perhe-elämään ja vanhemmuuteen liittyvä ongelma-tyydyhti, jonka purkaminen vaatii moniammatillista yhteistyötä ja koti-koulu-yhteistyön tiivistämistä. Käytännössä Jopo-hankkeessa onkin panostettu perinteisen koulutyön ja opetuksen sijasta enemmän kasvatuksellisiin ja sosiaalisiin haasteisiin, jotta oppilaiden opiskelulle syntyisi edes jonkinlaiset perusedellytykset. Joissakin ryhmissä opettaja on esimerkiksi tarjonnut oppilaille aamupalaa. Koulujärjestelmä joutuukin Jopo-hankkeen kautta ratkomaan sellaisia perhepoliittisia ja sosiaalisia ongelmia, jotka eivät sille ensisijaisesti kuulu, mikä vaatii erityisesti Jopo-ryhmien vetäjiltä erityisosaamista ja jaksamista.

3.2 Jopo-ryhmien toiminnan organisoituminen

3.2.1 Jopo-ryhmien perustyytit – työpaikkaopiskelua, pienryhmäopetusta ja välittämistä

Arvioinnissa on mukana 65 Jopo-ryhmää, joista hieman yli puolet eli 37 (56,9 %) on tullut mukaan toisessa hankeaallossa. Noin joka kolmannessa koulussa (20 eli 30,8 %) on ollut ennen Jopo-hanketta joku vastaavantyyppinen toiminnallinen luokka, esimerkiksi Omaura-luokka. Aikaisempi kokemus auttaa koulua ja vetäjiä toiminnan organisoimisessa ja haastavien oppilaiden kohtaamisessa, mutta toisaalta sillä saattaa olla myös toimintaa vanhoihin toimintamalleihin rajoittava vaikutus.

Ryhmien organisoitumisessa on jonkin verran eroja, vaikka keskeiset Jopo-hankkeen taustalla olevat periaatteet (toiminnalliset ja työpainotteiset opiskelumenetelmät, erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä yksilöllisten ja joustavien opiskelumenetelmien kehittäminen ja kokeilu) ovatkin olleet toiminnan kehittämisen lähtökohtana. Hankkeen käynnistymistä kunnissa on tuettu kaikille samaan aaltoon (2006 aloittaneet ja 2007 aloittaneet) kuuluneille kouluille järjestetyllä yhteisellä koulutuksella.

Jopo-toiminnan organisoitumista eri kouluissa on helpompi hahmottaa seuraavien haastatteluihin ja osallistuvaan havainnointiin perustuvien laadullisten kuvausten avulla. Niissä kuvataan hieman eri tavalla ja periaatteilla organisoituneita Jopo-ryhmiä ja niiden toimintatapoja. Kuvaukset perustuvat useampien ryhmien tietojen yhdistelmiin, eli ne edustavat eräänlaisia ryhmien perustyyppisiä.

Työpaikkaopiskelupainotteinen erityisopetusmalli

Seuraava kuvaus kertoo ryhmätyypistä, jossa toiminta painottaa työpaikkaopiskelujaksoja ja erityisopetuksen tyyppistä oppimistavoitteiden saavuttamista korostavaa mallia. Jopo-toiminnan käynnistymisen erityispiirre on pitkä aikaisempi Omaura-toiminta, josta sekä opettajilla että koululla organisaationa on kokemusta. Vastaavia Omaurasta Jopoon siirtyneitä ryhmiä on hankkeessa mukana paljon, joten kuvaus edustaa yhtä Jopo-ryhmien perustyyppiä.

Koulussa on aloittanut Jopo-ryhmä syksyllä 2006, ja toinen ryhmä uudessa aallossa syksyllä 2007. Molemmat ryhmät toimivat samoissa pääkoulusta erillisissä tiloissa, mikä hieman vaikeuttaa integroitumista pääkouluun ja sen toimintaan. Opettajat kuitenkin ovat luontevasti osa opettajayhteisöä, eikä oppilaita vieroksuta muiden oppilaiden tai opettajien taholta.

Koulussa ja molemmilla opettajilla on vahva kokemus erityisopetuksesta, viime vuosina erityisesti Omaura-mallista. Ensimmäisen aallon Jopo-ryhmä on toiminut jo edellisen lukuvuoden Omaura-luokkana, ja toiminta on jatkunut uudella Jopo-rahoituksella varsin samanmuotoisena ilman käynnistysvaikeuksia. Rahoituksen hakuidea on tullut opettajilta.

Jopo-rahoituksen myötä tapahtuneet muutokset ovat työpaikkaopiskelun syventäminen (selkeämmin opinnollista oppimistehtävien, päiväkirjoineen ja raportointikäytäntöineen). Jopo-rahoitus on mahdollistanut myös työparin vierailut työpaikoilla. Jopon myötä uutta on myös vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön syveneminen (toimintapäivä, päivällinen ym.), leirikoulut (rahoitus niihin) ja poikkihallinnollisen yhteistyön käynnistyminen (sosiaali- ja nuorisotoimi). Erityisen tärkeänä pidetään yhteistyön käynnistymistä, jota kautta esim. koulun kasvatusohjaajien palkkaus on vakiintumassa pysyväksi toimintamalliksi.

Kaupungin yläkoulujen rehtorikunta valisee ryhmän oppilaat. Oppilailla on takanaan yleensä pitkä oppilashuollollinen polku, ja rehtoreilla on osittain kirjavia odotuksia ja käsityksiä Jopo-toiminnan suhteen. Jopo-ryhmän vetäjillä ei ole sananvaltaa oppilasvalintaprosessissa, vaan oppilaat lähetetään Jopoon. Oppilailla on sen vuoksi joskus melko vaikeita (esim. psyykkisiä) ongelmia. Alueella olisi tarvetta enemmänkin erityistoimenpiteille, toisaalta kunnassa pyritään vahvasti välttämään uusien erityisopetuspäätösten tekemistä.

Vanhemmat näkevät Jopon mahdollisuutena ja yhteistyö heihin päin toimii pääasiassa hyvin. Oppilaiden poissaolot on saatu karsittua pois, pääasiassa välittömän puuttumisen keinoin. Toiminta on laadukasta eikä erityisiä ongelmia tuoda haastattelussa esille, vain työpaikkaopiskelupaikkojen löytymistä pidetään haastavana, koska kaupungissa on paljon sellaisille kysyntää. Juuri alkavalle työjaksolle on kuitenkin löydetty hyvät paikat. Paikkojen valinta oppilaiden osalta ei aina perustu omaan urasuunnitelmaan tai kiinnostukseen, vaan työpaikan läheisyyteen.

Koulussa ja kunnassa on vahva tavoite vakiinnuttaa toiminta myös hankkeen jälkeen, mitä tukee myös nuoris- ja sosiaalitoimen sitoutuminen kasvatusohjaajien palkkaukseen. Jopo-hankkeen koulutuksissa ryhmä kokee olevansa enemmän mentoreina muille pitkän Omaura-kokemuksen takia, eikä niistä siten ole ollut vastaavaa hyötyä oman toiminnan kehittämiseen.

Kehittämistavoitteina ryhmä näkee työpaikkaopiskelupaikkojen viemisen perusopetukseen, oppilasvalintaprosessin kehittämisen ja nivelvaiheen tuen ja seurannan kehittämisen.

Pienryhmä- ja yksilöopetukseen pohjautuva malli

Seuraava pienryhmäopetusta ja yksilöllistä opetusta painottava mallikuvaus on yhdistelmä useamman ryhmän toiminnan arvioinnista. Taustalla ovat ryhmien vetäjien, oppilaiden ja rehtoreiden haastattelut.

Toiminta on lähtenyt koulussa liikkeelle ilman aikaisempaa kokemusta toiminnallisten ryhmien toteuttamisesta. Opettajilla on käytännössä kuitenkin erityisopettajatausta ja avustavilla työntekijöillä vahva nuorisotyön osaaminen. Käytännössä tyhjistä aloittaminen on näkynyt alkuvaiheen käynnistysvaikeuksissa, mikä tarkoittaa lyhyellä varoitusajalla tapahtuneiden oppilas- ja vetäjävalintojen organisoimista, toiminnan suunnittelun aloittamista ja resurssien (tilat, opetusmateriaalit, verkostot) hankintaa. Tilanne on toisaalta hidastanut toiminnan organisoitumista, mutta toisaalta samalla tuottanut perinteisestä työpainotteisesta toimintamallista hieman poikkeavia toimintatapoja. Käytännössä toiminta on organisoitu hieman enemmän oppilaslähtöisesti ja painottaen koulun oppisisältöihin liittyviä tavoitteita, joita ovat erityisesti usein syvienkin tiedonaukkojen paikkaaminen ja opetussuunnitelmaan pohjautuvien tavoitteiden yksilöllinen ja ohjattu opiskelu.

Työpaikkaopiskelua on toiminnassa mukana, mutta sen rooli ei ole keskeinen. Useissa ryhmissä ensimmäisen syksyn aikana työpaikkaopiskelua ei edes käytetty, ja jatkossakin sitä on sovellettu yksilöllisten intressien mukaan. Myöskään oppilaat eivät välttämättä kaipaa työpaikkaopiskelujaksoja, ainakaan siinä mittakaavassa kuin niitä olisi tarjolla.

Kuvaavaa tämäntyyppisille ryhmille on luokkatilan organisointi perinteiseen pulpettien sijoitteluun perustuvan mallin mukaan. Yksittäisten, erityistä opiskelurauhaa kaipaavien oppilaiden pulpetti saattaa olla hieman sivussa, mutta pääasiassa on kyse opettajajohtaisen opiskelun pienryhmässä mahdollistavasta asetelmasta.

Opetuksessa pääpaino (pinnaamisen karsimisen ja työrauhakysymysten jälkeen) on paikata mahdollisesti useammankin vuoden koulupinnauksen ja opiskeluvaikeuksien aikana syntyneitä pohjatietoaukkoja eri aineissa. Uuden oppiminen nähdään hankalaksi, ellei esimerkiksi matematiikassa saada vahvistettua perusasioiden hallintaa. Tiedonaukkojen takia peruskoulun oppimistavoitteiden saavuttamista ei pidetä edes realistisena kaikkien oppilaiden kohdalla, mutta Jopo-ryhmässä pyritään tekemään kaikki mahdollinen, että oppilaille syntyy edes jonkinlainen osaaminen ja jatko-opintokelpoisuus. Avustavan työntekijän rooli on osittain kouluavustajan tyyppinen henkilökohtainen tuki tarpeen mukaan, toisaalta hän huolehtii myös sosiaalisen kasvatuspuolen tehtävistä.

Koulussa ja kunnassa toiminnalla on selkeä rooli ja tarve erityisopetuksen rinnalla hieman erityyppisenä koulupudokkuutta ehkäisevänä pienryhmätoimintana. Toiminnan vaatimista suuremmista resursseista huolimatta tavoitteena on vakiinnuttaa ja laajentaa toimintaa.

Oppilaslähtöiseen kasvatukseen ja elämäntilanteen huomioivaan välittämiseen pohjautuva malli

Kolmas toiminnan organisoitumisessa selvästi erottuva toimintamalli perustuu vahvasti opettajan persoonaan ja siihen, että hän laittaa oman itsensä vahvasti ”peliin” oppilaiden ongelmien ratkaisutavoissa. Toimintamalli näkyy vahvasti kahdessa Jopo-ryhmässä, mutta

siitä on havaittavissa piirteitä myös muutamissa muissa kouluissa. Jopo-ryhmien vetäjillä on yleisestikin paljon perinteisestä aineenopettajasta poikkeava toimenkuva ja toiminta perustuu kaikissa ryhmissä myös kasvatuspuolen ja oppilaiden sosiaalisten ongelmien kanssa työskentelyyn, mutta tässä erityisessä toimintamallissa opettajan rooli ylittää selvästi koulun perinteiset toimintatavat, puhumattakaan työajoista. Jopo-ryhmän vetäjä saattaa esimerkiksi joskus hakea oppilaan kotoa kouluun ja tarjota ryhmälle aamupalaa.

Toiminnan alkuvaiheessa päätavoitteena on ollut koulupinnauksen karsiminen. Oppilaat onkin saatu kouluun tarjoamalla käsillä tekemiseen liittyvää toimintaa (esimerkiksi piirustusta, pienoismallien rakentelua), johon on vaihtoehtoisesti integroitu erilaisia koulun oppisisältöjä. Niidenkin kohdalla lähtökohtana ovat oppilaiden spontaanit kysymykset, esimerkiksi laivojen pienoismallien kautta syntyi kysymys löytöretkistä, joita sitten tarkasteltiin aihekokonaisuutena ja eri oppiaineita integroiden.

Toiminnan punainen lanka on ollut opiskelumotivaation menettäneiden oppilaiden omien vahvuuksien paikantaminen ja hyödyntäminen, missä on onnistuttu hyvin. Perusedellytys ryhmän toiminnalle on ollut oppilaiden läsnäolon varmistaminen, ja koulussa onkin ihmetelty, miten aikaisemmin koulupinnareina profiloituneiden oppilaiden poissaolot on saatu karsittua kokonaan. Toiminta on alkuvaiheessa vaikuttanut rehtorin ja muiden opettajien näkökulmasta paljolti askartelulta ja jopa puuhastelulta, mutta toimintamallin kautta on saatu vahvistettua oppilaiden omanarvontuntoa, opiskelumotivaatiota ja ennen kaikkea itseluottamusta. Toimintaan on sen edetessä otettu mukaan opiskeluteemoja teemakokonaisuuksina ja pieninä annoksina. Ryhmän toimintamalleihin kuuluu mm. "matematiikkakerho", jossa tehtäviä tehdään yhdessä jaksamisen ja tilanteen mukaan.

Toinen opettajan keinovalikoimaan kuuluva menetelmä on ollut vahva henkilökohtainen välittäminen ja tuki oppilaille kunkin tarpeen mukaan. Jo mainittujen kyytien ja aamupalojen lisäksi opettaja on tukenut oppilaita tarpeen mukaan kaikissa elämänhallintaan ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa, esimerkiksi vaate- ja kenkäostoksissa sekä harjoittelu- paikkojen hankinnassa. Ryhmässä on vahva luottamuksen ja avoimen keskustelun ilmapiiri, ja monelle oppilaalle opettaja on ainoa toimiva aikuissuhde.

Työpaikkaopiskelun rooli ryhmän toiminnassa on varsin rajallinen, ja on keskittynyt enemmänkin kevääseen 2008, jolloin koulunkäynnin perusedellytykset oli saatu kuntoon. Tällöinkin työjaksot on räätälöity yksilöllisen tilanteen ja tavoitteiden mukaan.

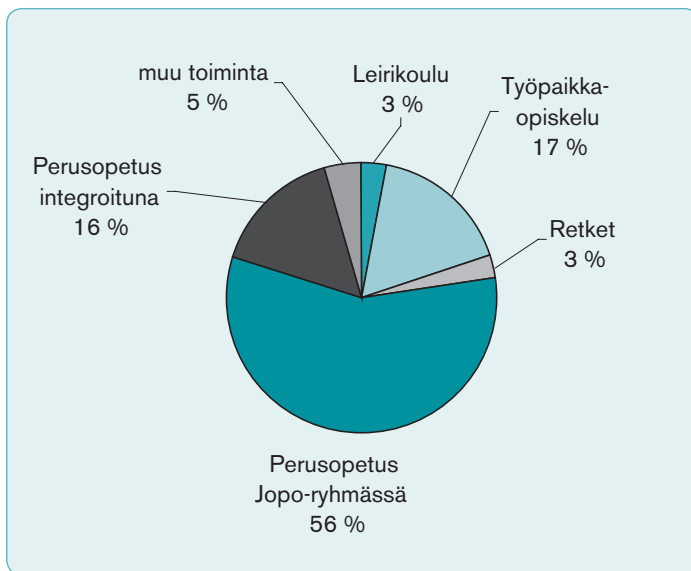
Oppilaiden arvosanat ovat parantuneet ja peruskoulun loppuun suorittaminen on varmistunut. Oppilaista on löytynyt uusia vahvuuksia ja osaamista, joka on toiminut monen kohdalla myös jatko-opiskelupaikan valinnan pohjana.

Mallin haittapuolena voidaan mainita ainakin sen vahva henkilösidonaisuus, eli toiminta rakentuu vahvasti opettajan persoonan ja henkilökohtaisen erityisosaamisen sekä välittämisen varaan, mikä saattaa hankaloittaa toimintaperiaatteiden levittämistä. Kyse on myös henkisesti haastavasta toimintatavasta, joka vaatii opettajalta paljon normaalia opettajuutta laveampaa roolia sekä halua työskennellä opetustuntimääriä laskematta käytännössä joskus kellon ympäri.

3.2.2 Jopo-ryhmien toimintamuodot ja oppilaiden ajankäyttö

Jopo-toiminnassa uudenlaisia perinteisestä perusopetuksesta poikkeavia toimintamalleja ovat pienryhmäopetus omassa Jopo-ryhmässä, työpaikkaopiskelu ja muu mahdollinen kehitetty yksilöllinen ja joustava toiminta. Lisäksi Jopo-rahoitus mahdollistaa leirikoulujen ja erilaisten retkien käytön, ja niitä tuodaan esimerkiksi koulutuksessa esille ryhmäytymisen ja sitoutumisen edistämiseen soveltuvina toimintamalleina. Jopo-oppilailla on myös mahdollisuus suorittaa osa opinnoista normaaliin tapaan integroituna muuhun perusopetukseen. Mahdollisuutta on käytännössä hyödynnetty pääasiassa vapaavalintaisten aineiden ja kädentaitoaineiden kohdalla (liikunta, taide- ja harrastusaineet), mutta jonkin verran Jopo-oppilaat ovat osallistuneet myös aineenopettajien tunneille esimerkiksi matematiikassa tai kielissä.

Jopo-ryhmien vetäjiä pyydettiin arvioimaan kunkin oppilaan kohdalla, kuinka monta päivää oppilas on lukuvuoden aikana osallistunut eri toimintamallien mukaiseen opetukseen. Kyseessä on toiminnan monimutkaisen luonteen vuoksi vain arvio, mutta se kertoo osaltaan toiminnan painottumisesta ja rakenteesta Jopo-ryhmissä. Keskiarvotarkasteluun pohjautuva prosenttijakauma tuntien käytön suhteellisesta jakautumisesta lukuvuoden aikana on kuvattu oheisessa kuviossa.

Kuvio 1. Ajankäytön keskimääräinen jakautuminen Jopo-oppilailla lukuvuonna 2007–2008

Kuten kuviosta käy ilmi, on keskiverta Jopo-oppilas osallistunut suurimman osan aikaa Jopo-ryhmässä tapahtuvaan perusopetukseen, minkä lisäksi seuraavaksi eniten aikaa on mennyt työpaikkaopiskeluun ja normaaliopetusryhmiin integroituna annettuun opetukseen. Leirikoulut, retket ja muu toiminta ovat hieman elävöittäneet lukuvuotta.

Muussa toiminnassa mainitaan esimerkiksi erityiskurssit (mopokurssi, ensiapukurssi, liikuntakurssit), osallistuminen tutustumismielessä opetukseen toisen asteen oppilaitoksissa, taito- ja harrastusaineiden opiskelu kansalaisopistossa tai musiikkiopistossa ja kotiopetus.

Ajankäytön rakennetta päivinä kuvataan seuraavassa taulukossa, jossa on erilaisten tunnuslukujen avulla arvioitu Jopo-oppilaiden osallistumista eri toimintamuotoihin. Kahdessa ensimmäisessä sarakkeessa kuvataan, kuinka moni oppilas on osallistunut kuhunkin toimintaan. Ryhmien vetäjiä pyydettiin merkitsemään ”0” oppilaan kohdalle, mikäli

tämä ei ole osallistunut kyseiseen toimintaan lainkaan, ja muussa tapauksessa joku muu numero, joka oli arvio oppilaan kyseisessä toimintamuodossa viettämistä päivistä. Monessa ryhmässä tässä kohdassa oli jätetty kuitenkin tyhjä vastaus (joka tarkoittanee, ettei oppilas ole kyseiseen toimintaan osallistunut), mikä hieman heikentää tulosten tarkkuutta tältä osin. Taulukosta voi kuitenkin päätellä, että esimerkiksi leireille on jätetty kokonaan osallistumatta 77 oppilasta, suurin leirillä vietetty aika on 20 päivää ja keskimäärin oppilaat ovat olleet leirillä 4,3 päivää. Hajonta on ollut kolme päivää, eli suurin osa leireistä on ollut 1-7 päivän pituisia. Syyt leireiltä poissaoloon ovat olleet osin henkilökohtaisia (arkuus, pelkotilat), osin kulttuurisia (oppilaan kulttuuristausta ei salli yöpoissaoloja kotoa tai vastaavia leireihin liittyviä asioita).

Taulukko 8. Jopo-oppilainen (n = 624) eri toimintamuotoihin osallistuminen lukuvuonna 2007–2008

	Oppilaista ei ole osallistunut lainkaan	Oppilaista on osallistunut	suurin määrä päivinä	keskiarvo päivinä	hajonta
Leirit	77	507	20	4,3	3,3
Työpaikkaopiskelu	68	510	76	25,5	18,9
Retket	40	524	20	4,2	3,7
Perusopetus jopo-ryhmässä	7	516	190	83,8	50,2
Perusopetus integroituna	150	259	178	23,1	36,0
Muu toiminta	71	118	147	6,7	19,0

Työpaikkaopiskeluun ei ole osallistunut lainkaan 68 oppilasta. Muut ovat viettäneet työpaikoilla keskimäärin 25,5 päivää lukuvuoden aikana, mutta hajonta on hyvin suuri. Käytännössä se tarkoittaa, että työpaikkaopiskelua on käytetty hyvin yksilöllisesti oppilaan tilanteen ja tarpeiden mukaan. Sama koskee opiskelua Jopo-ryhmässä ja integroituna muihin ryhmiin.

3.2.3 Jopo-ryhmien toteutus kouluissa

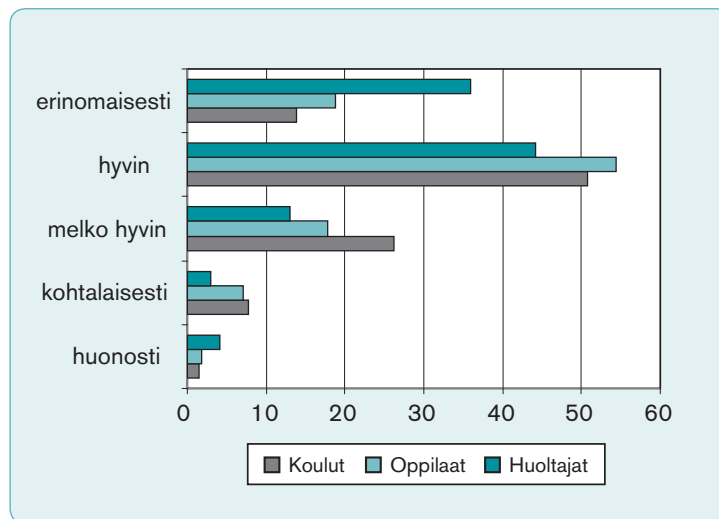
Jopo-ryhmien opettajista joka toinen (47,7 %) on erityisluokanopettaja. Muita yleisimpiä koulutustaustoja ovat erityisopettaja ja aineenopettaja, kasvatustieteen maisteri ja erilaiset muut akateemiset tutkinnot. Mukana on myös muutama ylioppilas, sosionomi ja urheiluvallmentaja. Työparien eli ”toisen työntekijän” koulutustaustat ovat pääasiassa nuorisotyöhön liittyviä (nuoriso-ohjaaja). Mukana on myös yhteisöpedagogeja, koulunkäyntiavustajia ja sosionomeja. Työparien nimikkeet ovat hyvin vakiintumattomia ja kirjavia, osa on säilyttänyt nuorisotoimesta siirtyneen nuoriso-ohjaajan nimikkeen, mutta joukossa on myös esimerkiksi jopo-ohjaajia, avustavia työntekijöitä ja koulunkäyntiavustajia. Jopo-toiminnan organisoitumisen kannalta hankalaa on ollut toisen työntekijän työpanoksen osa-aikaisuus (esimerkiksi vain muutama päivä tai jopa tunti viikossa). Joistakin ryhmistä toinen työntekijä on puuttunut kokonaan.

Yksi keskeinen Jopo-toiminnan käynnistämiseen liittyvä päätös on kouluissa ollut se, minne ja millä tavalla Jopo-ryhmä sijoitetaan. Lukuvuonna 2007–2008 suurin osa ryhmistä (46, 70,8 %) oli kiinteästi muun koulun yhteydessä, erillään koulusta taas 13 ryhmää. Muut kuusi ryhmää oli sijoitettu erilliseen tilaan muun koulun yhteydessä. Pääkouluista erillään olevat ryhmät sijaitsevat hyvin vaihtelevissa paikoissa, esimerkiksi joko keskikaupungilla tai laita-alueilla, ammattioppilaitosten yhteydessä tai jopa entisessä armeijan asevarastossa.

Haastattelujen perusteella tilaratkaisujen taustalla on yleensä joku muu kuin pedagoginen syy, kuten tilapula ja tilojen saatavuus. Taustalla on myös vaikuttanut selvästi perinteinen käsitys erityisopetuksesta ja sen sijoittamisesta omaan tilaan. Joskus kaupungin koulutoimi on osoittanut tilat Jopo-toiminnalle.

Eri sijoitusvaihtoehtojen on sekä hyviä että huonoja puolia. Ensimmäisen toimintavuoden arvioinnissa muun koulun yhteydessä olevien tilojen eduksi todettiin se, että yhteistyö muun koulun ja aineenopettajien kanssa toimii hyvin ja Jopo-oppilaat ovat osa muuta oppilasyhteisöä. Muusta koulusta erilleen sijoitetun Jopo-luokan etuja ovat puolestaan keskittymisen mahdollistava rauhallisempi paikka. Jopo-toiminta on myös rytmiltään ja tuntijaoltaan perinteisestä koulutyöstä poikkeavaa toimintaa, joten oma erillinen tila helpottaa oppilaiden siirtymistä ja liikkumista.

Toiminnan toteutuksen laatua voi arvioida seuraavan tarkastelun avulla, jossa vertaillaan eri sidosryhmien näkemyksiä siitä, miten hyvin Jopo-toiminnan organisointi on onnistunut omassa koulussa. Tulosta voidaan pitää hyvänä.

Kuvio 2. Eri sidosryhmien arviot siitä, kuinka Jopo-hanke on organisoitu omassa koulussa

Kuviosta voi päätellä, että koulujen edustajat (n = 65), oppilaat (n = 265) ja huoltajat (n = 170) ovat olleet lähes samaa mieltä Jopo-hankkeen toteutuksen onnistumisesta omassa koulussa. On kuitenkin syytä muistaa, että eri vastaajaryhmät ovat arvioineet eri kouluja, eikä oppilaiden ja huoltajien nimettämiä arvioita voida liittää tiettyyn kouluun. Suoraa vertailua eri sidosryhmien arviointien osalta ei voi siis tehdä.

Huoltajien arvioiden painottuminen ”erinomaiseen” selittyy sillä, että kyselyyn vastaajiksi on saattanut valikoitua helpommin sellaisia huoltajia, joiden kokemukset Jopo-toiminnasta ovat myönteisempiä. Huoltajien näkökulmasta myös kaikki kodin ja koulun yhteistyötä lisäävä ja oppilaan tilannetta parantava toiminta saatetaan nähdä helposti hyvin myönteisenä. Huoltajille eivät myöskään välttämättä välity kaikki mahdolliset koulun arkeen liittyvät Jopo-toiminnan toteutuksen ongelmat, jotka taas saattavat näkyä koulujen edustajien ja oppilaiden vastauksissa, jotka painottuvat enemmän ”hyvin” ja ”melko hyvin” -luokkiin. Erityisesti koulujen omissa arvioinneissa näkyvät varmasti hallintoon ja arjen pyörittämiseen liittyvät käytännön ongelmat. Koulun nimellä annettujen koulujen edustajien vastausten taustalla voi olla vaikuttamassa myös tietynlainen vaatimattomuus, eli onnistunuttakin toteutusta arvioidaan vain ”melko hyvin” onnistuneeksi.

Toiminnan organisointi on arvioitu huonoksi vain yhdessä koulussa, ja siellä kysymys oli mielletty konkreettisesti alkuvaiheen käytännön asioiden sujumiseksi. Koulun edustajat kuvailevat tilannetta avoimessa vastauksessa seuraavasti:

"Huonosti: - Koulun alettua ei toimitilat olleet selvillä eikä valmiina. Meni liki kolme viikkoa että saimme, oppilaat ja opettaja, tyhjennettyä varastotilan ja etsittyä pulpetteja, hyllyjä liitutaulun, kirjat... (Talonmieskin oli lomalla)..."

Huoltajista 4,1 % eli seitsemän vastaajaa oli arvioinut toiminnan toteutuksen huonoksi. Näistä vain kaksi vastaajaa oli kirjoittanut perusteluja arviolleen:

Työpaikkoja ei ollut riittävästi, työssäoppimisaika oli vain puoli päivää viikossa. Kodin ja koulun välinen yhteistyö jätti toivomisen varaa (huoltaja)

syksyllä opetussuunnitelman muutos, kotiin ilmoittamatta. Muutenkin hyvin huono informaatiokulku koululta. Epämääräisen oloiset tavoitteet. Kasi- ja ysioppilaat samalla luokalla. Liian paljon työharjoittelua josta puuttuu seuranta. Ei läksyjä eikä kokeita, kädentaidontunteja liian vähän. (huoltaja)

Huoltajien vastauksissa näkyy selvästi huonon tiedonkulun merkitys, mistä on seurannut epätietoisuutta toiminnan tavoitteista. Osa kritiikin kohteista on koulusta riippumattomia (työpaikkoja liian vähän) tai Jopon toimintaan liittyviä yleisiä ratkaisuja, joita kyseinen huoltaja pitää epäonnistuneina (työpaikkaopiskelun kesto, eri ikäisistä koostuva ryhmä).

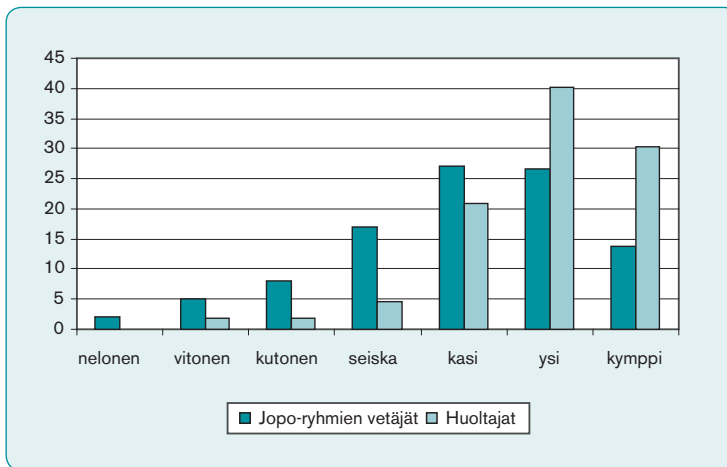
Oppilaista 1,9 % (viisi oppilasta) oli kokenut Jopon toteutuksen epäonnistuneen. Perusteluja oli kirjoittanut kaksi oppilasta, joista ensimmäisen kohdalla on kyse ensisijaisesti siitä, ettei Jopo ole oppilaan kohdalla pystynyt vähentämään poissaoloja, toinen oppilas sen sijaan tuo esille rakentavaa uudenlaisten opetusmenetelmien puutteeseen liittyvää kritiikkiä:

en ole oppinut ollenkaan enkä ole käynyt juuri koulussakaan. (oppilas)

luvattiin paljo enemmän ja luokka ei oikiasti ollu sellainen ku sanottiin. kouluaineita piti saada tehdä erilaisissa muodoissa, mutta eipä ollu tietokonettakaa meidän luokas ja vaihtoehdot 'joustavimmista' muodoista oli esitelmä, sarjakuva ym. mitä vain voi paperille tehdä. (oppilas)

Jopo-hankkeen keskeinen uusi toimintatapa on tehostettu yhteistyö kodin ja koulun välillä. Esimerkiksi oppilaiden poissaolojen karsinta on onnistunut välittömän puuttumisen kautta, mikä käytännössä on tarkoittanut välitöntä yhteydenottoa kotiin, mikäli oppilas ei ole ilmestynyt aikataulun mukaisesti sovittuun paikkaan. Yhteydenpito on tapahtunut pääasiassa puhelimitse ja tekstiviestein. Yhteistyöhön on liittynyt myös tavallista useampia vanhempainiltoja ja palavereja sekä muuta yhteydenpitoa ja vuorovaikutusta. Joissakin ryhmissä on järjestetty huoltajille esimerkiksi tutustumisiltoja, päivällisiä, retkiä ja pelitapahtumia yhdessä oppilaiden kanssa.

Kodin ja koulun yhteistyön onnistumista kysyttiin sekä huoltajilta (n = 170) että Joporyhmien vetäjiltä. Jopo-ryhmien vetäjien arviot ovat oppilaskohtaisia eli kattavat 624 oppilasta. Tuloksia on vertailtu kuviossa 3.

Kuvio 3. Kodin ja koulun yhteistyön onnistuminen kouluarvosanoina

Kouluarvosanoina arvioiden kodin ja koulun välinen yhteistyö on onnistunut varsin hyvin. Huoltajien antamien arvosanojen keskiarvo on 8,8, ja Jopo-ryhmien vetäjien arvosanojen keskiarvo 7,9. Painotuserot ryhmien arvosanojen välillä johtuvat siitä, että Jopo-ryhmien vetäjien arviot perustuvat yhteistyön onnistumiseen jokaisen Jopo-oppilaan huoltajien kanssa, jolloin tuloksissa heijastuu kaikkien kokemusten kirjo huonoista alkaen. Huoltajien arviot puolestaan perustuvat otantaan, eli huoltajien verkkokyselyssä vastaajista ovat saattaneet karsiutua pois ne huoltajat, joiden kanssa yhteistyö ei ole toiminut kovin hyvin. Verkkokyselyn markkinointihan tehtiin Jopo-ryhmien kautta huoltajille, jolloin Jopo-toimintaan huonosti sitoutuneet vanhemmat ovat jääneet helpommin pois myös kyselyn piiristä.

Jopo-ryhmien vetäjien avoimissa vastauksissa esille tuomissa ongelmissa nousevat esiin eniten yhteydenpito-ongelmat, eli vanhempiin ei saada yhteyttä lukuisista eri yrityksistä huolimatta, ja sovittuihin tapaamisiin jäädään saapumatta. Monissa perheissä on myös isällä ja äidillä toisistaan poikkeavat tavoitteet oppilaan koulunkäynnin suhteen. Muutamissa perheissä jopa kyseenalaistetaan päättötodistuksen tarve ("isälläkään ei ole, joten ei pidä sitä tarpeellisena") tai koulunkäynnin tarve ylipäätään. Yhden perheen kohdalla huoltajat nähtiin jopa oppilaan koulunkäyntiä häiritseväksi tekijäksi. Muutamissa tapauksissa koulu ei ole pystynyt täyttämään vanhempien odotuksia ja vaatimuksia, joita Jopo-ryhmän vetäjät ovat pitäneet kohtuuttomina tai mahdottomina toteuttaa. Alla on muutamia lainauksia vetäjien kommentteista:

Vanhemmat vaativat oppilaalle erityispalveluja ja järjestelyjä, mihin koulu ei pysty.

Äidin kanssa yhteydenpito raskasta ja sekavaa.

Äidin kanssa vaikea löytää yhteistä linjaa nuoren kasvattamisessa.

Isän rooli perheessä olematon.

Äitiä vaikea tavoittaa. Viestejä, jotka tulevat koululta, ei tuoda kuitattuina takaisin koululle.

Vanhempien haluttomuus yhteistyöhön, kouluasiat miltei täysin oppilaan vastuulla

Epärehellisyys, asioiden peittely

Vanhemmat eivät tukeneet oppilasta jopo-luokkaan hakeutumisessa, oppilas halusi itse

Oppilaalla ja vanhemmilla riitaisat välit

Vanhemmat usein eri linjoilla koulun kanssa. Vanhemmat kokevat, että oppilaan tilanne on koulun aiheuttamaa.

Kotona ei ymmärretä miksi oppivelvollisuus on olemassa. "Onko pakko kun ei taho lähtee, kun vehtuuttaa!" Nykyisin ei saada minkäänlaista kontaktia kotiin.

Huoltajien esille nostamissa ongelmissa korostuvat tiedonkulkuun liittyvät ongelmat. Taustalla vaikuttaisi olevan myös oppilaan opetusjärjestelyihin ja kurinpitoon liittyviä erimielisyyksiä, kuten seuraavista lainauksista käy ilmi:

Ensin lapsi luvattiin JOPO-luokalle ja hänen oltuaan jonkin aikaa kotiopetuksessa käytöshäiriöiden takia, JOPO -mahdollisuus evättiin ja jouduimme anomaan sitä erikseen uudelleen. Lapsi pääsi JOPO luokalle sillä ehdolla, ettei hänelle enää tule kotiopetusjaksoja. Opettaja ei juurikaan ole pitänyt kotiinpäin yhteyttä.

Yhteistyöaloite on aina tullut minulta. Informaatiokulku olematonta, lapseni kautta tullut kaikki viestit, jotka sitten tarkistettuani opettajan kanssa eivät aina ole pitäneet paikkansa, syystä tai toisesta. Myös informaatio lapseni koulunkäynnistä yleensä (käyttäytyminen luokassa, edistykset, vaikeudet ym) ollut olematonta. Meillä ei koskaan ole ollut kaikille vanhemmille tarkoitettua kokousta.

Viranomaisten kautta olemme kuulleet mitä lapsi on jättänyt tekemättä tai mitä on tehnyt väärin. Nää sosiaaliantat onkin tosi ilkeitä ihmisiä - eihän ne oikeasti halua auttaa, vaan tuhota.....

Alkusyksyllä puheiden perusteella luulin, että esim. leirikouluja olisi enemmän kuin kaksi lukuvuotena yms. Odotin myös yhteistyön olevan muutakin kuin tekstiviestejä ja puhelinsoittoja, kun nuori on poissa koulusta. Ehkä luulin liikojä, sillä olin kuullut vanhempien kokemuksia Joposta toisesta koulusta.

Yhteydenpito on ollut vain negatiivisissa asioissa eikä positiivisissa.

Opettajan sijainen epäpätevä – huonoa käytöstä tämän epäpätevän opettajan taholta. Opettaja ei aina tunnista oppilaan käytöstä.

3.2.4 Oppilasvalintakriteerit ja oppilasvalinta

Jopon tyyppisessä kehittämishankkeessa oppilasvalintaprosessi ja oppilasvalintakriteerit ovat keskeinen kysymys. Hieman kärjistäen voidaan sanoa, että vaihtoehtoja on periaatteessa kaksi sen mukaan, miten hankkeen tavoitteita tulkitaan ja painotetaan. Toiminnallisuutta ja työpaikkaopiskelua korostettaessa oppilasvalinnoissa saattaa painottua kyseisistä toimintamalleista mahdollisesti enemmän hyötyvien ja sen tyyppiseen opiskeluun motivoituneiden oppilaiden valinta. Yksilöllisistä tarpeista lähtevä, uudenlaisia ratkaisumalleja koulupudokkuuden ehkäisemiseen kehittämään pyrkivä toimintamalli taas saattaa olla avoimempi oppilasvalinnan suhteen, jolloin lähdetään enemmän liikkeelle koulupudokasvaarassa olevien oppilaiden yksilöllisistä tarpeista.

Jopo-hankkeen virallisissa oppilasvalintakriteereissä korostetaan hieman enemmän oppilaan sopivuutta Jopoon kuin koulupudokasvaarassa olevan oppilaan yksilöllisiä tarpeita. Jopon ”käsikirjassa” (Numminen & Ouakrim-Soivio 2007, 79) oppilasvalinnan kriteerit määritellään seuraavasti:

Oppilaalla on vaara jäädä vaille perusopetuksen päättötodistusta tai hänen koulunkäyntinsä ei suju perinteisellä mallilla.

Oppilaalla on mahdollisuus hyötyä työpainotteisuudesta ja toiminnallisista työtavoista.

Oppilas on riittävän aktiivinen ja pystyy jossain määrin itsenäiseen työskentelyyn, mikä on tarpeen erityisesti työpaikkaopiskelussa.

Oppilas on riittävän motivoitunut ja sitoutunut aloittamaan opiskelun joustavan perusopetuksen ryhmässä.

Oppilaat voivat tulla vuosiluokilta 7–9. Oppilaita voi olla myös lisäluokalta (10. lk.).

Myös oppilaan perhe on sitoutunut asiaan.

Oppilasvalintateemaan liittyviä haasteita nostettiin esille Jopo-hankkeen kehittävässä arvioinnissa lähtötilanne- ja väliraporteissa, ja siitä keskusteltiin koulutuksen yhteydessä paljonkin. Esimerkiksi syksyllä 2007 pidetyn koulutusjakson yhteydessä Jopo-vetäjistä kootut pienryhmät listasivat tavoitteisiin ja oppilasvalintaan liittyviä teemoja. Yksi ryhmä nosti esille seuraavan onnistumisen kuvauksen (lainausmerkit alkuperäiset):

Oppilasvalintajärjestelmä seulonut ”oikeat” tapaukset

Myös toiminnan kehittämishaasteissa nostetaan esille samaa teemaa, eli ”oikeiden ja sopivien” oppilaiden valinnan ongelmia:

Tarkkis-poikia liikaa (oppilasvalinta)

Jopo ”sijoituskohde”, oppilaita ei valittu tavoitteellisesti, vaan koulu ”lähettää”

Tavoitteiden tulkintaero ja sen heijastuminen oppilasvalintaprosessiin tulee esille myös hämmennyksenä sen suhteen, miten oppilasvalintaprosessia tulisi kehittää.

Jopon ideologian täsmentymättömyys -> oppilasvalintakriteerit?

Oppilasvalintaprosessi ja käytännöt

Myös ryhmien tuottamissa ratkaisumalleissa nousee tavoitedilemma esille:

Mukaan otettava myös haastavat mutta motivoituneet oppilaat

Yksilön etu ja tarve vs. järjestelmän tarve oppilasvalinnan perusteena?

Tiedotus yhteistyökumppaneille: kenelle malli ei sovi

Lausumista käy ilmi ajattelutapa, että Jopossa on olemassa valmis ”malli” johon valitaan sopivat oppilaat. Toisaalta ryhmissä on halua laajentaa oppilasvalintaa myös haastavampiin oppilaisiin. Hankaliksi mielletään ne muutamissa kunnissa käytössä olevat oppilasvalintakäytännöt, joissa esimerkiksi naapurikuntien koulut tai erillinen päättäjryhmä valikoi ja lähettää oppilaat Jopo-ryhmään, jolloin päätöksenteon taustalla ei välttämättä ole vahvaa ymmärrystä Jopo-toiminnan luonteesta.

Keväällä 2008 tehdyn koulu- ja kuntakyselyn mukaan kouluissa on vakiintunut seuraavanlaisia oppilasvalintakäytäntöjä. Enemmistö kouluista varmistaa oppilaan oman motivaation tekemällä valinnan oppilaiden ja huoltajien yhdessä tekemän hakemuksen perusteella. Jopo-ryhmien vetäjillä on sananvaltaa myös toiseksi yleisimmässä tavassa, jossa

erityinen moniammatillinen ryhmä tekee valinnan. Muutamassa kunnassa on edelleen käytössä malli, jossa ulkopuolinen taho tai ryhmä sijoittaa oppilaat ryhmään.

Taulukko 9. Koulujen oppilasvalintakäytännöt

	Kouluja	%
Oppilaat hakevat itse, valinta hakemusten perusteella	27	41,5
Ryhmä, jossa jopo-vetäjä mukana, valitsee	16	24,6
Oppilaat lähetetään ryhmään	6	9,2
Muu tapa	16	24,6
<i>Yhteensä</i>	65	100,0

Käytännössä lukuvuoden 2007–2008 aikana Jopo-toiminnan maine on ollut oppilaiden parissa niin hyvä, että ryhmiin jonotetaan ja haetaan spontaanisti jopa enemmän, kuin niihin on ollut mahdollista ottaa oppilaita. Eräissä ryhmässä oppilaat olivat jopa tuoneet erään peruskoulun kesken jättäneen oppilaan ryhmään oma-aloitteisesti sananmukaisesti suoraan metsästä.

Muissa opiskelijavalintakeinoissa kuvataan pääasiassa prosessiin liittyviä täydennyksiä:

Lisäksi oppilaat haastatellaan.

Luokalle haetaan kerran kalenterivuoden aikana (toukokuu) - Oppilas ja huoltaja voivat hakea yhdessä tai jokin oppilashuollollinen taho voi ehdottaa - Yhteishaastattelu, jossa opetuksen järjestäjän puolelta paikalla kaksi henkilöä - Rehtori tekee lopulta valinnat.

Keväällä pidetään oppilashuollon kokous, jossa keskustellaan mahdollisista uusista Jopo-luokalle pyrkivistä. Nyt jo tiedossani on joitakin oppilaita, jotka ovat käyneet itse esittämässä suullisesti toivomuksensa päästä Jopo-luokkaan.

Oppilas hakee oman koulun OHR:n kautta, joka haastattelee hakijan ja huoltajat. Tämän hakemus tulee Jopo OHR:ään, joka esittelee hakijat Jopo ohjausryhmälle. Ohjausryhmä tekee lopulliset valinnat.

Sekä oppilaat että huoltajat tekevät omat hakemuksensa.

Joposta tiedotetaan lukuvuoden kuluessa koteihin. Samoin työyhteisössä. Henkilökunnan kanssa keskustellaan potentiaalisista jopolaisista. Haastattelut ja valinnat huhti-toukokuun vaihteessa lähitiimin (rehtori, työpari, opo) toimesta.

Näin tulevana lukuvuonna. Tämän lukuvuoden oppilaat valitsi koulujen oppilashuoltoryhmät.

Oppilaat hakevat itse/lehtorit ehdottavat/oppilashuoltoryhmä ehdottaa

Soveltuvuusnäkökulma nousee esille muutamissa opiskelijavalintakäytännöissä:

Oppilaat hakevat itse, kaikki haastatellaan huoltajineen. Heistä valitaan jopo-ryhmään ne jotka ryhmästä eniten hyötyvät. Opettajakunta osallistuu valintaan.

Opettajat ja OHR ehdottavat oppilaita, joille JOPOa ehdotetaan. Sen jälkeen ryhmään voi hakea. Kaikki hakeneet haastatellaan ja JOPO-töyöpari valitsee ryhmään parhaiten sopivat.

Joissakin kouluissa on käytössä erilaisia yhdistelmiä, ja osa käytännöistä tuntuu olevan vielä vakiintumattomia:

Viime vuonna osa oppilaista siirrettiin, osa haki, osa 'painostettiin', ohjattiin Jopoon. Ensi vuoden oppilasvalinta menossa – meinaa kangerrella. Jopo-opettaja aloittanut tiedottamisen (ohjausryhmässä, tiimissä, rehtorille).

Oppilasvalintakriteereissä koulujen ja kuntien edustajien vastausten perusteella korostuu usein koulumotivaation puute, runsaat poissaolot ja siitä seurannut heikko koulumenestys:

Heikko koulumenestys, runsaasti poissaoloja ja motivaation puute.

Valitaan oppilaita, joiden päättötodistus on vaarassa jäädä saamatta. Tyypillinen oppilas on jo jäänyt kotiin makaamaan.

Vuosiluokilta 8 ja 9, päättötodistuksen arvosanan korottajia, kymppiläisiä ja 'osakymppiläisiä' – Epäsäännöllisyys koulunkäynnissä, jatkuvia käytöshäiriöitä yleisopetuksen ryhmissä, heikentyneen motivaation tai muun syyn (esim. sairaus) aiheuttamat ongelmat.

Kouluissa on jonkin verran eroja sen suhteen, miten ne suhtautuvat oppimisvaikeuksiin. Osassa kouluista Jopoa ei nähdä niinkään erityisopetuksena, vaan enemmänkin motivaatio- ja suoriutumisongelmiin vastaavana toimintana:

yleisopetuksen oppilaat 8–9 lk. joilla heikko koulumenestys, alisuoriutujia, ei oppimisvaikeuksia

Toisissa kouluissa taas oppimisvaikeudet ja niihin liittyvät mahdolliset tarkkaavaisuushäiriöt ovat mukana oppilasvalintakriteereissä:

Oppimisvaikeudet ja alisuoriutuminen – keskittymis- ja tarkkaavaisuushäiriöt

Hyvin yleinen valintakriteeri on oppilaan oma halu panostaa koulunkäyntiinsä ja toiminnallisten menetelmien sopiminen oppilaille:

Oppilaalla heikko koulumotivaatio, oppilaalla pelko jäädä luokalle, oppilaalla paljon poissaoloja, oppilasta kiinnostaa työnteko, mutta koulunkäynti tuntuu vaikealta, oppilaalla isossa luokassa keskittymisvaikeuksia.

Oppilasvalinnassa painotetaan seuraavaa: nuorella on halu muuttaa koulunkäyntinsä suuntaa, nuorella on halu saada peruskoulun päättötodistus, nuorelta löytyy halu ja kyky osallistua työpaikkaopiskeluun, nuorella on kyky työskennellä erilaisissa ympäristöissä.

Pitää osoittaa innostuneisuutta, kohtalainen koulumenestys, ongelmia motivaatiossa ei oppimisessa.

syrytytymisuhan alla olevat nuoret, joilta kuitenkin löytyy motivaatiota 'erilaiseen koulunkäyntiin'!

Suhtautuminen erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin vaihtelee hieman ryhmissä. Joissakin ryhmissä niistä kärsiviä ei oteta mukaan, joissakin taas ryhmiin saattaa valikoitua jopa lastensuojelun asiakkaita tai muuten ”hankalia” oppilaita:

ns. 'työorjentoineita' nuoria, joiden koulumotivaatio on heikko tai jostakin syystä merkittävästi huonontunut. Oppilaiden tulee kuitenkin olla työkykyisiä, akuutit mielenterveysongelmat sekä hoitamaton alkoholi ym. ongelma pitää ensin saada kuntoon.

työorientoituneita – käytösongelmaisia – lastensuojelun asiakkaita

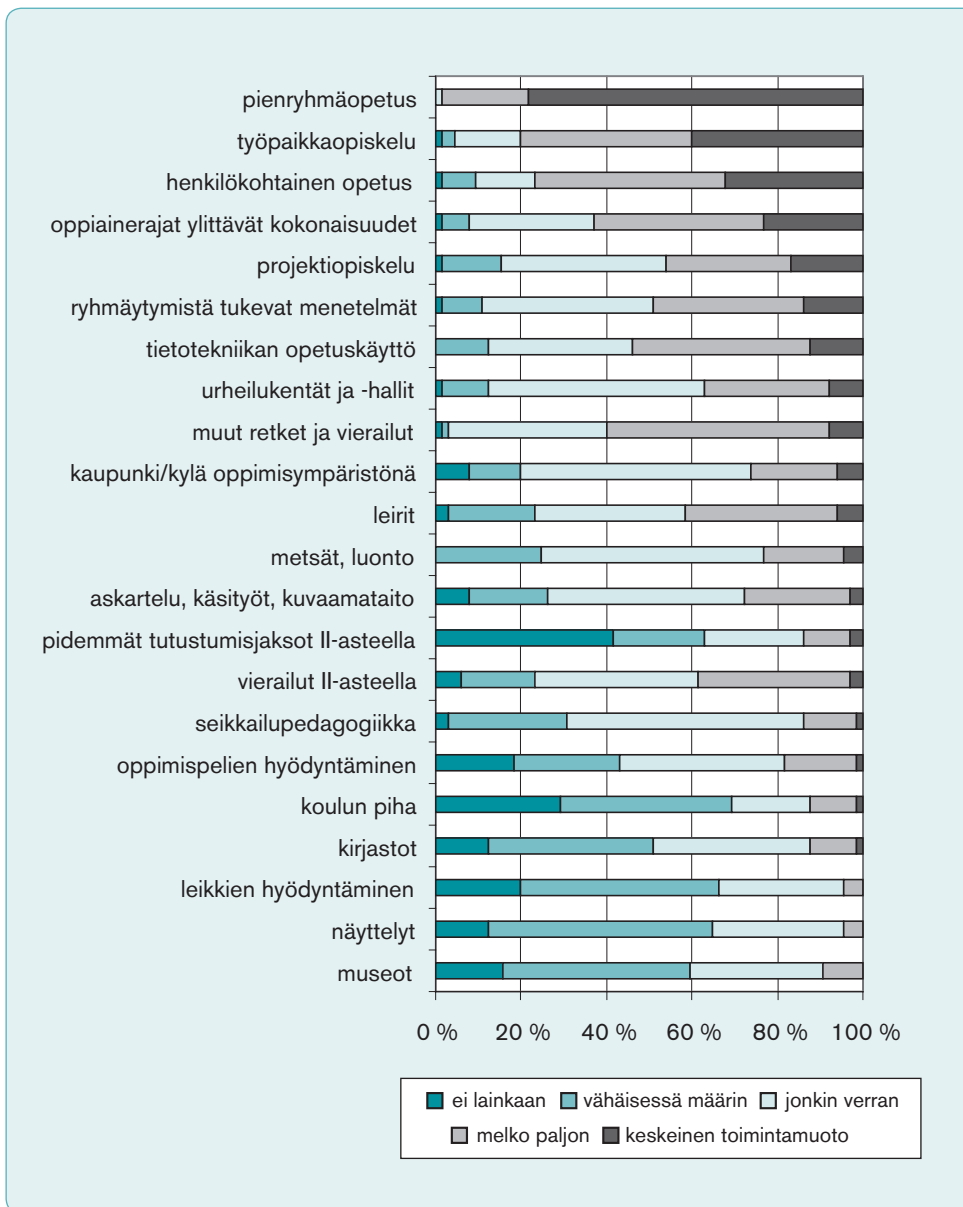
Ensimmäinen Jopo-ryhmä koostui kahdesta Omaura-luokasta siirretystä, muut niitä, joiden kanssa ei oltu pärjätty. – 8 Jopo-poikaa – Tänä vuonna opettajat ehdottavat keskittymisongelmaisia, levottomia, häiritseviä oppilaita.

3.2.5 Toiminnallisuus ja joustavat opetusmenetelmät

Jopo-hankkeen tavoitteena on kehittää uudenlaisia toiminnallisia ja yksilöllisiä tarpeista lähteviä opetus- ja opiskelumenetelmiä, joiden avulla voidaan edistää koulupudokasvaarassa olevien oppilaiden mahdollisuuksia suorittaa perusopetuksen oppimäärä loppuun. Lisäksi tuetaan jatko-opintoihin toiselle asteelle siirtymistä.

Koulujen ja kuntien edustajia pyydettiin arvioimaan valmiin listan pohjalta, kuinka paljon koulussa on käytetty perinteisestä perusopetuksesta poikkeavia opetusmenetelmiä ja hyödynnetty erilaisia koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä. Tulokset on tiivistetty oheiseen kuvioon yleisyysjärjestyksessä. Keskeisimmäksi opetus- ja opiskelumenetelmäksi nousee pienryhmäopetus, joka on ollut keskeinen toimintamuoto lähes kaikissa ryhmissä. Tulos on luonteva, sillä pienryhmämalli on oletusarvoisesti Jopossa mukana. Seuraavien opetusmenetelmien kohdalla hajonta on suurempaa, eli ryhmissä on eroja sen suhteen, miten ne hyödyntävät työpaikkaopiskelua, henkilökohtaista opetusta, oppiainerajat ylittäviä aihekokonaisuuksia ja projektiopiskelua sekä ryhmäytymistä tukevia menetelmiä. Esimerkiksi työpaikkaopiskelun rooli on ollut joissakin ryhmissä hyvin pieni toiminnan alkuvaiheessa. Eräs koulu perusteli sen puuttumista seuraavasti:

Työpaikkaopiskelu otetaan käyttöön vasta lukuvuonna 08–09, koska tämän vuoden painotus on ollut normaalin koulunkäynnin opettelussa.

Kuvio 4. Jopo-ryhmissä käytetyt opetusmenetelmät ja oppimisympäristöt

Muita ryhmissä käytettyjä menetelmiä ja oppimisympäristöjä vastaajat kuvailevat avoimissa vastauksissa seuraavasti:

Kotiopiskelun mahdollisuus tarvittaessa – yhteiset toimintatavat, jatkuva keskustelun ilmapiiri esim. ma klo 9–10 tunti – yhteistyö ja vuorovaikutus säännöllisesti huoltajien kanssa, myös koulun ulkopuolisella ajalla, esim. keilaus, illanvietot, ruokailut jne. – pienryhmäyhteistyö kunnan nuorisopalvelujen kanssa

Hygieniapassin, työturvallisuuskortin ja hätäensiapukurssin suorittaminen

Syksyllä kansalaisopiston kanssa yhteistyötä seuraavissa aineissa: kuvaamataito, käsityöt ja kotitalous.

Oppilaat ovat saaneet työpaikkaopiskelujaksolle mukaan erilaisia oppimistehtäviä, joiden avulla on pyritty laajentamaan oppimisympäristöä koulun ulkopuoliseen maailmaan. Lisäksi on pyritty oppimaan jotakin omasta itsestä pohtimalla eri työpaikkajaksosten jälkeen omia työelämään liittyviä kokemuksia.

Jopon elämänhallintaa tukeva ryhmätoiminta, 'kasvukerho'

Oppilaat ovat hyvin käteviä käsistään, pitävät varsinkin käsityöstä... Tartuin siihen heti syksyllä, koska suurin haaste oli ensin saada heidät tulemaan kouluun, jolle he olivat ennen kovin 'allergisia'. Perustimme TELAKAN eli rupesimme rakentamaan pienoismalleja laivoista ja rakennuksista ja lopulta siitä tuli koko kylä tai kaupunki. Oikeastaan projekti projektin perään kehittyi heidän omista ideoistaan. Onneksi ihmisessä asuu rakentamisvietti ja se tepsii aina, varsinkin koulupudokkaiden kohdalla. Telakka on paikka, jossa rakennetaan. Siellä rakennetaan myös minuita, joka on ollut rikki.

yhteistyöprojektit yleisopetuksen ryhmien kanssa

Sanomalehden käyttö, elokuvan teko, videokameran käyttö, uutismixin katsominen, urakat matematiikassa, yhteyden pito Kemin jopo-luokan kanssa. Huoltajien kanssa pidettävät ops palaverit. Akvaario.

Perhetoimintailat: yhteistä tekemistä sekä nuorille että huoltajille

Tietotekniikan opetuskäyttö vaihtelee paljon. Kahdeksan koulua (12,3 %) ilmoittaa sen olevan keskeinen toimintamuoto, mutta yhtä monessa ryhmässä sen käyttö on vähäistä. Jopo-ryhmillä on käytettävissä omassa luokkatilassa keskimäärin 3,2 tietokonetta, mutta määrä vaihtelee paljon 0–10 koneen välillä. Koneiden olemassaolo ei myöskään takaa niiden käyttöä. Esimerkiksi eräässä koulussa kaikille Jopo-oppilaille on hankittu kannettavat tietokoneet, mutta ryhmästä palautettiin erilaisia vetäjien ja oppilaiden tekemiä kyselyvastauksia paperiversioina käsin kirjoitettuna. Kouluista hieman yli puolet ilmoittaa käyttävänsä tietotekniikkaa opetuksessa lähes joka päivä, kun taas toiset 50 % kouluista tuntuisivat olevan sellaisia, joissa tietotekniikan käyttö on varsin satunnaista:

Taulukko 10. Tietotekniikan käyttö opetuksessa

	Kouluja	%
Harvoin	6	9,2
Melko usein	7	10,8
Lähes joka viikko	18	27,7
Lähes joka päivä	34	52,3
<i>Yhteensä</i>	65	100,0

Tietotekniikan käyttötavat ovat varsin edistyneitä ja oppilaiden omaa aktiivisuutta korostavia. Käyttötapojen kuvauksissa korostuvat tiedonhaku netistä, erilaisten valmisohjelmistojen käyttö sekä opetusohjelmat ja oppimisolustat:

Tiedonhaku. Opinto-ohjauksessa ammatinvalinnan ohjelmien käyttö. Tekstinkäsittely; muistiinpanojen teko, päiväkirjat, kirjoitelmat. Matematiikan ja kielten oppimiskäyttöön suunnatut ohjelmat. Oppimisympäristöissä harjoituksia tehden. Pelaaminen.

- Opetukseen liittyvissä tehtävissä, erityisesti ajantasaisen tiedon hankinnassa (internet, tietokannat, työvälineohjelmat) - Opintokokonaisuuksien luomisessa - Työpaikkaopiskelun periodien raportoinnissa - Luokan tiedotteiden laatimisessa.

Opit-oppimisympäristö, tiedonhaku internetistä, kuvankäsittely, tekstinkäsittely, omat tuotokset (Word, PowerPoint)

Käytämme tietokonetta tiedonhaussa, projektitöiden puhtaaksi kirjoittamisessa, netistä

löydettävien oppiaineisiin liittyvien harjoitusten tekemisessä, lajituntemuksessa jne.

Haettu kuvaa, termiä, tietoa: historia, biologia, fysiikka. Kielet: sanoja. Äidinkieli: tietoja ja videoita esitelmää varten.

tiedonhakuja jatkuvasti, opit-ympäristö

Erilaisista koulun ulkopuolisista oppimisympäristöistä (katso Manninen ym. 2007) on eniten hyödynnetty urheilukenttiä ja -halleja, retkiä ja vierailuja, kaupunkia tai kylää oppimisympäristönä, leirejä ja metsää ja luontoa yleensä. Leirien käyttö lukuvuoden alkuvaiheessa ja muutenkin on Jopo-hankkeessa yleisesti sovellettu ryhmäytymistä ja oppilaiden sitoutumista tukeva toimintamalli. Kaupunkiympäristön hyödyntämisestä hyvä käytännön esimerkki on kaupunkisuunnistus tehtävineen, joka soveltuu erityisesti maa-hanmuuttajanuorten yhteiskuntaopin opetukseen. Tehtävänä voi olla esimerkiksi verotoimiston tai Kelan toimiston etsiminen ja niihin liittyvän tehtävän ratkaiseminen.

3.2.6 Uudet opetusmenetelmät ja toimintamallit

Jopo-hankkeen keskeinen tavoite on kehittää uudenlaisia joustavia ja yksilöllisiä opetusmenetelmiä, joilla voidaan vähentää koulupudokasriskiä ja tarjota oppilaille toiminnallisia ja vaihtoehtoisia tapoja opiskella. Kouluja pyydettiin listaamaan tällaisia omassa toiminnassaan kehittämäänsä menetelmiä ja toimintamalleja.

Vastauksissa korostuvat erilaiset didaktiset mallit (vrt. Joyce, Calhoun & Hopkins 1997), erityisesti yhteistoiminnallinen oppiminen ja itseohjattu projektityyppinen opiskelu. Opetuksessa pyritään välttämään oppikirja- ja ainekeskeisyyttä, enemmän korostuvat aine- ja aihekokonaisuudet ja niihin liittyvä aktiivinen tiedonhaku. Monissa vastauksissa nousee esiin myös keskusteleva opetus. Oppilaille annetaan myös omia opetustehtäviä, mikä auttaa hahmottamaan opiskelua myös opettajan näkökulmasta, samalla kun vastuunkanto omista tehtävistä lisääntyy.

Vastauksista nousee esille myös yhteistyö erilaisten toimijoiden ja ammattiryhmien kesken, mukaan lukien vanhemmat, paikalliset järjestöt kouluttajina (esimerkiksi SPR) sekä erilaiset kädentaitojen harjoittamiseen tarkoitettut tilat (käsityökeskus) tai nuorisotilat. Esimerkkejä vastauksista on kuvattu seuraavassa taulukossa.

Vastaajia pyydettiin lisäksi arvioimaan, mitkä uusista malleista olisivat siirrettävissä tavalliseen perusopetukseen. Vastausten perussisältö oli, että periaatteessa kaikki olisi siirrettävissä, ainakin tiettyjen reunaehtojen puitteissa. Yleistä oli myös nostaa muutama kehitetty uusi toimintamalli helpommin levitettäväksi. Yleensä näissä oli kyse työpaikkaopiskelun hyödyntämisestä ja paremmasta yksilöllisyyden huomioimisesta opetuksessa. Muutamissa kouluissa uusia toimintamalleja oli jo siirretty perusopetuksen käyttöön, mm. työpaikkatehtäviä ja tehostettua työelämään tutustumisen (TET) mallia.

Taulukko 11. Esimerkkejä Jopo-ryhmissä kehitetyistä uudenlaisista menetelmistä ja toimintamalleista

<p>Jopo-hankkeen tavoitteena on kehittää joustavia, toiminnallisia ja yksilöllisiä opetusmenetelmiä. Arvioika, mitkä olisivat mielestänne tällaisia ryhmässänne kokeiltuja/kehitettyjä opetusmenetelmiä, toimintatapoja tai malleja?</p>
<p>Jopo-oppilaat pitivät avustuksellani pienimmille oppilaille liikuntatunteja. Oppilaat suunnittelivat tunnin kulun ja pelit/harjoitukset ja vetivät tunnin erittäin mielellään ja vieläpä hyvin. He näyttivät itse mallia peleissä olemalla koko ajan itse mukana.</p>
<p>Aktivoivat ja motivoivat kirjoitustehtävät, kyselevä – pohdiskeleva opetus, oppimispäiväkirja, yhteistoiminnalliset oppimismenetelmät, ryhmätyö, pariopetus, ongelmaperusteinen pohdiskelu, projektityöskentely, pelit, 'caset', TV/ video, yhteistyöt seurakunnan, nuorisotoimen ja opiston nuorisotyölinjalaisten kanssa. Tiivis yhteistyö oppilaiden vanhempien kanssa.</p>
<p>Keskustelut, havainnollistaminen, työssäoppiminen, tekemällä oppiminen. Erilaiset oppimisympäristöt (käsiyö-keskus, nuorten työpaja, leirikoulu, leiripäivä, tutustumiskäynnit eri kohteisiin).</p>
<p>- Työpaikkaopiskelu - Oppilaat opettavat toisiaan/yhteistoiminnallinen oppiminen: esim. Oppilaat käyvät askartelukurssin ja pitävät vastaavan kurssin luokkatovereilleen – parityöt – oppiminen erilaisessa oppimisympäristössä, esim. junamatka Rovaniemeltä Kouvolaan --- mm. tehokas maantiedon tunti!</p>
<p>Olemme jakaneet jokaisen oppiaineen kursseihin (esim. matematiikassa 7-9 luokilla 10 kurssia, biologiassa 4 jne). Jokaisessa kurssissa on tietyt sisällöt. Se miten oppilas suorittaa sisällöt mietitään aina kun kurssia aletaan suorittaa. Vaihtoehtoja esim: perinteinen lukeminen ja tehtävien tekeminen, isompi projektityö sisällöstä, työpaikkaopiskelu, esitelmä... Nuorella yleensä 2 kurssia yhtäaikaa tekeillä eli oikeastaan koskaan luokka ei opiskele samaa teoria-ainetta yhtäaikaa.</p>
<p>Oppilaat auttavat toisiaan. Keskustelupiirit opetettavasta aiheesta. Yhteistyö ammatti- ja aikuisopiston sekä teatterin kanssa. Ensivasteryhmän järjestämä EA-kurssi. Käytetty ulkopuolisia kurssittajia ja luennoitsijoita. Oppilaiden innostaminen keskustelemaan oppimistyyliin.</p>
<p>Yksilöllinen opetus on se tehokkain erityisoppilaan etuun parhaiten vastaava malli. Projektiluonteiset työt kehittävät vastuuntuntoa ja aikatauluissa pysymiskykyä. Itsenäinen työskentely antaa itsevarmuutta opiskeluun ja elämään yleensäkin. Vuosiluokkiin sitoutumaton opiskelu antaa mahdollisuuden jatkaa seuraavalla vuosiluokalla vaikka pari kolme nelosta olisi riesana edellisluokuvuodelta. Parityöskentely lisää sosiaalisuutta ja luo pohjaa myöhemmälle tiimityöskentelylle työelämässä.</p>
<p>Ryhmässämme ei opiskella oppikirjakeskeisesti. Oppilaat valitsevat 'tehtäväpankista' oppitunneittain eri oppiaineiden tai niitä sivuavien aiheiden tehtäviä, joita he työstävät itsenäisesti. Tarvittaessa opettajat ja koulunkäyntiavustaja ohjaavat tehtävien tekemisessä. Tehtävät on rakennettu eheyttävän opetuksen periaatteella oppilaiden eri tasot huomioiden (7-9 luokkalaisille). Tavoitteena on kehittää edelleen koulun ulkopuolisten oppimisympäristöjen käyttämistä.</p>
<p>Erilaiset oppilaiden tekemät projektityöt, jotka liittyvät opetussuunnitelmassa mainittuihin tavoitteisiin eri oppiaineissa; erilaiset oppimistehtävät ja pelit, joita netistä löytyy aihehakusanoilla, tiedonhaku, joka ei liity oppikirjoihin vaan nettiin ja muuhun kirjallisuuteen, itsenäinen työskentely oppilaan haluamalla tavalla, vierailut ja tutustumiskäynnit, oppiaineiden sisältöjen opiskelun liittäminen työpaikkajaksolle erilaisin työhön liittyvin sisällöin, leirikoulu ja niihin liittyvä oppiainekohtainen työskentely, museokäynnit, konkreetti aiheeseen perehtyminen</p>

Uusien toimintatapojen siirrettävyyden esteeksi mainittiin muutamissa vastauksissa asenteet ja aineopettajajärjestelmään liittyvät rakenteet:

On siirrettävissä, mutta vaatii muutoksia rakenteisiin ja ajatusmaailmaan.

Kaikki – ainakin jossain määrin. Aineopettajatyöskentelyssä projekti- tai urakkamallinen opiskelu voi myös toimia, mutta ehkä pienemmässä määrin. Jopon etu on sama, oma opettaja, jolloin aikarajatkaan eivät rajoita, voidaan toimia jonkun asian kimpussa vaikka tuntitolkulla. Jopolla omat tilat, joita eivät käytä muut, kaikilla aineopettajilla ei ole omaa luokkaa, vaan he kiertelevät eri luokkiensa kanssa eri tiloissa. Haittana on ainakin ettei töitä ole mahdollista jättää levälleen odottamaan...

Varmaankin kaikki riippuen opettajien mielenkiinnosta ja asenteista

Kaikki, mikäli aineenopettajat saadaan toimintaan mukaan!!!

Koulujen edustajia pyydettiin arvioimaan myös sitä, mitä vaikutuksia Jopo-hankkeella on jo mahdollisesti ollut koulussa laajemmin. Yksi vastausten pääteema oli ”ei vielä mitään”, mutta monissa vastauksissa tuodaan esille esimerkiksi koko koulun työrauhan lisääntyminen (taustalla häiriötä tuottaneiden oppilaiden siirtyminen Jopoon ja rauhoittuminen siellä) sekä orastava kiinnostus Jopoa ja sen toimintamalleja kohtaan.

Vuorovaikutus ja muu kanssakäyminen lisääntynyt – materiaalien vaihto ja käyttö – joustavat siirrot puolin ja toisin

Avarakatseisuutta ja yhteistyötä opettajien kesken on hieman alkanut tulla lisää.

Rauhoittanut koko koulua. Helpottanut muun kouluyhteisön oppilaiden opetusta. Yhteisiä retkiä.

Ei vielä, mutta vilkas ja monipuolinen keskustelu virinnyt henkilökunnassa, osa hämmästyksen sormi suussa ja pitkien katseiden vaihtoa

On helpottanut ainakin aineenopettajien työtä. Lisännyt ehkä keskustelua erilaisuuden sietämisen asteesta...???? Tuonut myös yleistä työrauhaa koulun käytäville, koska pudokkaat ovat löytäneet paikkansa ja ovat tunnilla... ennen luuhasivat käytävillä... tai tulivat ulosajetuiksi tunneilta (ts. hylätyiksi). Kiinnostus monimuotoiseen oppimiseen herännyt!

Muutamissa kouluissa Jopo-hankkeen myötä on syntynyt uudenlaista kehittämistoimintaa ja yksilöllisten toiminnallisten menetelmien leviämistä koko kouluun. Myös oppilashuolto on tehostunut, oppimisympäristöajattelu lisääntynyt ja työpaikkaopiskelun laajempi hyödyntäminen käynnistynyt myös tavallisessa opetuksessa:

Muu henkilökunta miettii mitä Jopo on ja tarkoittaa – muulla opetushenkilökunnalla on virinnyt ajatus oman toiminnan kehittämiseen jopon myötä – oppimisympäristön kehittämishankkeen suunnitelmassa näkyy vahvasti toiminnallisuus – oppilaan siirtyminen luokasta Jopo-ryhmään helpottaa koko muun luokan toimintaa

Yhteistyö Jopo-tiimiläisten välillä (rehtori, erityisopettaja, nuorisotyöntekijä, sosiaalityöntekijä).

Eri hallintokuntien välinen yhteistyö (nuorten työpaja, käsityökeskus yms. muiden oppimisympäristön hyödyntäminen).

On vaikuttanut pienluokkien toimintaan (jopomaisia ajatuksia), koko koulun oppimisympäristöt ovat laajentuneet, oppilashuoltotyö on tehostunut.

Osa koulun oppilaista on ohjattu tehostettuun työharjoitteluun jopo-opettajien johdolla.

3.2.7 Työpaikkaopiskelu

Työn ja työpaikkojen merkitys oppimisympäristönä on korostunut viime vuosina, sillä erityisesti ammatillisen koulutuksen alueella on siirrytty entistä enemmän työssäoppimiskaisoihin ja arvioinnissa ammattiosaamisen näyttöihin ja näyttötutkintoihin. Opetussuunnitelmia kehitetään työelämäläheisemmiksi ja oppimista arvioidaan työtehtävien hallintaa mittaavilla tehtävillä.

Työpaikkaopiskelun periaate on tullut Suomeen ja Jopo-hankkeeseen paljolti Omaura-toiminnan kautta. Omaura-toiminta tuli Suomeen 90-luvun alussa Saksasta, jossa sitä on

amerikkalaisen mallin mukaan kehitetty nimellä ”Die Stadt als Schule” (kaupunki koulu, City as School). Lähtökohtana on koulu, jossa oppiminen tapahtuu pääasiassa koulun ulkopuolella eli ympäröivässä yhteisössä.

Työpaikka oppimisympäristönä ei ole kuitenkaan yksiselitteinen käsite, vaan pitää sisällään monta erilaista näkökulmaa. Työpaikkaa voidaan tarkastella oppimisympäristönä Jopon tapauksessa kolmesta hieman erilaisesta näkökulmasta:

- 1 Työpaikkaopiskelu:** työ tarjoaa esimerkiksi lapsille ja nuorille koululuokasta poikkeavan ympäristön, jossa erilaisia akateemisia aineita (matematiikka, kielet) tai yleisiä työelämävalmiuksia (täsmällisyys, vuorovaikutustaidot) voidaan opiskella kontekstuaalisesti
- 2 Ammatin oppiminen ja ammattiin kasvaminen:** työharjoittelun ja työpaikalla tapahtuvan opiskelun avulla uusi työntekijä hankkii ammattitaidon ja sosiaalistuu osaksi ammattiryhmää (oppisopimus, oppipoika – mestari – malli)
- 3 TET-tyyppinen työelämään tutustumisjakso:** päätavoitteena on erilaisiin ammattialoihin tutustuminen ammatinvalinnan pohjaksi.

Ensimmäinen eli työpaikkaopiskelun näkökulma on koulujen kannalta keskeinen, sillä se tarjoaa varteenotettavan vaihtoehdon eri oppiaineiden perinteiselle luokkaopetukselle. Kyseessä ei ole perinteinen TET eli työelämään tutustumisjakso, vaan työssä tapahtuva tavoitteellinen erilaisten oppisisältöjen opiskelu. Esimerkiksi kieltenopiskelua elävöittää ruokalistojen teko englanniksi ravintolassa, ja matematiikan opiskelua voidaan liittää vaikkapa kaupan työtehtäviin. Työpaikalla tapahtuva työnteko antaa samalla nuorelle onnistumisen elämyksiä ja opettaa erilaisia työelämässä ja arjessa tarvittavia yleisiä valmiuksia, kuten säännöllisyyttä, vastuunottoa ja sosiaalisia taitoja.

Ammattiin kasvamisen ja oppimisen näkökulma liittyy erityisesti ammatilliseen koulutukseen, jossa työssäoppimisjaksot ovat olennainen osa opiskelua. Oppimisen kohde on ammatti ja siihen liittyvät sisällöt, ei tietty oppiaine kuten edellisessä näkökulmassa. Teoreettinen pohja tämän tyyppiseen opetukseen liittyy paljolti tilannesidonnaisen ja kontekstuaalisen oppimisen lähestymistapoihin sekä ns. kognitiiviseen oppipoikamalliin (katso Manninen ym. 2007, 55 ja 104).

Työpaikkaopiskelu on keskeinen osa Jopo-toiminnan perusmääritelmää, jota ministeriön tausta-asiakirjassa kuvataan seuraavasti: ”Ryhmän opetus järjestetään **osaksi lähiopeutuksena ja osaksi työpaikoilla** [...] ohjattuna opiskeluna. Opetussuunnitelman pohjalta **muokataan [...] työpaikoilla opiskeltavat oppimistehtävät ja sovitetaan niitä kullekin oppilaille sopiviksi.**” Kyse on siis työpaikalla tapahtuvasta opiskelusta, ei työharjoittelusta, jossa tavoitteena on enemmänkin työelämään ja ammattialaan tutustuminen. Sanaa työharjoittelu ei edes mainita tausta-asiakirjassa, sen sijaan puhutaan ”toiminnallisista ja/tai työpainotteisista opetus- ja työmuodoista” ja ”oppilasta kiinnostavien alojen työpaikkaopinnoista”.

Tausta-asiakirja määrittelee selkeästi myös työpaikoilla tapahtuvan ohjauksen: ”työpaikoilla ohjauksesta vastaa työpaikan työntekijä, joka toimii oppilaan opastajana ja tukena, eräänlaisena lähiohjaajana oman työnsä ohessa. Koulu perehdyttää lähiohjaajat ohjaustehtävään.” Lisäksi todetaan, että ”työpaikalla suoritettavista oppimistehtävistä sovitaan työpaikan kanssa. Luokan opettaja ja nuorisotyöntekijä vierailevat työpaikoilla ja seuraavat opiskelun toimivuutta. Työpaikkajaksojen oppimistehtävät arvioidaan.”

Verkkolomakkeessa kouluja pyydettiin kertomaan, miten työpaikkaopiskelu on niissä ymmärretty. Vastaajia pyydettiin ensin kuvailemaan työpaikkaopiskelun tavoitteita avoi-

mella vastauksella omasanaisesti. Vastaukset voidaan luokitella kahteen ryhmään, joista ensimmäisessä korostuu työpaikkaopiskelun tavoitteena uravalintateema ja erilaisiin ammatteihin tutustuminen:

Oman ammattialan löytäminen

Opiskeluun motivointi---päättötodistus Tarkoituksena on perehdyttää oppilas työelämään ja auttaa häntä löytämään itselleen sopiva ammattiala tai koulutusvaihtoehto peruskoulun jälkeen.

Päätavoite on ollut se, että oppilas olisi voinut löytää vahvuuksiaan ja saada uutta uskoa hyvään huomiseen... ehkä löytää omalle alallekin.

Tutustuminen eri ammatteihin, sen huomioiminen, mitä eri taitoja ja tietoja ammateissa tarvitaan, tätä kautta motivaation löytäminen opiskeluun ja oman arvonsa löytäminen: jokaiselle voi löytyä sellainen ammatti ja työ, jossa häntä tarvitaan

Työpaikkaopiskelun kautta oppilas laajentaa ja syventää näkemystään omasta ammatinvalinnasta. Oppilaille tulee laajempi näkemys kunnan työmarkkinoista omalla alalla.

Toinen pääteema on työpaikalla tapahtuva elämönhallintataitojen opettelu:

Työelämän pelisääntöjen oppiminen, sosiaaliset taidot ja elämönhallintataidot

Motivointi, pitkäjänteisyyden oppiminen, ohjeiden noudattaminen, omatoimisuus, vastuu tekemisistä

Elämönhallinnan parantaminen ja itsetunnon kehittyminen, ammatinvalinnan selkiytyminen

Että oppilaat oppisivat ottamaan vastuuta omasta elämästään ja oppisivat soveltamaan koulussa saatuja tietoja arkielämään.

Oma-aloitteisuus, aikataulujen noudattaminen, työpaikkojen rutiineihin perehtyminen

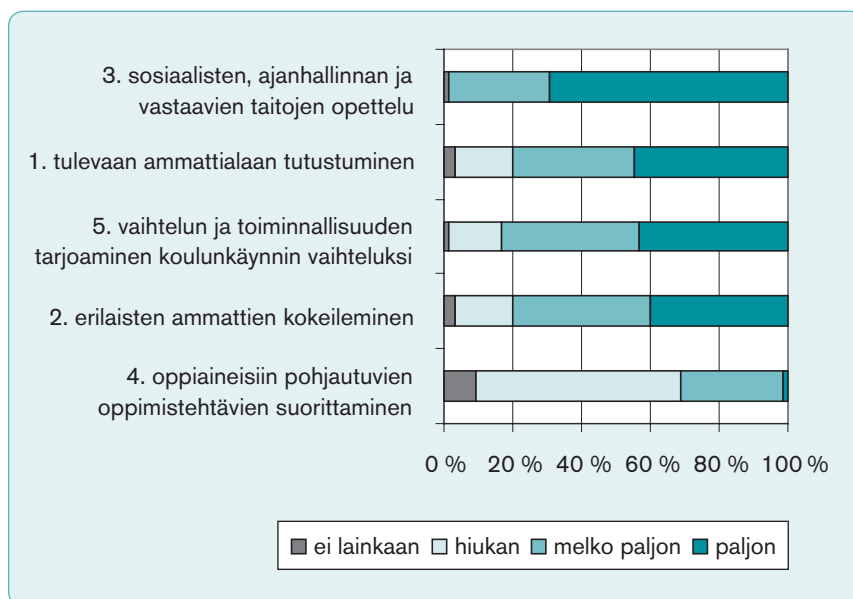
Oman alan löytäminen ja työelämän pelisääntöjen opettelu (mm. täsmällisyys ja tunnollisuus, oma-aloitteisuus)

Muutamissa kouluissa työpaikkaopiskelun rooli nähtiin laajasti tai sen tavoitteet määriteltiin oppilaan tilanteen mukaan:

Päätavoite on riippunut oppilaasta. Toisilla tavoitteena on positiivisten kokemusten saaminen, itsetunnon vahvistuminen. Toisilla erilaisten ammattien kokeileminen ammatinvalinnan pohjaksi.

Saada onnistumisen kokemuksia, liittää oppiainesisältöjä työpaikkaopiskeluun, selkeyttää jatko-opintopaikan valintaa, saada pieni katko koulussa tapahtuvaan opiskeluun, koulun ulkopuolisten aikuisten tuki oppilaan kehittämisessä

Koulujen edustajia pyydettiin myös valitsemaan valmiista vastausvaihtoehdoista, mitkä tavoitteet painottuvat työpaikkaopiskelun järjestämisessä. Tulokset ovat selkeät sen suhteen, että pääpaino on elämönhallinta- ja sosiaalisten taitojen opettelussa, kun sen sijaan Jopon virallinen tavoite opiskelun siirtämisestä luokkahuoneista työympäristöihin korostuu vain hiukan tai ei lainkaan.

Kuvio 5. Työpaikkaopiskelun tavoitteiden painottuminen Jopo-ryhmissä

Kouluja pyydettiin myös suoraan mainitsemaan yksi työpaikkaopiskelulle asetettu pää-tavoite edellä kuvatuista vaihtoehdoista. Sosiaalisten ja elämönhallintataitojen opettelu nousee tässäkin selkeästi esiin. Virallista tavoitetta eli oppimistehtävien suorittamista ei mainita kertaakaan.

Taulukko 12. Työpaikkaopiskelun päätavoite Jopo-ryhmissä

	Kouluja	%
3. sosiaalisten, ajanhallinnan ja vastaavien taitojen opettelu	42	70,0
2. erilaisten ammattien kokeileminen	13	21,7
1. tulevaan ammattialaan tutustuminen	5	8,3

Käytännössä erilaiset työpaikkaopiskelulle asetetut tavoitteet varmaankin limittyvät, eli oppilas tutustuu tarjolla oleviin ammattivaihtoehtoihin ja samalla oppii elämönhallintaan ja ajankäyttöön liittyviä taitoja. Virallisen päätavoitteen eli työpaikalla tapahtuvien oppimistehtävien puuttuminen kuitenkin johtaa siihen, että Jopo-oppilaiden työjaksoilla ei ole juurikaan oppisisältöihin liittyviä oppimistavoitteita, joten ne palvelevat ainoastaan ammatinvalinnan ohjauksen ja elämönhallinnan perustaitojen oppimisen tarpeita. Nämäkin ovat arvokkaita sinänsä, mutta Jopo-hankkeen viralliset tavoitteet eivät tällöin toteudu. Saatavilla olevien aineistojen avulla on hankala arvioida, mikä merkitys Jopo-ryhmissä omaksutulla työpaikkaopiskelun tulkinnalla on esimerkiksi toiminnan vaikuttavuuden kannalta.

4 Jopo-toiminnan vaikuttavuuden arviointi

4.1 Jopo-toiminnan vaikuttavuus

4.1.1 Oppilaiden yksilötason muutokset

Jopo-ryhmistä kerättiin keväällä 2008 vaikuttavuuden arviointia varten 624 oppilaan tiedot näiden lähtötilanteista, Jopo-ryhmään sijoittumisen syistä, toiminnasta Jopo-ryhmässä lukuvuoden aikana ja tilanteesta lukuvuoden lopussa. Tietojen avulla on mahdollista arvioida Jopo-hankkeen vaikuttavuutta oppilaiden tilanteiden muutoksen näkökulmasta.

Vaikuttavuuden arviointi ei ole kuitenkaan yksinkertainen tehtävä, sillä Jopo-hankkeen vaikutukset tuntuisivat olevan hyvin yksilöllisiä. Tulosten pohjalta ei voida esimerkiksi määritellä yksittäisiä parhaiten onnistuneita kouluja tai Jopo-ryhmiä, sillä samoillakin toimintamalleilla on ollut hyvin erilaisia käytännön vaikutuksia eri oppilaiden kohdalla. Raportissa kuvataan aluksi perustuloksia vaikutusten osalta erilaisten frekvenssitarkastelujen avulla.

Yksilölliset erot oppilaiden kohdalla tulevat hyvin esiin taulukossa 13, johon on koottu satunnaisotannalla lopputulosten kannalta erilaisia oppilaskuvauksia.

Kuten taulukossa 13 kuvattujen oppilastapausten pohjalta käy jo ilmi, ovat oppilaiden lähtötilanteet, opiskeluprosessit ja lopputulokset hyvin yksilöllisiä. Myös Jopo-ryhmissä vetäjät ovat käytännössä joutuneet kohtaamaan jokaisen oppilaan yksilönä tämän omista lähtökohdista käsin, eli valmiita standardiratkaisuja ei ole ollut juurikaan tarjolla.

Ryhmien vetäjiä pyydettiin arvioimaan kunkin oppilaan osalta sitä, miten oppilaan koulunkäyntiin liittyvät asiat ovat muuttuneet lukuvuoden aikana. Kuten taulukosta 14 käy ilmi, on hieman yli 50 % kohdalla tapahtunut melko lailla tai huomattavasti muutosta parempaan suuntaan, ja lisäksi 25 % kohdalla tilanne on hieman parempi kuin ennen Jopo-ryhmään tulemistä.

Huonompaan suuntaan opinnoissa menneiden kymmenen oppilaan yhteisenä taustatekijänä on vaikea perhetilanne (epävakaat perheolot, yksinhuoltajuutta johon yhdistyy muita ongelmia, lähiomaisten itsemurha, psyykkisiä sairauksia, avioeroprosessi). Jopo-ryhmän toimintaan osallistumisessa heidän kohdallaan löytyy kolmentyyppisiä ”polkuja”. Osalla oppilaista opiskelu on lähtenyt varsin hyvin käyntiin, mutta motivaatio tai osallistuminen on vähentynyt kevään alussa. Osalla opiskelu on ollut hankalaa alusta lähtien lukuisista moniammatillisista tukitoimista huolimatta, ja muutama oppilas on keskeyttänyt opinnot kokonaan, tai siirtynyt esimerkiksi sairaalakouluun.

Taulukko 13. Esimerkkejä Jopo-oppilaiden tilanteiden muutoksista lukuvuonna 2007–2008

Lähtötilanne	Toiminta ja opiskelu Jopossa	Oppilaan tilanne keväällä 2008
Jatkuva lintsaus, tuli toiselta paikakunnalta JOPOon, näköalattomuus tulevaisuuden suhteen	ei osallistunut opetukseen, ei opintosuorituksia	keskeyttänyt
Motivaatio ongelmat, kouluvastaisuus, käytöshäiriöt	Suorittanut peruskoulun 9. luokan yleisopetuksen OPS:n mukaan, opinnot ovat edenneet vaihtelevasti	Opiskelu takkuaa, hankaloittaa muun ryhmän toimintaa, koulunkäynti säännöllistä, jatkosuunnitelmat selkiytyneet mutta epärealistiset
koulunkäynti tökki isossa ryhmässä, tappeluita, poissaoloja, syrjäytymisvaara	osallistunut aktiivisesti eri osa-alueisiin, varsinkin työssäoppelujaksot onnistuneet, opinnot etenevät suunnitellusti	aktiivista koulunkäyntiä, arvosanat jonkin verran laskussa, enemmänkin käytännön tekemiseen suuntautuva nuori. Pyrkii jatkaamaan ammattiopistossa
ei motivaatiota perinteiseen opiskeluun, tarvetta toiminnalliseen oppimiseen	onnistunut työssäoppimisessa kiitettävästi, mutta perinteinen opiskelu ei edelleenkään suju	jatkosuunnitelmat selkiytyneet, haluaa saada sentään kelvollisen päättötodistuksen ja päästä ammatilliseen koulutukseen, suuntautuu tulevaisuuteen positiivisesti
Opiskelumotivaatio täysin nollassa. Ei kuitenkaan poissaoloja???	Jopo-luokalla ei ole ollut toivottua vaikutusta oppilaan opiskelumotivaatioon.	Tulee toimeen ryhmän kanssa paremmin. Oppimistuloksissa ei juurikaan muutosta parempaan. Jatkosuunnitelmia ei ole.
9. luokan kertaaja, paljon poissaoloja ja myöhästymisiä. Koulumotivaatio heikohko. Elämönhallintaan liittyviä ongelmia, mm. vuorokausirytmiksi sekaisin.	Suhteellisen aktiivisesti mukana kaikessa. Muutamaa notkahdusta lukuunottamatta opinnot sujuneet hyvin. Ongelmana edelleen täsmällisyys (esim. aamuryhmästä).	Sosiaalinen ja pääsääntöisesti positiivinen oppilas. Numerot nousseet ja poissaolot vähentyneet selkeästi. Jatkosuunnitelmat selvät.
Elämönhallinnan vaikeudet laajassa skaalassa. Paljon selvittämättömiä juttuja virkavallan kanssa.	Toiminnassa normaalisti mukana. Opinnot edenneet loistavasti.	Toimii ryhmässä äidin roolissa, ollessaan ainoa tyttö. Oppimistulokset todella hyviä. Käy koulua säännöllisesti. Integroituna käsityössä. Hoitanut homman hienosti. Hakeutui lukioon.
Häiriökäyttäytymistä tunneilla, alisuoriutuja, ei motivaatiota.	Toiminta Jopossa esimerkillistä. Suunta kääntynyt erittäin hyvään suuntaan. Päättäri keväällä ja todennäköisesti jatko-opiskelupaikka syksyksi.	Motivoitunut hoitamaan loppuvuoden mah. hyvin, jotta voisi varmistaa 2-asteen opiskelupaikan syksyksi. Hakenut rakennusalalle joustavan valinnan kautta.

Taulukko 14. Oppilaiden (n = 624) opiskelutilanne keväällä 2008 verrattuna tilanteeseen ennen Jopo-ryhmään tuloa

	Oppilaita	%
Huonompi kuin aikaisemmin	10	1,6
Samanlainen	66	10,6
Hieman parempi	159	25,5
Melko lailla parempi	206	33,0
Huomattavasti parempi	149	23,9
(Tieto puuttuu)	(34)	(5,4)
<i>Yhteensä</i>	624	100,0

Muutokset oppilaan tilanteessa siis saattavat liittyä muuhun kuin varsinaiseen Jopo-toimintaan, ja Jopo-hankkeen roolia oppilaan muutoksessa arvioitiinkin erillisellä kysymyksellä. Tulos on Jopon vaikuttavuuden kannalta hyvä, sillä vetäjien arvioiden mukaan lähes 70 % kohdalla Jopo on vaikuttanut muutokseen melko paljon tai paljon.

Taulukko 15. Jopo-hankkeen vaikutus oppilaan muutokseen

	Oppilaita	%
Ei lainkaan	38	6,1
Jonkin verran	122	19,6
Melko paljon	180	28,8
Paljon	255	40,9
(Tieto puuttuu)	(29)	(4,6)
<i>Yhteensä</i>	624	100,0

Vaikutusten luonnetta arvioitiin valmiilla kysymyssarjalla, johon valitut vaikutukset perustuivat Jopo-hankkeen kehittävän arvioinnin väliraporttiin, jossa ensimmäisen toimintavuoden vaikutuksia arvioitiin avoimen kysymyksen ja siihen saatujen vastausten laadullisen sisällönanalyysin perusteella. Vaikutusteemat kattavat siis aineistolähtöisinä hyvin Jopon mahdolliset vaikutukset oppilaiden kohdalla.

Seuraavassa kuviossa on kuvattu ryhmien vetäjien arvioihin perustuvat oppilaskohtaiset vaikutukset. Selkeimmät vaikutukset ovat päättötodistuksen saamisen varmistuminen ja poissaolojen vähentyminen, joista on hyötynyt ainakin jonkin verran lähes 90 % oppilaista.

Kuvio 6. Oppilaskohtaiset vaikutukset (n = 624 oppilasta)

Jakaumassa näkyy jo aikaisemmista taulukoista tuttu noin 10 % oppilasjoukko, jolla vaikutuksia ja kehittymistä ei ole havaittavissa.

Tilastollisesti merkitseviä eroja vaikutusten keskiarvojen osalta löytyy sukupuolen mukaan siten, että tytöillä opiskelumotivaatio ($p = .005$) ja opiskelun tavoitteellisuus ($p = .000$) ovat lisääntyneet poikia enemmän.

Jopo-toiminnan muita mahdollisia vaikutuksia kysyttiin lisäksi avoimella kysymyksellä. Vastauksia tuli varsin vähän, joten valmiit vastausvaihtoehdot kattoivat hyvin Jopo-toiminnan vaikutukset. Avointen vastausten teemoittelun tulokset on esitetty seuraavassa taulukossa. Vastauksissa toistettiin jo valmiilla listalla tarjolla ollut itsetunnon vahvistuminen, joka oli mainittu 52 oppilaan kohdalla (n = 624). Muissa avoimissa vastauksissa tuotiin esille paljon oppilaan sosiaalisuuteen ja avoimuuteen liittyviä myönteisiä muutoksia.

Taulukko 16. Muut vaikutukset oppilaiden kohdalla

Muut vaikutukset	n
Itsetunto vahvistunut	52
Sosiaalisuus lisääntynyt	30
Avoimuus lisääntynyt	21
Koulunkäynti vakiintunut	19
Käytös parantunut	18
Uudet harrastukset, vapaa-ajan laatu	13
Suomen kielen taito parantunut	5
Kiusaaminen loppunut	1

Ryhmien vetäjien haastatteluissa tuodaan Jopo-toiminnan vaikutuksia esille seuraavasti:

Poissaolot vähentyneet minimiin, opiskeluun on tullut enemmän säännönmukaisuutta. Oppilaiden tulevaisuusorientaatio on parantunut.

Uskoisin, että ovat hyötynet siten, että ihmisarvo on palautunut, samoin usko omiin mahdollisuuksiin selvitä...lujien kaverisuhteiden syntyminen, tiivis yhteishenki ilon aihe... ja vaikka itse sanonkin luottamus opettajaan ja aikuiseen kantaa elämässä. Kaiken kaikkiaan usko hyvään huomiseen.

Koulunkäynti on säännöllistä, turhia lintsauksia ei jopo -luokasta ole. Osa oppilaista on alkanut opiskelamaan tavoitteellisesti, hoitavat läksyt ja huolehtivat lomakkeiden palauttamiset ym. tehtävät.. Saaneet positiivista palautetta työpaikoilta. Numerot parantuneet. Saavat huomiota ja aikuisten aikaa enemmän ja myös huomiota kotona. Pitkäjänteisyyttä ja joustoa on tullut joillekin.

Oppilaissa tapahtuneita muutoksia vetäjät kuvailevat seuraavasti:

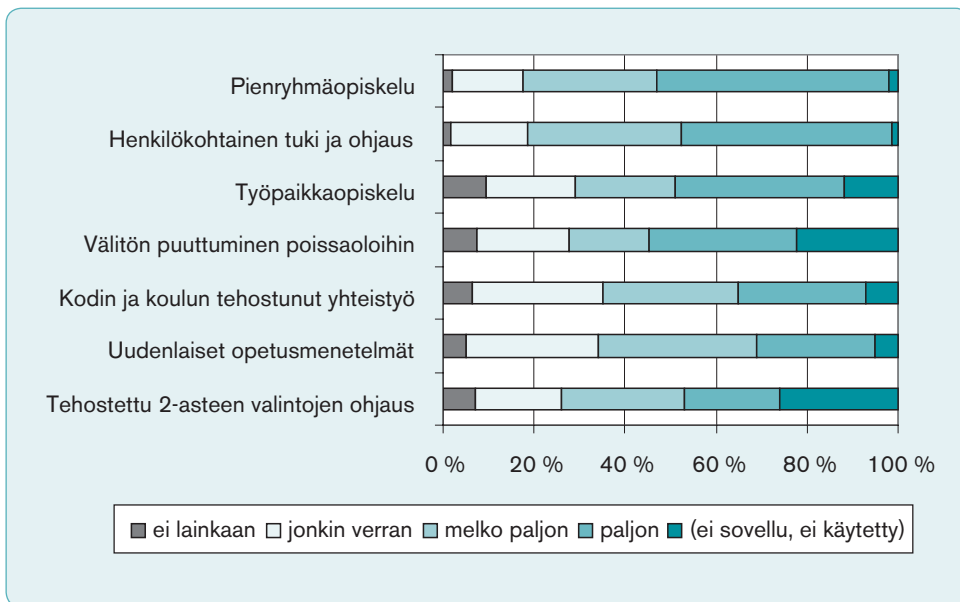
Kasvun ja kasvatuksen tulokset alkavat näkyä. Oppilaiden olemus on iloisempi, avoimempi, positiivisempi. Oppilailla on jotenkin helpompi olo, helpotus että koulu sujuu sittenkin, ei paineita, tullut enemmän elämän ja koulun hallintaa. Suhtautuminen kouluun on myönteisempi.

Muutoksia on. Ennen ei opiskelusta voinut puhua, nyt eräskin osallistuu jopa yleisopetukseen integroituna ja muutenkin esimerkillisesti koulussa. Elämä on mukavaa, kun kouluun on kiva mennä. Ennen lintsari, joka ei välittänyt, ei nyt suostu edes olemaan pois koulusta mistään hinnasta. Kouluun tekee mieli kaikilla... Jollakin on päivärhythmi sekaisin, jotta aamuhäätäminen on tosi vaikeaa, mutta siinäkin on kohennusta.

4.1.2 Toimintatapojen vaikuttavuus

Ryhmien vetäjiä pyydettiin arvioimaan kunkin oppilaan kohdalla, miten erilaiset Joporyhmän toimintatavat ovat onnistuneet parantamaan oppilaan tilannetta. Tulokset on kuvattu kuviossa 7.

Vahvimmin nousevat esille pienryhmäopiskelu ja oppilaan saama henkilökohtainen tuki ja ohjaus, joita myös on käytetty lähes kaikkien oppilaiden kohdalla. Muut toimintatavat ovat vaikuttaneet varsin tasavertaisesti, mutta eroja on erityisesti poissaoloihin puuttumisen ja tehostetun toisen asteen valintojen ohjauksen osalta siinä, onko kyseistä toimintatapaa käytetty oppilaan kohdalla. Käytännössä valinta ”ei sovellu, ei käytetty” tarkoittaa jälkimmäisessä tapauksessa sitä, etteivät toisen asteen valinnat ole oppilaan kohdalla vielä ajankohtaisia, ja poissaoloihin liittyen sitä, ettei niihin puuttumiseen ole ollut tarvetta.

Kuvio 7. Oppilaiden (n = 624) tilanteiden parantumiseen vaikuttaneet uudet toimintatavat

Samaan kysymyssarjaan liittyi myös avoin vastausvaihtoehto, jossa Jopo-ryhmien vetäjiä pyydettiin mainitsemaan muita mahdollisia oppilasta auttaneita toimintatapoja. Vastauksia tuli jonkin verran, ja alle on koottu muutamia esimerkkejä näistä. Useissa vastauksissa mainittiin toimivan lapsi - aikuinen -vuorovaikutussuhteen ja luottamuksen syntyminen:

Samat aikuiset pienryhmässä, jotka tukevat oppilasta ja luottavat hänen selviytymiseensä. Positiivinen palaute tukee paljon.

Oppilasta motivoi keskustelut aikuisten kanssa. Luottamus aikuisiin suuri.

Oppilas on varmasti tuntenut, että on joku taho, joka välittää hänestä.

Luottamukselliset välit oppilaan ja opettajan kesken olivat ehkä uusi asia tälle oppilaalle. Sitä hän ei ollut ennen kokenut.

Luottamuksellisten suhteiden löytyminen koulumaailmasta (nuorisotyöntekijät, koulunkäyntiavustaja ja opettaja).

Yksilöllisten erojen ja erityisjärjestelyjen tarve nousee myös esiin:

Oppilaan omien toiveiden huomioiminen.

Rauhallisessa nurkassa oma opiskelusoppi, jossa on oma hylly tavaroille ja iso pöytä.
Omia kuvia mahdollisuus laittaa seinään.

Joissakin vastauksissa mainitaan myös välittömän laiminlyönteihin puuttumisen merkitys:

Oppilas on joutunut huomaamaan, että aina ei selviä puhumalla ja teoilla on seuraukset.

Ryhmien vetäjiä pyydettiin myös haastatteluissa kuvailemaan, mikä Jopossa on erityisesti edistänyt oppilaiden tilanteen kehittymistä. Vastauksissa nousevat esille yhden koulun kohdalla pienryhmä ja työjaksot. Merkittävää vastaajien mielestä on myös vetäjien oma ammattitaito, oppilaiden kohtaaminen yksilönä ja se, että on enemmän aikaa oppilaille.

Eräässä toisessa koulussa on puolestaan panostettu pääasiassa erityisopetuksen ja yksilöllisen opetuksen tyyppiseen toimintaan:

Oppiaineissa on kerrattu tarpeelliset pohjatiedot, jotta oppiminen voisi mennä eteenpäin. Pieniä kokonaisuuksia ja rauhallinen tahti takaavat oppimisen. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tukenut oppilaita erityisesti. Yksilölliset tehtävät tarvittaessa. Eri tavoilla oppiminen; toiminnallisuus, lukeminen, kirjoittaminen, havainnointi, itse tekeminen jne. On yritetty yhdistää eri oppiaineita toisiinsa kokonaisuuksiksi.

Kolmannessa koulussa mainittiin jälleen erilainen koulupudokkuutta parhaiten torjuva keino, eli oppilaiden tulevaisuusorientaation vahvistaminen:

Opintojen suorittamiseen tulee se "näky", jota tarjoilen usein... Se tarkoittaa pääsyä jatko-opintoihin... omaa ammattia, kohtuullista palkkaa... lähihoukuttimia JOPO-stipendin mahdollisuus. Sellaisen mielestäni ansaitsisi jokainen. Sellainen kantaisi pitkälle – se olisi heille konkreettinen palkinto yrittämisestä ja onnistumisesta.

Tulevaisuusorientaatio ja erityisesti sen puuttuminen monen oppilaan kohdalla mainittiin hankkeen eri keskustelufoorumeilla useasti. Jopo-oppilaiden ongelmaksi nähtiin usein kaikenlaisten tulevaisuuden suunnitelmien puuttuminen, mikä vaikutti samalla opiskelumotivaatioon ja omien tavoitteiden asettamiseen. Monissa ryhmissä olikin tietoisesti lähdetty rakentamaan oppilailla jonkinlaisia tulevaisuudenkuvia ja ylipäätään ”tässä-ja-nyt” -ajattelumallin vaihtoehtoja.

Myös oppilaiden haastatteluissa pyydettiin oppilaita arvioimaan, mikä Jopossa on erityisesti auttanut suorittamaan opintoja. Pienryhmän ja henkilökohtaisen tuen merkitys nousee hyvin esille, toisaalta taas työpaikkaopiskelun tarvetta ja laajuutta kritisoidaan hieman:

Pieni ryhmä. Ope kiinnittää heti huomiota poissaoloihin. Nuorisotyöntekijä auttaa tehtävissä. Työjaksoja tuntuu olevan jopa liikaa, tuntuu, että voisi olla koulussakin välillä.

Opetus ja toiminta on reilumpaa, esimerkiksi saa uusia kokeen jos se menee huonosti. Poissaoloihin puuttuminen karsinut poissaolot.

Kouluun suhtautuminen on muuttunut. En osaa sanoa tarkemmin, kaikki yhdessä vaikuttaa.

Oppii lisää. Hyvä opettaja ja pieni luokka.

4.2 Jopo-oppilaiden ja huoltajien palautteet ja itsearviointi

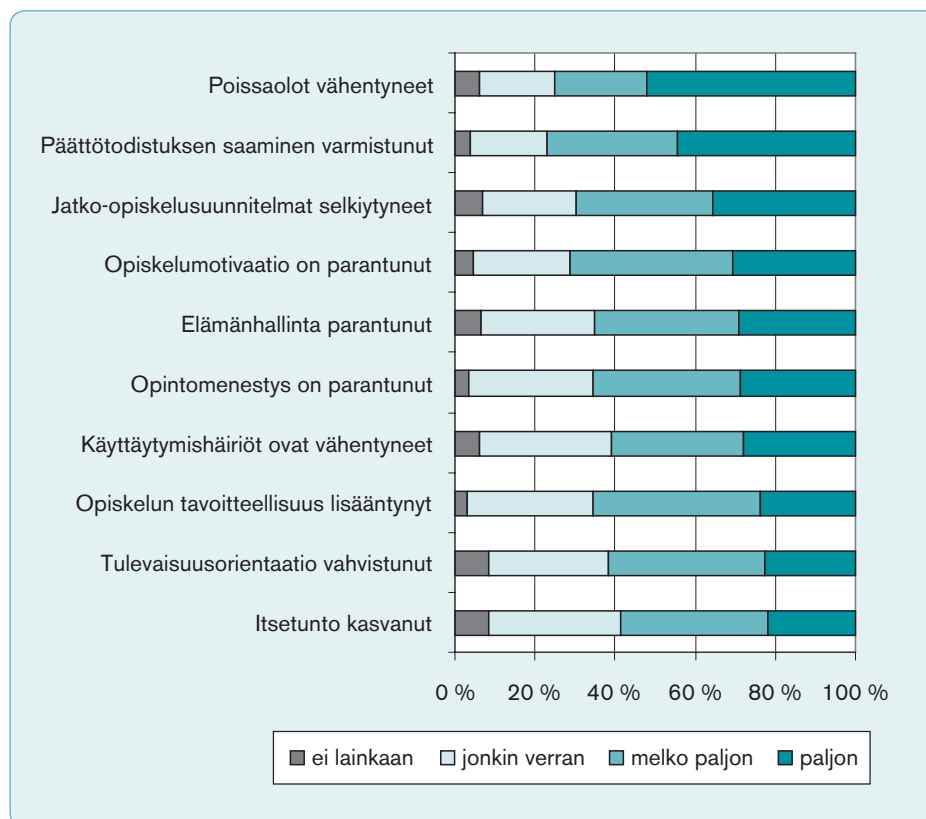
4.2.1 Jopo-toiminnan onnistuminen ja vaikutukset

Aiemmin raportissa (luku 3.2.2) esitettiin vertailu koulujen, oppilaiden ja huoltajien arvioista siitä, miten hyvin Jopo-toiminta on organisoitu omassa koulussa. Oppilaiden ja huoltajien arviot toiminnan onnistumisesta olivat pääsääntöisesti hyviä. Taulukossa 17 on listattu muutamia oppilaiden verkkokyselystä poimittuja avoimia vastauksia, joissa oppilaat kommentoivat Jopo-toimintaa.

Taulukko 17. Oppilaiden (n = 265) kuvauksia Jopo-toiminnan onnistumisesta omassa koulussa

opettajat auttaa aktiivisemmin oppilaita kuin norm kouluissa
koska jaksan keskittyä ja olla opetuksessa mukana paremmin kun koskaan.
Hyvin sujuu asiat.
Asiat on mennyt sääntöjen mukaisesti ja toimintaa yms. on ollut kiittävästi opiskeluun liittyen, mikä on ollut hauskaa ja hienoa.
se on paljon helpompaa kuin normaali koulu.
on ollut paljon erilaisia retkiä ym.
Saa aika paljo päättää itse mitä tekee välillä on kyllä yhteisiä tunteja ja kaikki tulee hyvin toimeen toistensa kanssa.
leirikoulut ovat olleet todella mahtavia, on paljon vapaa-aikaa mutta myös paljon liikuntaa ja kaikenlaista opiskelua. Ja tehtäviä on paljon, eli ainakin oppii asiat kunnolla.
Hyvin, on ollu mm.leirikoulu ja lähdemme nyt keväällä viel reissailee!
No jos olen käsittänyt oikein, jopon tarkoitus on esim. nostattaa numeroita vähentää poissaoloja jne. (Eli parantaa koulun käyntiä) Ja tuo on mielestäni toteutunut erittäin hyvin. Tietysti on mutkia ollut mutta siitä se on lähtenyt.
no poissa olot on ihan hirveesti pudonnu ja numerot nousemaan
toimii oikein hyvin.
on hommattu työpaikkoja ahkerasti
tykkään JOPO toiminnasta, koska olen saanut keskiarvoni korkeammalle ja on helpompi keskittyä.
jopo jaksot ovat riittävän pitkiä ja mukavaa vaihtelua koulun käyntiin...
Koska homma toimii ja numerot nousevat.
opiskelu halu on parantunu ja koenumerot on parantunut

Oppilaita pyydettiin ottamaan myös kantaa Jopo-toiminnan vaikutuksiin samalla kysymyssarjalla, jota käytettiin ryhmien vetäjien oppilaskohtaisessa arvioinnissa. Oppilaiden itsearvioinnin tulokset ovat lähes identtiset vetäjien arviointien kanssa, mikä vahvistaa arviointitulosten luotettavuutta.

Kuvio 8. Jopo-oppilaiden itsearviointi toiminnan vaikutuksista (n = 265 oppilasta)

Myös huoltajien verkkolomakkeessa (n = 170) oli sama kysymyssarja. Tulokset ovat siinäkin lähes samanlaiset, ainoa pienehkö ero liittyy siihen, että huoltajat ovat arvioineet muutosten voimakkuutta hieman positiivisemmin kuin oppilaat itse. Vanhempien listalla myös käyttäytymishäiriöiden väheneminen nousee hieman ylemmäksi.

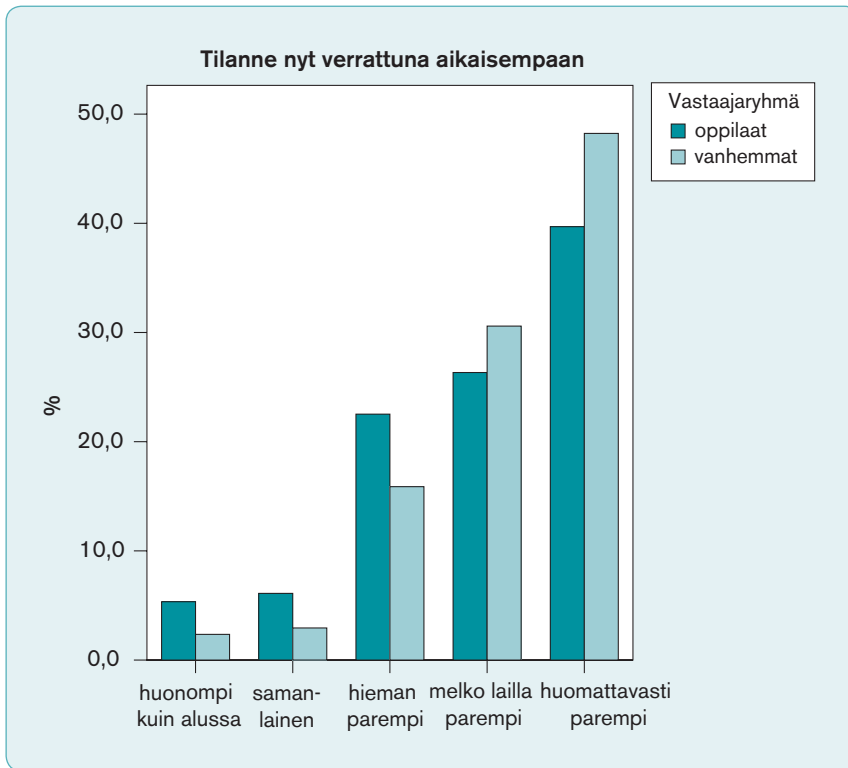
Oppilailta kysyttiin myös omasanasia kuvauksia Jopon vaikutuksista. Vastauksista nousee esille muutos koulunkäyntiin suhtautumisessa, opiskelurauhassa ja oppimistuloksissa. Toisaalta kehittyneemmät mutta samalla oppilaalle työläämmät opetusmenetelmät saattavat nousta oppilaiden näkökulmasta esille erikoisella tavalla, kuten taulukon neljänellä rivillä oleva lainaus osoittaa (”Huono koska pitää ite opiskella eikä oo enää että opettaja kirjottaa taululle ja sieltä kopioidaan vihkoon.”).

Taulukko 18. Jopo-oppilaiden kuvauksia Jopo-toiminnan vaikutuksista

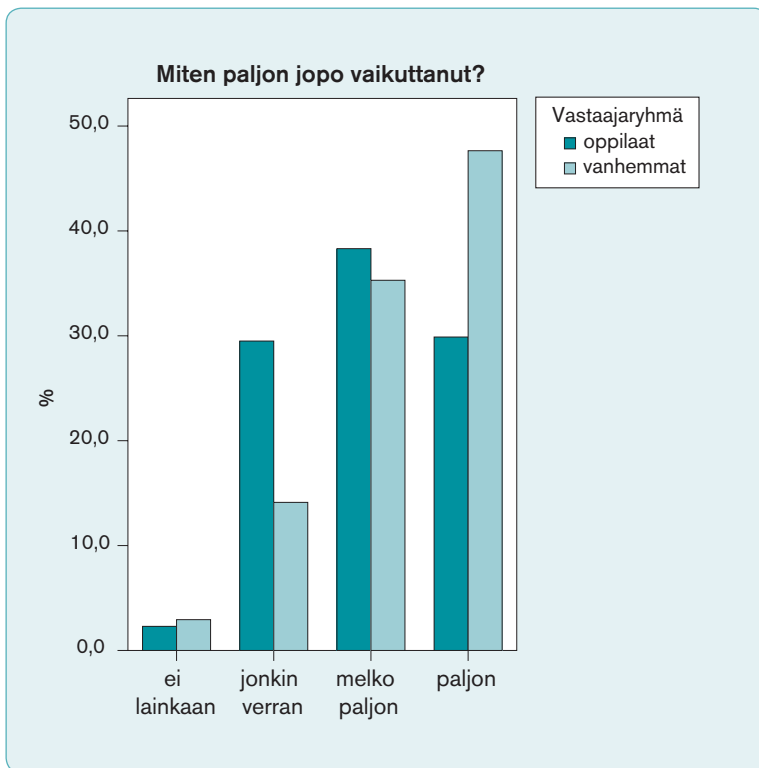
on ollut mukavampaa käydä koulua kun saa välillä tehdä jotain erikoisempaa.
Olen jaksanut olla koulussa ja enkä ole pinnannut. jaksaa keskittyä enemmän koulun käyntiin.
oppimista
Huono koska pitää ite opiskella eikä oo enää että opettaja kirjottaa taululle ja sieltä kopioidaan vihkoon.
Jaksaa olla koulussa.
no koulu menestys on paljo parempi mutta oppimisen suhteen on tullut muutosta mutta enempikin olisi voinut tulla.
enemmän osaamista...
on päässyt rauhoittumaan sitä vaativissa tilanteissa, jopo tet on auttanut koulunkäyntimotivaatiossa kun ei ole ollut kuin 4 päivää viikossa koulua
en ole poissa enää koulusta, koska tiedän, että menee paremmin kuin normaalissa koulussa ja pystyn keskittymään paremmin nykyään..
minusta on tullut superviisas
Ei oikeen mitään paitsi, että kaverit ja tuttavat ovat alkaneet katsomaan tyhmänä päälleni..
Olen mukana tunnilla (häiriköimättä)
Osaan ottaa järjen käteen.
pystyn keskittymään ja minulla on motivaatiota käydä koulussa koska opiskelu ei tunnu enään pakolta vaan on mukavaa. Lisäksi tunnit eivät ole liian suunniteltuja joka sopii minulle luovana ihmisenä jonka on vaikea keskittyä yhteen asiaan pitkään.
olen saanut hyvän kurin.
Helpottaa arkea ja asiat ovat selvät jos pötkii töitä.
no, ku oon välkällä en enään mieli et ihan tyhmää mennä tunnille ku siel on tylsää, jopo luokan on tunnilla paljon rennonpaa joten jaksaa tehdä samaa ainetta kauemmin.
No minun kohdallani asiat on vähän erilaisemmat, mutta ihan hyvin oon yrittäny parantaa koulunkäyntiä.
olen rauhoittunut paljon ja jaksanut paljon paremmin koulua ja muita asioita missä pitää kantaa vastuu yms. muuta.
Pystyn keskittymään paremmin.

Kuviossa 9 vertaillaan oppilaiden ja huoltajien arvioita siitä, minkälaista muutosta opiskelutilanteen osalta on tapahtunut lukuvuoden 2007–2008 aikana. Arviot ovat jälleen lähes identtiset, huoltajien arvioiden ollessa hieman myönteisempiä.

Enemmän hajontaa vastaajaryhmien välillä syntyy, kun pyydetään arvioimaan Jopon vaikutusta muutokseen. Oppilaat ovat hieman varovaisempia arvioissaan, kun taas huoltajat antavat helpommin kunnian Jopo-hankkeelle. Eroa saattaa selittää esimerkiksi se, että oppilas kokee ja näkee tilanteensa ja koulun tarjoamat erilaiset toimintamuodot (joista osa ei välttämättä liity Jopoon, esimerkiksi aineopetus normaaliopetukseen integroituna) kokonaisvaltaisemmin, toisaalta oppilaalla saattaa olla psykologinen tarve myös ottaa ”osa kunnia” itselleen, aivan kuten oikein onkin. Monissa oppilaissa on lukuvuoden aikana tapahtunut huomattavaa kypsymistä ja vastuunottoa, mikä on tietysti osaltaan myös Jopo-toimintaan osallistumisen ansiota. Huoltajat puolestaan mieltävät helposti koko koulunkäynnin Jopoksi.

Kuvio 9. Huoltajien ja oppilaiden arviot oppilaiden opiskelutilanteen kehittymisestä Jopossa

Kuvio 10. Huoltajien ja oppilaiden arviot Jopo-toiminnan vaikuttavuudesta

Oppilaita pyydettiin arvioimaan, minkälainen oma tilanne olisi vastaushetkellä, jos Joporyhmään ei olisi jostakin syystä päässyt. Muutamia esimerkkivastauksia on koottu seuraavaan taulukkoon. Tulokset raportoidaan sensuroimatta nuorten omilla sanavalinnoilla.

Niistä käy hieman karullakin tavalla ilmi Jopo-toiminnan merkitys ja vaikuttavuus monen oppilaan kohdalla.

Taulukko 19. Oppilaiden vastauksia kysymykseen ”osaatko arvioida, minkälainen tilanteesi olisi tällä hetkellä, jos et olisi päässyt Jopo-ryhmään?”

olisin jäänyt luokalle tai olisin tarkkailu luokalla
Tulin kesken vuoden joten en olisi toden näköisesti päässyt muualle joten olisin joutunut odottamaan syksyyn ja kokeilemaan jos silloin joku olisi ottanut minut luokalleen mutta silloin oisin ollut jo seitsämäntoista jolloin tuskin ketään enään olisi nähnyt sitä tarpeelliseksi.
Erittäin huono.
Kai se olisi huonompi kun tällä hetkellä, enemmän poissaoloja ja työskentely vaikeampaa.
veikkaan että aika huono!
aika paskassa jamassa joo.
olisin varmaan lastekodissa tai sitten en kävisi ollenkaan koulua.
numerot olisivat heikompia..
todella huono en varmastiikkaan pääsisi luokalta. Nyt todistus on niin hyvä että sain haettua sellaiseen jatkokoulutukseen minne oikeasti haluan aikaisemmilla todistuksilla en olisi päässyt niin pitkälle.
varmaan olisi huonommat numerot ja en jaksas käydä koulussa. Sekä huonommat opettajat ja kaverit.
Paljon paskempi! En jaksaisi käydä koulua kumminkaan.. olisi ihan helvetin paljon enenmmän poissa oloja!
En tiedä pääsisinkö peruskoulusta läpi. Ja muutenkin menisi todella paljon huonommin.
öö en olisi varmaan ollenkaan koulussa ja numerot ois ihan vitsin alhaalla
huono, olisin vielä 7 luokalla. olen nyt 8.
Sysipaska
olisin varmasti jäänyt luokalle.
en tiedä mut koulun käynti olisi kuivaa
olisin varmasti huonossa jamassa numeroiden suhteen.
keskiarvoni olisi 5 ja en pääsisi mihinkään opiskelemaan ja varmaa joutuisin käymään 10.luokan, mutta kun olen jopolla keskiarvoni on 6,5
jäämässä luokalle
luokalle jäänti..
poissaoloja olisi varmaan 100 tuntia. jos en olisi jopolla..
Erittäin huono todennäköisesti.

Oppilailta kysyttiin samaa asiaa myös haastatteluissa:

Menisi tosi huonosti, olisi paljon lintsailua. Kai mä olisin tuolla jossakin kaupungilla.

Sama kuin seiskalla eli paljon poissaoloja

Tilanne olisi varmaan tuplasti huonompi tai sama kuin ennen. Päättötodistus olisi tosi huono.

Numerot olisi varmaan sitä vitosta ja kutosta, ja olisi jälki-istuntoja ja lintsasta. [oppilas on Jopossa korottanut numerojaan kahdeksan ja yhdeksän tasolle]

Oppilaiden omat arviot Jopo-toimintaan osallistumisen kuvitteellisista vaihtoehtoista nostavat hyvin esille Jopo-hankkeen merkityksen ja tärkeyden. Vaikka kyseessä on hypoteettinen kysymys, perustuvat oppilaiden arviot vahvasti ennen Jopoa elettyyn aikaan ja kokemuksiin omasta koulunkäynnistä ilman erityistukitoimia.

Myös huoltajia pyydettiin verkkokyselyssä arvioimaan lapsensa tilannetta ilman Jopo-sijoitusta. Esimerkkejä vastauksista on listattu taulukkoon 20.

Taulukko 20. Huoltajien vastauksia kysymykseen ”osaatko arvioida, minkälainen lapsenne tilanne olisi tällä hetkellä, jos hän ei olisi päässyt Jopo-ryhmään?”

Lapseni olisi edelleen kotona niin kuin oli aiemmin. Ei kävisi ulkona juuri lainkaan sekä ainoat ihmissuhteet olivat internetin välityksellä. Tuskin omin voimin olisimme enää muutosta saaneet kun emme aiemminkaan siihen omin voimin pystyneet.
Päästötodistus olisi tosi huono, ehtoja varmaankin. Tulevaisuus epävarma.
uskon, että ei olisi tullut mitään normaalissa luokassa. Erityisopettajalla ei olisi ollut mitenkään yhdelle oppilaalle riittävästi aikaa ja keinot olisivat olleet vähissä.
Kouluun lähtö olisi vaikeaa. Ei jaksaisi keskittyä isoissa ryhmissä.
aika huono
Päästötodistuksen saanti olisi ollut epävarmempaa, ei pystynyt keskittymään isossa luokassa
Todella huono. Ei varmasti olisi toivoakaan päästä luokalta isossa normaalissa luokassa.
En osaa sanoa. Varmaan olisi huonompi tilanne isossa luokassa.
Uskoakseni numerot olisivat huonommat ja ei pystyisi keskittymään niin hyvin tehtäviin kuin nyt.
En osaa arvioida, mutta olen ollut tyytyväinen 'urakka-muotoon' tai lapsi on tehnyt ne hyvin opettajankin mielestä.

Vain yksi huoltaja tuo vastauksessa esille kritiikkiä Jopo-toimintaa kohtaan, ja arvioi että oppimistulosten kannalta hänen lapsellaan tilanne voisi olla jopa parempi ilman Jopoa:

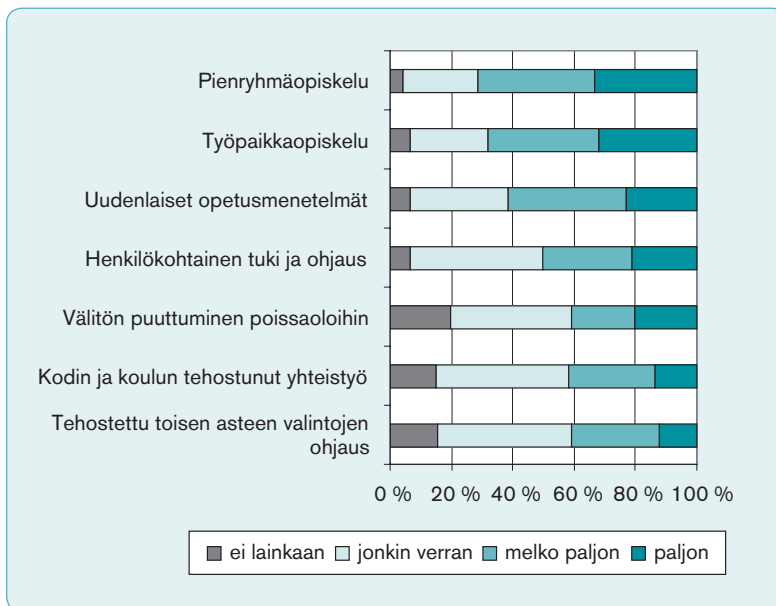
Vaikea arvioida, mutta luulen että jokseenkin sama; tietopuolisesti ehkä parempikin. Hän olisi joutunut tekemään itse enemmän töitä koulun kanssa (läksyenlukua, kokeita) ja 'skarppaamaan' enemmän, nyt hän on käynyt 'leikkikoulua' missä ei vaatimuksia, ja saanut olla miten lystää.

Kyseinen huoltaja on muiden vastausten perusteella kokenut Jopon tavoitteet ja toimintamallit toimimattomiksi ja tiedonkulun koulusta kotiin olemattomaksi. Taustalla näyttäisi vaikuttavan odotukset yksilöllisten oppimisvaikeuksien paremmasta huomioimisesta ja tietopainotteisemmasta opetuksesta. Jopoon liittyvää yleistä palautetta sama vastaaja antaa seuraavasti:

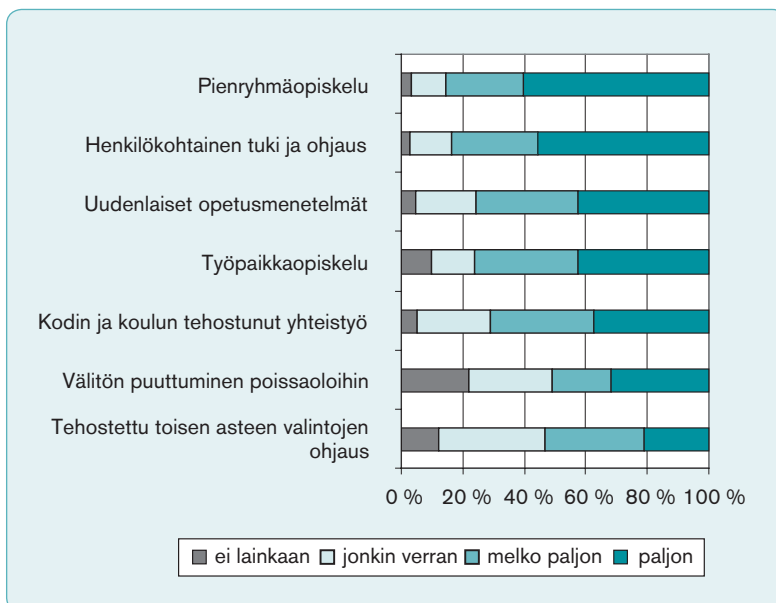
Se kuulosti tosi hyvältä viime keväänä kun siitä informoitiin ja saimme lopulta työn ja tuskan jälkeen lapseni puhuttua yli aloittamaan joporyhmässä. Ja pettymys on ollut suuri, sekä hänellä että minulla kun tunnemme ettei koulu ole vastannut odotuksiamme. Työharjoittelua on ollut AIVAN LIIKAA, oppilaat jotka muutenkin ovat heikkoja esim, lukihäiriöllä, pitäisivät saada enemmän harjoittelua ja tukea tietopuolella sekä enemmän kädentaidonaineita.

4.2.2 Arviot eri toimintatapojen vaikuttavuudesta

Oppilaiden ja huoltajien arviot eri toimintatapojen vaikuttavuudesta eroavat painotusten suhteen tilastollisesti merkitsevästi. Oppilaat (kuviossa 11) arvioivat kautta linjan eri toimintatapojen vaikutuksen vähäisemmäksi kuin huoltajat (kuviossa 12). Myös toimintatapojen järjestyksessä on hieman eroja, oppilaat esimerkiksi mieltävät pienryhmäopetuksen lisäksi työpaikkaopiskelun eniten vaikuttaneeksi, kun taas huoltajat korostavat henkilökohtaisen tuen ja ohjauksen merkitystä, joka nousi esille myös Jopo-ryhmien vetäjien arvioissa.

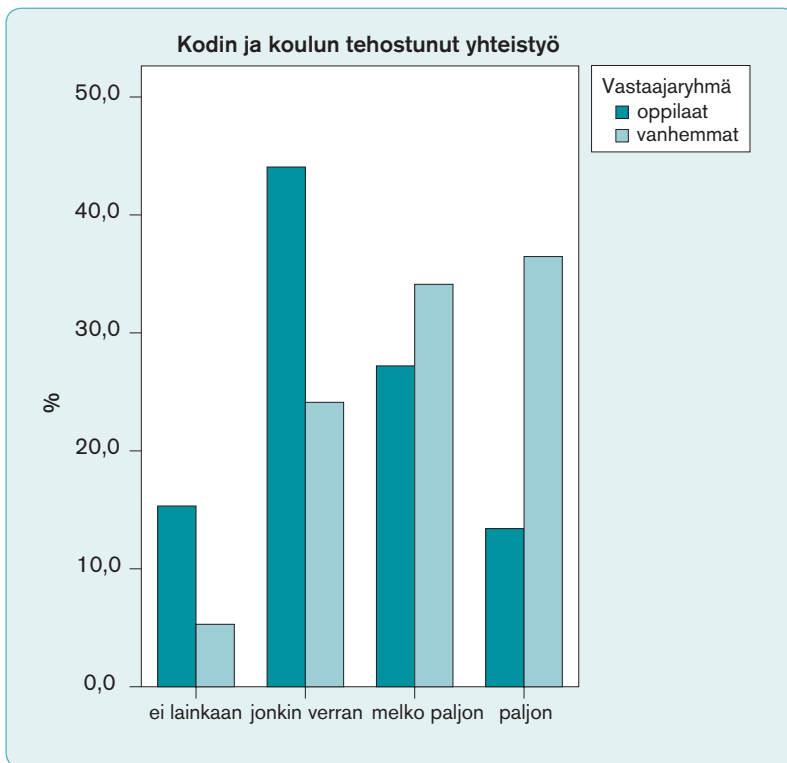
Kuvio 11. Oppilaiden arviot eri toimintamuotojen vaikutuksista

Kuvio 12. Huoltajien arviot eri toimintamuotojen vaikutuksista

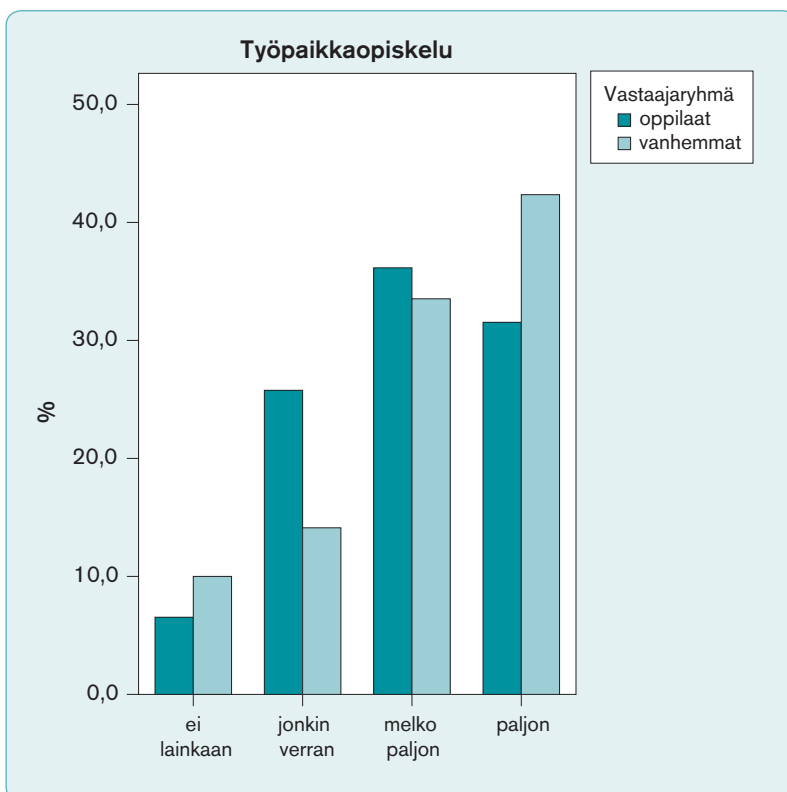
Käytännössä eri toimintatapojen välillä ei ole juurikaan eroa sen suhteen, miten eri vastaajaryhmät arvioivat niiden vaikuttavuutta. Poissaoloihin puuttumisen ja tehostetun toisen asteen valintojen ohjauksen sijoittuminen listojen loppuun kertoo sekin lähinnä siitä, että kyseisissä kohdissa on ollut enemmän ”ei sovellu, ei käytetty” -vastauksia, eli poissaoloihin puuttumiseen ei ole ollut tarvetta tai toisen asteen valinnat eivät ole vielä ajankohtaisia oppilaan kohdalla.

Muutamia suurempia eroja oppilaiden ja huoltajien arvioinneissa on purettu auki alla kysymyksittäin. Esimerkiksi ensimmäisessä kuviossa käy ilmi, että oppilaiden ja huoltajien arviot kodin ja koulun välisen yhteistyön merkityksestä ovat hieman erilaisia. Oppilaiden arvioissa korostuu vaihtoehto ”vaikutti jonkin verran”, kun taas huoltajille koti-koulu-yhteistyön parantumisella on suurempi merkitys. Eroa selittää ainakin se, että kyseessä on huoltajien ”oma toiminta”, joka tapahtuu Jopo-ryhmien vetäjien ja koulun kanssa esimerkiksi puhelimen välityksellä, eikä se siten välttämättä aina edes näy oppilaalle päin.

Kuvio 13. Huoltajien ja oppilaiden arviot kodin ja koulun yhteistyön vaikutuksista

Työpaikkaopiskelun vaikutusta vastaajaryhmät arvioivat hieman yksimielisemmin, mutta myös tässä kohtaa huoltajien arviot ovat positiivisempia.

Kuvio 14. Huoltajien ja oppilaiden arviot työpaikkaopiskelun vaikutuksista

Verkkokyselyiden lopussa oli avoin kysymys, jossa vastaajien oli mahdollista kommentoida vapaasti Jopo-hanketta. Oppilaiden vastauksissa on lähes yksinomaan myönteisiä teemoja, mukana on vain muutamien toiminnasta vähiten hyötyneiden oppilaiden negatiivisia viestejä, esimerkiksi ”Jotkut opettajat eivät miellytä lainkaan!!!”.

Taulukko 21. Oppilaiden vastauksia kysymykseen ”Mitä muuta haluaisit sanoa Jopo-hankkeesta?”

ihan hyvä saisi olla vain vähän enemmän töissä oloa.
no meidän koulussa tämän jopo-hankkeen takia eniten haittaa on se kun käymme leirikouluissa ja kukaan ei haluaisi, onhan se kiva että ei ole kokoajan koulua mutta metikössä hilluminen meidän ikäsistä ei ole kivaa.
ihan hyvä niille mitkä eivät halua oppia tai ei pärjää tavallisessa luokassa
hyvin menee!
huippu juttu :)
helvetin hyvä että tällainen on keksitty/perustettu uskon että monet jopolaiset olisivat pulassa ilman tätä
Se sai ainaki minun ja monien muiden kohdalla koulun käynnin maistumaan ja on loistava menetelmä.
Loistava valinta jos vain jaksaa omatoimisesti tehdä kursseja kasaan
iha hyvä
tää on hyvä juttu niille kenellä menee huonosti normi koulussa.
se on erinomainen KOULU!!!!
Toimii, toimii.. :)

Huoltajien vapaissa terveisissä korostuvat neljä pääteemaa, joista ensimmäinen ja selvästi yleisin on hyvin myönteinen ja Jopo-toiminnan laajentamista vilpittömästi suositteleva vastaustyyppi. Vastauksista arviolta noin 90 % on myönteisiä. Näistä on alla muutamia esimerkkejä.

Hanke on loistava. Toivottavasti tulevaisuudessa myös muut tämän ryhmän tarpeessa olevat nuoret ja heidän perheensä saavat tämän saman mahdollisuuden kuin me. Toivottavasti varoja löytyy tämän toiminnan ylläpitämiseen jatkossakin. Toivon vain, että huomioitte myös nuo opettajat ja avustajat, jotka tätä työtä tekevät ja heidän jaksamisensa. Työ on taatusti raskasta ja vaativaa. Heille täytyy olla tarjolla eril. kokemustenvaihtoa, yhteisiä tapahtumia, koulutuksia ja panostuksia heidän jaksamiseen. Kun he jaksavat myös nuoremme jaksavat ja yhteiskunta saa panostuksensa takaisin; työssäkäyviä, ahkeria, omillaan pärjääviä nuoria, jotka jonain päivänä ovat myös äitejä ja isiä ja kasvattavat uutta koulusukupolvea ja ehkäpä ei enää JOPO-ryhmäläisiä.

Todella 'lottovoitto' meidän perheelle, että lapsellamme pääsi Jopolle!!! Toivon todella, että hanke jatkuu ja mahdollisesti vielä laajenee, että useammalla on mahdollisuus päästä Jopolle. Koska jollakin lapsilla se isoksi kasvaminen itsensä löytäminen ottaa vaan niin koville, että siihen tarvitaan joskus kodin ulkopuolisia apujoukkoja.

Todella hyvä ja hyödyllinen malli!! Toivoisin tällaisen jatkuvan ja siirtyvän pikkuhiljaa myös laajemmasti muidenkin koululuokkien opetusmenetelmiin.

Loistojuttu. Olen todella tyytyväinen ja tiedän että poikani on myös.

Kannattaa jatkaa jopo hanketta ,opetus pienemmässä ryhmässä kasvattaa itseluottamusta ja vaikutta varmasti tulevaisuudessakin että 'minä pärjään' .

hyvä homma saada parannettua numeroita ja aikaa vielä kerrata ammatin valintaa

Hieno keksintö nuorelle, jolle normaalikokoinen luokkaopetus ei sovellu. Eikä vanhempien järkipuheista välitä.

Muutamissa vastauksissa korostuu toinen pääteema, jossa ideaa sinänsä pidetään hyvänä, mutta sen toteutusta omassa koulussa kritisoidaan:

Parannusta pitää tulla tai homma ei pelaa ainakaan meidän koulussa.

Ajatus ja idea erittäin hyviä, kun vain vetäjät olisivat innovatiivisia ja aktiivisia.

Kolmannessa vastaustyyppissä nostetaan esille pelko häiriköryhmästä, ja käytöshäiriöisiä oppilaita ehdotetaan sijoitettavaksi ”tarkkisloukille” Jopo-ryhmän sijasta:

ymmärsimme jopo ryhmästä toisen laista. emme olisi laittaneet koululaista sinne.

jopo ryhmä oli häirikkö ryhmä, joskin meidän opiskelija ei ollut . hän halusi vain käytäntöä jota on ollut josta on tykännyt . Tietenkin opiskelua myös.

Jopo-ryhmien koko ei saisi olla kovin suuri koska näyttää siltä, että lähes kaikki Jopo-ryhmässä opiskelevat ovat hyvin vilkkaita ja heillä on erilaisia käytösongelmia. Opettajalla ja avustajalla on liian iso työ saada ryhmä hallintaan ja oppilaan kannalta työskentely levottomassa luokassa on myös vaikeaa.

Jopo oppilaiden valinta pitää pitää tarkkana, siitä ei saa tulla mitään ‘tarkkista’. ‘Tarkkisoppilaille’ pitäisi keksiä ‘tarkkis’ ja omat tukikeinot.

Neljännessä vastausteemassa korostuu huoli oppimistavoitteiden saavuttamisesta ja opiskeluaktiivisuudesta, joka herättää epäilyksiä esimerkiksi läksyjen puuttumisen takia:

toivoisin jonkun verran kotiläksyjä.

Sopii varmasti monelle, kun on pieni ryhmä ja sellaiselle, joka pitää työssä oppimisesta.

Ongelmia voi tulla siitä, että on vain yksi opettaja ja jos ei hänen kanssaan tule toimeen niin mitä sitten?? Läksyjä ei ole kotia tuotu nyt... mietin vain, että miten jatkossa, kun pitäisi oppia läksyjen tekoon, kun ovat oppineet tekemään ne koulupäivän aikana. Uskaltaisinkin kuitenkin luottaa siihen, että ovat oppineet asiat urakkaopiskeluna, koska on samat kirjat ja kokeet kuin muillakin ryhmillä, vaikkei ole ollut aineopettajia.

4.3 Mikä vaikuttaa oppilaiden muutokseen?

Jopo-hankkeen vaikuttavuuden määrittelyn kannalta on olennaista löytää aineistoista ne tekijät, jotka selittävät onnistunutta Jopo-oppilaan kehittymisprosessia, eli ovat auttaneet koulupudokasvaarassa olevaa oppilasta pääsemään uudelleen kiinni opintoihin ja muutenkin elämässä jaloilleen.

Vaikuttavien tekijöiden paikantamista varten vertailtiin kahta ääriyhmää, Joposta eniten hyötyneitä ja vähiten hyötyneitä. Ääriyhmät paikannettiin kysymyksen ”Arvioi, miten paljon Jopo-hanke on kokonaisuudessaan vaikuttanut oppilaan tilanteen muutokseen” perusteella poimimalla analyysiin ne oppilaat, joiden kohdalla Jopo-ryhmien vetäjät olivat arvioineet ”ei lainkaan” ja vastaavasti ”paljon”. Nämä ääriyhmät nimettiin vähiten hyötyneiksi (n = 38 eli 6,1 % oppilaista) ja eniten hyötyneiksi (n = 255 eli 40,9 % oppilaista).

Vaikuttavuuden arvioinnin kannalta mielenkiintoisia ovat näiden kahden ääriyhmän väliset tilastollisesti merkitsevät erot erilaisten taustamuuttujien ja Jopossa toimimista

kuvaavien mittareiden suhteen. Mielenkiintoisia ovat toisaalta myös samankaltaisuudet. Esimerkiksi sukupuolen mukaan vertailtuna näillä ryhmillä ei ole mitään eroa, sekä eniten että vähiten hyötynneissä on suhteessa aivan yhtä paljon tyttöjä ja poikia. Myöskään oppilaiden lähtötilanteella ja Jopo-sijoituksen syillä ei ole erottelevaa merkitystä.

Tilastollisesti merkitseviä eroja alkaa löytyä sen kohdalla, miten ryhmien vetäjät ovat arvioineet yhteistyön onnistumisen oppilaan vanhempien kanssa. Vähiten hyötynneiden oppilaiden vanhempien kanssa tehty yhteistyö on arvioitu useammin kouluarvosanaluokkiin 4–6 (keskiarvo 6,9), kun taas eniten hyötynneiden oppilaiden kohdalla painottuvat arvosanaluokat 8–10 (keskiarvo 8,2). Kyse on siis tilastollisista painotuksista ja eroista, käytännössä Jopo-ryhmissä on ollut myös muutamia sellaisia oppilaita, jotka ovat hyötynneet eniten Joposta, vaikka yhteistyö oppilaan vanhempien kanssa onkin ollut 4–5 luokkaa, ja vastaavasti vähiten hyötynneitä oppilaita, joiden huoltajien kanssa yhteistyö on kuitenkin onnistunut mainiosti. On syytä myös muistaa, ettei korrelaatio oppilaan menestymisen ja huoltajien kanssa tehdyn yhteistyön onnistumisen välillä kerro vaikutuksen suunnasta, eli ei voida väittää että onnistunut koti-koulu yhteistyö lisää oppilaan menestymismahdollisuuksia (vaikka näin varmaankin on). Kyse voi yhtä hyvin olla siitä, että oppilaan menestyminen helpottaa yhteistyötä vanhempien kanssa, ja vastaavasti ongelmat ja huonot tulokset vaikeuttavat sitä.

Selkeimmät erot kahden vertailuryhmän välillä löytyvät siitä, miten paljon oppilaat ovat osallistuneet Jopon erilaisiin toimintamuotoihin. Seuraavassa taulukossa on vertailtu eniten ja vähiten Joposta hyötynneiden oppilaiden osallistumista leirikouluun, työpaikkaopiskeluun, retkiin, perusopetukseen Jopo-ryhmässä tai normaaliopetukseen integroituna ja muuhun toimintaan. Keskiarvot ovat päiviä ja perustuvat Jopo-ryhmien vetäjien oppilaskohtaisiin arvioihin.

Taulukko 22. Vähiten ja eniten Joposta hyötynneiden osallistuminen eri toimintamuotoihin

Vaikuttavuusryhmä		Leirikoulu	Työpaikkaopiskelu	Retket	Perusopetus Jopo-ryhmässä	Perusopetus integroituna	muu toiminta
	p-arvot	.004**	.000***	.179	.013*	.374	.079
Vähiten hyötynneet	Keskiarvo	2,85	14,56	3,56	61,32	19,64	,50
	Oppilaita	34	32	32	31	25	10
	Hajonta	4,1	15,7	5,4	49,9	44,4	,707
Eniten hyötynneet	Keskiarvo	4,60	27,77	4,50	84,76	26,73	3,88
	Oppilaita	244	241	239	217	172	85
	Hajonta	3,1	18,9	3,4	48,9	36,0	5,9

Kuten taulukosta voidaan havaita, ovat Joposta vähiten hyötynneet myös osallistuneet Jopo-ryhmän erilaisiin työmuotoihin huomattavasti vähemmän kuin eniten Joposta hyötynneet oppilaat. Esimerkiksi vähiten hyötynneillä on takana keskimäärin 2,85 leirikoulu-päivää, kun eniten hyötynneillä niitä on 4,6 päivää. Vastaavasti työpaikkaopiskelupäiviä vähiten hyötynneillä on 14 päivää ja eniten hyötynneillä 27.

Taulukossa on kuvattu myös keskiarvojen erotuksen tilastollinen merkitsevyys. Tilastollisesti merkitsevä ero löytyy leirikouluun osallistumiselle ($p = .004$) ja erittäin merkitsevä ero työpaikkaopiskelulle ($p = .000$). Melkein merkitsevälle tasolle yltää omassa Jopo-ryhmässä tapahtunut perusopetus. Muihin toimintamuotoihin (retket, perusopetus integroituna, muu toiminta) osallistumisen erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä, vaikka määrällinen painotusero ryhmien välillä onkin selvä.

Käytännössä tulos tarkoittaa sitä, että enemmän Jopo-toimintaan osallistuneet (ja panostaneet) oppilaat hyötyvät Joposta myös enemmän. Vähäisempi osallistuminen ja sitoutuminen puolestaan johtavat helpommin siihen, ettei Joposta ole oppilaalle hyötyä. Tuloksesta voisi periaatteessa tehdä myös sellaisen johtopäätöksen, että työpaikkaopiskeluun osallistuminen lisää onnistumismahdollisuuksia parhaiten, eli sillä olisi eri toimintamuodoista paras vaikuttavuus. Tällaisen tulkinnan kanssa tulee kuitenkin olla varovainen, sillä Jopossa menestyminen saattaa myös lisätä työpaikkaopiskelun määrää, ja vastaavasti oppilaan ongelmien jatkuminen puolestaan vähentää työpaikkajaksoja. Muiden aineistojen pohjalta on käynyt ilmi, että vaikeampia oppilastapauksia ei lähetetä työpaikkaopiskelujaksoille, ennen kuin peruskäyttäytymisongelmat on karsittu pois. Vaikeimmat oppilaat eivät myöskään selviydy työpaikoilla yhtä hyvin kuin työpaikkaopiskeluun (ja Jopoon) paremmin sopeutuvat oppilaat.

Leirikoulut ja myös omassa Jopo-ryhmässä tapahtuva perusopetus kertovat puolestaan siitä, että oppilas on ryhmytynyt ja sopeutunut yhteisiin sääntöihin ja toimintaan, ja ennen kaikkea osallistunut siihen aktiivisesti. Tällä on varmasti onnistumista edistävä vaikutus.

Yksi eniten ja vähiten Joposta hyötynyttä oppilaita selkeästi erottelava tekijä on oppilaiden lähtötilanne ja tausta. Jopo-ryhmien vetäjien laatimissa oppilaiden lähtötilanteen laadullisissa kuvauksissa on selvä ero näiden kahden ryhmän välillä. Eniten Joposta hyötynneiden oppilaiden lähtötilanteita kuvaillaan esimerkiksi seuraavasti:

Huono koulumenestys, rauhattomuus tunneilla.
Heikko koulumenestys ja poissaolot.
Poissaolot, kiusattu.
Koulukiusattu, asperger.
Käyttäytyminen, sosiaalisuus, kiusattu/härnäjä, opinnot
Poissaolot, kiusattu.
Käyttäytyminen, pelleily.

Joposta vähiten hyötynneiden lähtötilannekuvauksista löytyy sen sijaan seuraaventyypisiä kuvauksia:

Pakotettu Jopoon, Erittäin omapäinen, omaehtoinen, omavaltainen. Väittää joka asiaan vastaan, eikä suostu opiskelemaan/yhteistyöhön, eikä ota apua vastaan. Kapinoi kaikkia auktoriteetteja vastaan. Poissaoloja, kieltäytymisiä, masennusta.

Vaikea kriisi ollut/on edelleen kotona: [xxxxx] Surutyö/shokkivaihe oli menossa, mutta ammattiapua ei perhe (tai eritoten isä) ilmeisesti halunnut. Keskittyminen opiskeluun hankalaa.

Poissaolot. Koulussa oppilas ei osallistunut tunneilla oloon, vaan kuljeskeli käytävillä.

Erittäin runsaasti poissaoloja ja motivaatio-ongelmia. Ongelmia arjen hallinnan kanssa, mm. suuri kynnys saada itseään liikkeelle kodin ulkopuolelle (varsinkin uusiin paikkoihin ja tilanteisiin).

Jopon vaikuttavuutta näyttäisi siis hieman säätelevän myös oppilasaineuksen tausta ja lähtötilanne, eli vaikeimmista elämäntilanteista ja erityisesti vaikeasta perhetilanteesta kärsiviä oppilaita voi olla vaikeampi auttaa Jopon keinoin, kun taas ”selkeämmistä” ja rajatuimmista ongelmista (esimerkiksi poissaolot, motivaatio-ongelmat, oppimisvaikeudet) kärsivät oppilaat hyötyvät paljonkin Jopon tyyppisestä toiminnasta, jossa on tarjolla pienryhmä-

opetusta, henkilökohtaista tukea ja ennen kaikkea peruselämänhallinnan taitojen (poissaolojen karsinta, aikataulut) opettelua.

4.4 Löytyykö parhaita käytäntöjä?

Jopo-hankkeen vaikuttavuuden arvioinnin yhtenä tavoitteena on ollut paikantaa hyviä toimintamalleja, jotka tuottavat parempia tuloksia kuin muut tavat toimia. Aineistosta ei ole kuitenkaan mahdollista nostaa esille mitään sellaisia systemaattisia eroja koulujen tai Jopo-ryhmien toimintatapojen suhteen, joiden perusteella voisi määritellä että joku tietty toimintamalli, opetusmenetelmä tai käytäntö olisi muita vaikuttavampi koulupudokkuuden ehkäisyssä. Jopa samassa Jopo-ryhmässä saattoi olla parhaiten menestyneitä oppilaita ja niitä, jotka eivät ole hyötynet Joposta lainkaan.

Ainoa toimintamuotoihin liittyvä tekijä, jolla on tilastollisesti merkitsevä yhteys Jopon vaikuttavuuteen, on henkilökohtainen opetus. Kyseessä on siis erilainen tarkastelutapa kuin edellinen oppilaskohtaisiin tuloksiin perustuva vaikuttavuusanalyysi, eli tässä on arvioitu Jopo-ryhmien (n = 65) tasolla, millaisia vaikutuksia ryhmässä käytetyillä menetelmillä on ollut. Analyysin pohjalta voidaan siis todeta, että henkilökohtaiseen opetukseen enemmän panostaneet Jopo-ryhmät arvioivat myös Jopon vaikutukset koulupudokkuuden vähentymiseen parhaimmiksi. Muilla opetusmenetelmillä tai toimintamuodoilla ei ole erottelevaa vaikutusta ryhmäkohtaisten tulosten suhteen.

Toimintamuotojen eroja pyrittiin arvioimaan myös ryhmittelemällä kouluja eri tavoin niissä käytettyjen toimintamallien perusteella. Yhdessä analyysissä hyödynnettiin klusterianalyysia, jonka avulla koulut saatiinkin ryhmiteltyä 4–6 ryhmään sen mukaan, minkätyyppiset toimintamallit niiden toiminnassa painottuvat. Esille nousi esimerkiksi enemmän didaktisia toimintamalleja (projektiopiskelu, oppiainerajat ylittävät opiskelukoconaisuudet) painottavia kouluja, ja toisaalta enemmän työpaikkaopiskelua painottavia kouluja. Kouluja ryhmiteltiin myös nelikenttään sen mukaan, miten ne painottavat yksilöllistä opetusta ja työpaikkaopiskelua. Mukaan otettiin vain ne koulut, jotka sijoittuvat näissä kahdessa toimintamallissa keskiarvosta poikkeavalla tavalla joko enemmän tai vähemmän kyseistä toimintamallia korostavaan suuntaan. Jaottelu tuotti sinänsä ihan kiinnostavan, seuraavassa taulukossa kuvatun tyyppittelyn, jolla ei kuitenkaan vaikuttavuusarvioinnin kannalta ollut merkitystä, koska eri tyypeillä ei ollut juurikaan eroa toiminnan vaikuttavuuden tai onnistumisen suhteen.

Taulukko 23. Kouluissa kehitettyjen toimintamallien tyyppittelykokeilu

Toimintamallin tyyppi	Kouluja
Yksilöopetusta painottava	16
Yksilöopetusta ja työpaikkaopiskelua painottava	11
Muut painotukset	10
Työpaikkaopiskelua painottava	5
<i>Yhteensä</i>	42
(Luokittelemattomia 23)	

Tyyppittely kertoo kuitenkin sen, että useissa kouluissa painotetaan yksilöllistä opetusta, kun taas pelkän työpaikkaopiskelun painottaminen on harvinaisempaa. Yleinen toimintamalli on myös yksilöllisen opetuksen ja työpaikkaopiskelun yhdistelmä, mikä on hyvin lähellä myös Jopo-hankkeen perustavoitteita. Tyyppissä ”muut painotukset” ei korostu

kumpikaan luokittelussa käytetty opetusmenetelmä, ja luokittelemattomat 23 koulua sijoittuvat tilastollisen normaalijakauman keskelle molempien opetusmenetelmien käytössä, eli niiden kohdalla ei voi havaita painottumista jompaankumpaan suuntaan.

Kaikkien analyysien ja vertailujen pohjalta voi todeta ainoastaan seuraavat tilastollisesti ja sisällöllisesti merkitsevät erot parhaiten ja heikoiten menestyneiden Jopo-ryhmien välillä:

- Jopo-toiminta on hieman vaikuttavampaa, jos koulussa on toiminut aikaisemmin vastaaventyyppinen toiminnallinen luokka, esimerkiksi Omaura-luokka. Tulos selittynee sillä, että koulussa ja ryhmän vetäjillä on ollut kokemusta vastaaventyyppisestä toiminnasta, mikä on helpottanut toiminnan käynnistymistä ja rakenteiden kehittämistä.
- Henkilökohtainen opetus toimintamuotona tuottaa hyviä tuloksia.
- Tutustumisvierailut toisella asteella parantavat Jopon tuloksia jonkin verran. Kyseessä on toiselle asteelle siirtymistä helpottava ja myös oppilaiden tulevaisuusorientaatiota kehittävä toimintatapa, joka heijastuu siten suoraan Jopo-ryhmän kykyyn vähentää koulupudokkuutta.
- Erilaisten oppimisympäristöjen käytössä erottelevaa merkitystä on vain urheilukentillä ja -halleilla, joita hyödyntäneillä kouluilla vaikuttavuustulokset ovat hieman muita parempia.
- Jopon vaikuttavuutta tukee yhteistyön onnistuminen vanhempien kanssa. Toisaalta kyse voi olla myös siitä, että hyvät tulokset tekevät yhteydenpidon ja vuorovaikutuksen vanhempiin päin helpommaksi.

On siis huomattava, ettei ryhmätason tarkastelussa esimerkiksi työpaikkaopiskelun käytöllä ole erottelevaa merkitystä sen suhteen, onko Jopo-toiminta vaikuttavaa vai ei. Myöskään muilla opetusmenetelmillä ja erilaisilla oppimisympäristöillä ei ole vaikutusten suhteen systemaattisia, yleistettävissä olevia vaikutuksia. Tulos kertoo siitä, että Jopo-toiminnan vaikuttavuus on hyvin oppilaskohtainen ilmiö. Sama toimintatapa samassa ryhmässä saattaa toimia jonkun oppilaan kohdalla, mutta olla täysin toimimaton toisen oppilaan tapauksessa.

5 Toiminnan vakiinnuttaminen kunnissa ja kouluissa

5.1 Vakiinnuttamissuunnitelmat ja toimenpiteet

Jopon tyyppisen kehittämishankkeen vaikuttavuuteen liittyy olennaisesti se, jatkuuko toiminta kunnissa ja kouluissa myös valtion erityisrahoituksen päättymisen jälkeen. Kyse on myös hankkeessa kehitettyjen uusien koulupudokkuutta ehkäisevien toimintatapojen ja opetusmenetelmien levittämisestä koko perusopetukseen soveltuvin osin. Vakiinnuttamisen arvioinnin kannalta on hyvä tehdä seuraava jaottelu siitä, mitä ollaan vakiinnuttamassa:

- 1 Vakiinnutetaan Jopo-toiminta ja Jopo-ryhmät kunnassa ja koulussa (kiinni kunnan päättäjäistä ja rahoituksesta)
- 2 Vakiinnutetaan uusia joustavia toimintamalleja perusopetukseen (vaatii koulun toimintakulttuurin ja käytäntöjen muuttamista, kiinni myös asenteista, mahdollinen muutosvastarinta)
- 3 Vakiinnutetaan yksilöllisiä, toiminnallisia ja joustavia pedagogisia periaatteita ja malleja (vaatii aineenopettajien täydennyskoulutusta ja asenteenmuutosta)

Koulu- ja kuntakyselyyn vastanneista kunnista kahdessa oli tehty jo päätös Jopo-toiminnan loppumisesta hankerahoituksen päättymisen jälkeen, ja yhdessä kunnassa lopettamisen uhka oli vielä keskustelun alla. Sen sijaan 27 kuntaa (41,5 %) oli tehnyt päätöksen Jopo-toiminnan jatkumisesta sellaisenaan, ja 31 (47,7 %) kunnista oli sitoutunut jatkamaan toimintaa ainakin jossakin muodossa omalla kustannuksella. Toiminnan vakiinnuttamistilannetta voidaan pitää siten hyvänä.

Rehtoreiden ja kuntien kouluhallinnon edustajien haastatteluiden perusteella kunnissa ja kouluissa on pääsääntöisesti halua Jopo-toiminnan vakiinnuttamiseen ja laajentamiseen, mutta toiminnan vaatimat suuremmat resurssit saattavat vaikeuttaa päätösten hyväksymistä kunnan päättäjien taholla. Erään kunnan koulutoimenjohtaja kuvailee oman kunnan tilannetta seuraavasti:

Kunnan toisessa koulussa aloitti "oma jopo" kunnan omalla rahoituksella, eli mallia hyödynnetään jo. Resurssointi on kuitenkin iso kysymys, sillä kustannus on "kahden luokan verran", jos oletuksena on toiminta pienryhmässä. Hieman pelkoa ilmassa miten käy [budjettineuvotteluissa].

Rehtoreilla vakiinnuttaminen näyttöytyy enemmänkin tahtotilaan liittyvänä asiana, ja jos koulussa on ollut vastaaventyypistä toimintaa aikaisemminkin, vakiinnuttamisen kynnyks on matalampi:

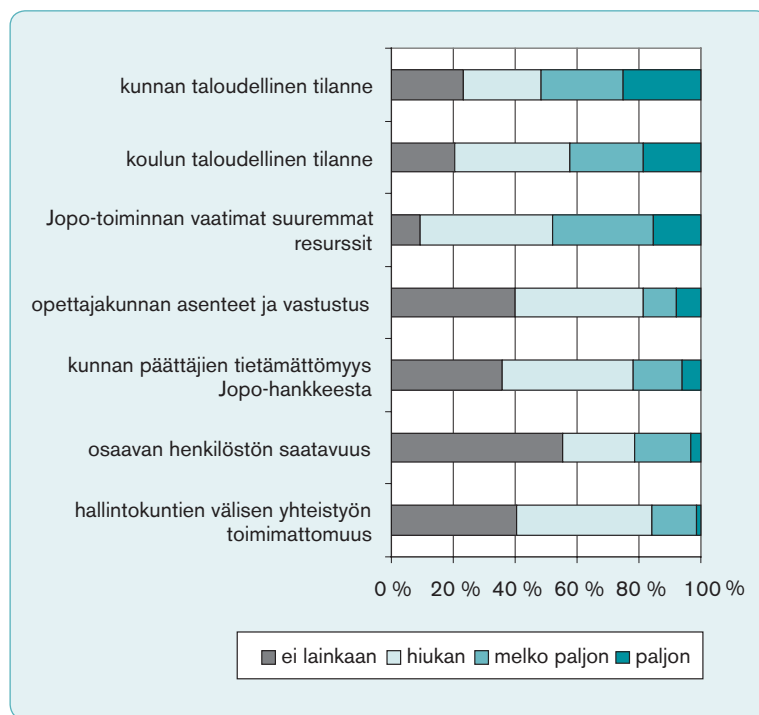
Jos resursseja saatavilla, halua vakiinnuttamiseen on.

Vastaaventyypistä toimintaa on ollut aikaisemminkin, työpaikat joissa järjestetty ohjausta.

Esteitä vakiinnuttamiselle ei siis ole.

5.2 Vakiinnuttamisen ja tulosten levittämisen esteet

Kuntien ja koulujen edustajia pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon erilaiset kehittävän arvioinnin yhteydessä esille nousseet vakiinnuttamista vaikeuttavat tekijät ovat vaikuttaneet omassa kunnassa ja koulussa. Kärkeen nousee kunnan ja koulun taloudellinen tilanne, johon linkittyvät Jopo-toiminnan vaatimat tavallista suuremmat resurssit.

Kuvio 15. Kuntien ja koulujen edustajien arviot Jopo-toiminnan vakiinnuttamista vaikeuttavista tekijöistä

Opettajien, erityisesti aineenopettajien asenteet ja muutosvastarinta ovat tulleet esiin useissa keskusteluissa ja haastattelussa Jopo-toiminnan kehittämisen esteenä. Joissakin kouluissa Jopo-luokan vetäjät ovat olleet oman kokemuksensa mukaan jopa aineenopettajien ”ajolahdin” kohteena, koska uudentyypisen toiminnan luonnetta ei ole ymmärretty. Jopo-toimintaan saadut erityisresurssit ovat myös herättäneet jonkin verran kateutta muussa koulu yhteisössä. Edellisessä kuviossa näiden aineenopettajien asennoitumiseen liittyvien ongelmien tilastollinen painottuminen asettaa ilmiön ehkä oikeampaan mittakaavaan. Kouluista 40 % ei ole kohdannut asenneongelmia lainkaan, ja vain 7,7 % kouluista on kokenut sen suurena ongelmana.

Aineenopettajajärjestelmään ja opettajien asenteisiin liittyvät teemat mainitaan kuitenkin usein erilaisissa yhteyksissä. Kun esimerkiksi kouluja pyydettiin listaamaan viisi

suurinta toiminnan vakiinnuttamisen estettä, löytyi suurimmista esteistä eli ensimmäisenä mainituista vastauksista seuraavia esimerkkejä:

Resurssien puute, tämä teettää riviopettajalle lisää työtä
Aineenopettajien asennoituminen
Ennakkoluulot ja asenne
Rahoitus kahden vuoden kuluttua kun vastuu siirtyy kaupungille
Opettajien asenne
Koulun jäykkä vanha luokkaopetuksen järjestämisen periaate
Yläkoulun jaksojärjestelmä
Kunnan taloudellinen tilanne
Opettajien muutosvastarinta
Aikaisempien käytänteiden puolustaminen (asenteet), muutosvastarinta
Aika/opettajalla ei aikaa viedä hyviä käytänteitä osaksi muuta perusopetusta.
Aineenopettajien epätietoisuus toiminnasta
Yhteisen ajan puute opettajilla
Opettajien muutosvastarinta.
Aineenopettajien mukaan saaminen

Kuten listasta huomaa, mainitaan siinä usein juuri opettajien asenteet ja niihin liittyen muutosvastarinta. Taustalla ovat vaikuttamassa varmasti myös rakenteelliset aineenopettajajärjestelmään liittyvät tekijät, aikapula ja muut rajalliset resurssit, jotka määrittelevät opettajien työn reunaehdot.

Toiminnan koetut esteet voidaan koulujen vastausten perusteella jakaa seuraaviin pääteemoihin, jotka on listattu niihin sijoittuvien mainintojen määrien mukaiseen järjestykseen. Tässä tarkastelussa yleisin teemaluokka on nimetty aineenopettajajärjestelmään liittyviksi esteiksi, joka sisältää myös opettajien asenteet.

- aineenopettajajärjestelmä (asenteet, perinteiset opetustavat, vakiintuneet toimintamallit)
- resurssit (raha, aika, henkilöstö, tilat)
- muutosvastarinta
- koulujen suuret ryhmäkoot
- opetussuunnitelman laajuus ja tiukat tavoitteet
- peruskoulun oppiainekeskeisyys
- henkilösidonaisuus (sopivat vetäjät, yhteistyön henkilö pohjaisuus)
- luovuuden ja rohkeuden puute
- työpaikkojen saatavuus

Asenteiden ja perinteisten toimintatapojen muuttamisen vaikeus tulee esille myös muissa vastauksissa. Esimerkiksi Jopossa kehitettyjen uusien opetusmenetelmien siirrettävyyttä perusopetukseen eräs Jopo-ryhmän vetäjä arvioi seuraavasti:

Em. mainitut menetelmät sovellettavissa, vaatii aineenopettajilta asennemuutosta... On huomattu, miten vaikeaa on murtaa omia piintyneitä tapoja... SE ON VAIKEE!

6 Johtopäätökset ja suositukset

6.1 Jopo-toiminnan onnistuminen

Sekä kyselyaineistojen että haastattelujen perusteella voi tehdä sen yleisen johtopäätöksen, että Jopo-toiminta on onnistunut monen asian suhteen hyvin. Poissaolot on saatu karsittua minimiin, ja oppilaat ovat menestyneet sekä opinnollisesti että sosiaalisesti huomattavasti paremmin kuin ennen Jopo-ryhmän tarjoamaa mahdollisuutta. Opiskelumotivaatio ja opiskelutaidot ovat vahvistuneet useimpien oppilaiden kohdalla. Palaute sekä vanhemmilta että oppilailta on pääsääntöisesti hyvää. Ryhmät ovat muutamista alkuvaikeuksista huolimatta käynnistyneet hyvin, mitä selittää suuressa määrin hyvin valikoitunut ja motivoitunut opettaja- ja vetäjäaines.

Jopo-hankkeen tulokset ovat kokonaisuudessaan niin positiiviset, että hankkeelle on syntynyt hyvä perusta jatkaa toiminnan kehittämistä edelleen. Hankkeen kaikkien sidosryhmien parissa saama suosio ja toiminnan vaikuttavuus osoittavat, että joustavan perusopetuksen tyyppiselle toiminnalle on kysyntää suomalaisessa perusopetuksessa.

Toiminta on ollut vaikuttavaa monella eri mittarilla arvioituna. Vähiten Joposta on hyötynyt noin 10 % oppilaista, joiden lähtötilanteet ja perhetilanteet ovat olleet vaikeimmat. Kyseessä ei siis ole niinkään Jopo-hankkeen toimimattomuus, vaan oppilaiden todella vaikeat elämäntilanteet, jotka ovat vaikeuttaneet opiskeluun paneutumista.

Hieman kärjistäen voi tuloksista päätellä, että onnistuminen ja saavutetut tulokset johtuvat seuraavista Jopo-rahoituksen ja toimintamallin mahdollistamista osatekijöistä:

- 1 välittömän ja aktiivisen puuttumisen malli poissaolojen kontrollissa
- 2 pienryhmäopetus ja henkilökohtainen tuki
- 3 vaihtelun tarjoaminen teoriaopintoihin ja luokkahuoneopetukseen työpaikkaopiskelulla
- 4 moniammatillinen tuki ja yhteistyö.

Kyseessä on siten enemmän yhden toimintatavan (puuttuminen poissaoloihin) ja pienryhmäopetuksen mahdollistava resurssien muutos sekä joustaminen ”pulpetissa istumisen” pakosta. Myös moniammatillisella yhteistyöllä on selkeä merkitys oppilaiden tilanteiden paranemisessa, sillä sen avulla voidaan ongelmiin puuttua kokonaisvaltaisemmin.

Jopossa ei siten näyttäisi vielä nykymuodossaan olevan niinkään kyse varsinaisesta pedagogisesta uudistuksesta tai uudenlaisten opetusmenetelmien mukanaan tuomasta ratkai-

susta, vaan enemmänkin ongelmiin puuttumisen ja kasvatuksellisen tuen lisääntymisestä. Koulut ja erityisesti Jopo-ryhmien vetäjät ottavat hankkeessa perinteisestä aineenopettajan roolista poiketen enemmän kasvatusvastuuta oppilaista, ja toiminnassa myös suuri osa ajasta käytetään elämönhallintaan ja käytökseen liittyvien perusasioiden opetteluun, mikäli se on jäänyt oppilaiden kohdalla kotona puolitiehen.

Jopon luonteen painottuminen joko psykososiaalisen kasvatustuen antajaksi tai pedagogiseksi oppimisvaikeuksista ja motivaatio-ongelmista kärsivien oppilaiden opiskelua tukeväksi toimintamalliksi liittyy myös Jopon oppilasvalintakriteereihin. Nykytilanteessa Jopossa on vaarana, että oppilasvalinnassa painotetaan tiettyyn toiminnalliseen opiskelumalliin sopeutuvien oppilaiden valintaa. Vaarana on tällöin, että muun tyyppiset koulupudokasvaarassa olevat oppilaat jäävät Jopo-toiminnan ulkopuolelle, jolloin koulupudokasongelmaan ei synny kokonaisratkaisua. Tuen ulkopuolelle ovat vaarassa jäädä erityisesti heikommassa asemassa olevat oppilaat, jotka eivät hakeudu tai valikoidu toiminnan piiriin.

Jopo-toiminnan opetussuunnitelmaan olisi hyvä kirjata suuntaa antavat oppilasvalintakriteerit, joita tapauskohtaisesti sovelletaan. Oppilaiden yksilöllisten elämäntilanteiden takia on perusteltua, että valinta on prosessi, johon kuuluu esimerkiksi seuraavia elementtejä: 1) oppilaan/huoltajan hakemus ja/tai oppilashuoltohenkilöstön suositus oppilaalle ja huoltajalle, 2) hakijoiden tilanteen/soveltuvuuden kokonaisvaltainen arviointi esim. moniammatillisen työryhmän toimesta, 3) haastattelu (esim. opettaja, kuraattori, nuorisotyöntekijä, oppilas, huoltaja). Näin oppilasvalintaprosessissa tulee esille oppilaan oma halukkuus sekä ammattiryhmien monipuolinen ja kattava asiantuntemus. Haastattelussa on vielä mahdollisuus yhdessä pohtia oppilaan opetuksen järjestämistä.

6.2 Koulupudokkuus yhteiskunnallisena haasteena

Jopo-toiminnan arvioinnissa nousee selvästi esiin koulupudokkuuteen liittyvä ongelma-
vyyhti, jossa korostuvat oppilaiden perhetilanteet ja muut elämäntilanteeseen liittyvät psykososiaaliset ongelmat. Peruskoulun loppuunsaattamiseen liittyvistä ongelmista vain osa näyttäisi olevan oppimiseen ja opetukseen liittyviä eli esimerkiksi oppimisvaikeuksia, keskittymisvaikeuksia ja motivaatio-ongelmia. Jopo-oppilaiden taustalla on esimerkiksi paljon perheeseen liittyviä ongelmia, jotka näkyvät yksinhuoltajien määrässä, käytöshäiriöinä ja koulupinnauksena.

Jopo-hankkeen epäkiitollinen tehtävä onkin ollut vastata laajaan yhteiskunnalliseen ja lähinnä perhepoliittiseen sosiaali- ja terveysalaan liittyvään ongelmaan koulutuspoliittisin ja kasvatustieteellisin keinoin. Tulokset ovat olleet silti hyviä. Joposta vähiten hyötyneiden oppilaiden kohdalla elämäntilanne ja lähtökohdat ovat olleet niin hankalat, etteivät Jopon käytettävissä olevat keinot ole aina pystyneet oppilasta parhaalla mahdollisella tavalla autamaan.

Eräs Jopo-toiminnan vaikuttavuutta heikentävä tekijä oli ongelmien kasaantuminen. Jopo-toiminnan vaikuttavuuden lisääminen ja erilaisten oppijoiden kokonaisvaltaisempi huomioon ottaminen perusopetuksessa edellyttävät myös erilaisten moniammatillisten tukitoimien suunnittelua osana Jopo-toiminnan kehittämistä ja vakiinnuttamista. Erityisen tärkeää olisi varhaisen tuen ja puuttumisen mallien kehittäminen. Erilaiset käynnissä olevat erityisen tuen, oppilashuollon, oppilaanohjauksen ja yhtenäisen perusopetuksen kehittämishankkeet tulisi myös entistäkin selvemmin integroida paikallista, alueellista ja valtakunnallista yhteistyötä tukeviksi kokonaisuuksiksi.

Oppilaiden koulunkäyntiä tuntuisi vaikean elämäntilanteen lisäksi vaikeuttavan usein myös vanhempien kasvattajaroolin katoaminen, joissakin tapauksissa jopa tietoinen kou-

luvastaisuus. Koulujärjestelmä on tällaisissa tilanteissa hyvin haastavan tehtävän edessä. Kärjistäen voidaan sanoa, että Jopo-hanke ja koulut joutuvat paikkaamaan vanhemmuuteen ja yhteiskunnallisiin ongelmiin liittyviä seurauksia, joiden hoito ei niille ensisijaisesti kuulu. Toisaalta Jopo-hankkeen myötä koulu on tarjonnut monelle oppilaalle usein sen ensimmäisen ja ainoan luottamukseen ja kunnioitukseen perustuvat aikuissuhteen, jonka avulla nuori on päässyt jaloilleen ja opinnoissa eteenpäin.

Kunnissa tulisi panostaa systemaattisesti perheiden psykososiaaliseen tukeen, jossa toimiva malli voisi olla juuri Jopossa kehitetty moniammatillinen yhteistyö eri toimijatahojen kesken. Toimintaa tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveystieteiden vahvemalla integroinnilla mukaan kokonaisuuteen.

Kunnissa tulisi myös ennakoida koulupudokasongelman laajuutta. Esimerkiksi yksinhuoltajaperheiden suuri määrä alueella tai kunnassa näyttäisi indikoivan psykososiaalisten ongelmien olemassaoloa, joka oppilaiden kohdalla sitten näyttäytyy koulunkäyntiin liittyvinä haasteina.

6.3 Pedagogiset innovaatiot?

Pedagogisia ja didaktisia uudistuksia ja innovaatioita on syntynyt varsin vähän, tai sitten niiden esille saaminen käytettyjen menetelmien (haastattelut, verkkolomakkeet, Studiumin keskustelualueet, osallistuva havainnointi koulutusjaksoilla) avulla ei ole helppoa. Jopo-luokat ovat yleensä pienryhmäopetukselle tyypillisiä luokkia pulpetteineen, ja opiskelu muistuttaa varsin paljon erityisopetuksen yksilöllisesti tuettua oppikirjojen ja -sisältöjen läpikäyntiä. Erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen on vielä varsin vähäistä ja satunnaista, samoin kuin tieto- ja viestintäteknikan opetusikäyttö, johon on panostettu vain noin joka toisessa Jopo-ryhmässä.

Pedagogisia ja didaktisia uudistuksia ei tapahdu hetkessä, vaan ne vaativat totuttelua sekä opettajilta että oppilailta. Näin lyhyen ajan kuluessa kuitenkin opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä pystyttiin selkeästi monipuolistamaan. Tätä voidaan pitää positiivisena piirteenä, varsinkin kun tulosten perusteella tällä oli myös selkeä yhteys toiminnan vaikuttavuuteen. Positiiviset tulokset ja kokemus rohkaisevat kokeilemaan ajan mittaan uusia menetelmiä. Olennaista on, että pyritään löytämään toimintatapoja, joilla voidaan kohdata erilaiset oppijat.

Arvioinnissa esille nousseet pedagogiset uudistukset liittyvät pääosin aihekokonaisuuksiin ja laajempien teemojen käsittelyyn yksittäisten oppiaineiden sijasta. Myös perinteistä lukujärjestystä on muokattu uuteen uskoon, eli opiskelu tapahtuu usein periodimaisesti, ja opiskelun lomaan on sijoitettu vaihtelua tarjoavia toimintoja, kuten retkiä ja työjaksoja. Opettajajohtoisesta opetuksesta on siirrytty ainakin jonkin verran oppilaiden omaa aktiivisuutta korostaviin menetelmiin, kuten projektiopiskeluun, tutkivaan oppimiseen ja yhteistoiminnalliseen opiskeluun.

Kaikkia uusia toimintatapoja ei välttämättä ole saatu esille, mihin saattaa olla syynä Jopo-ryhmien vetäjien itsekriittisyys, eli omia oivalluksia ja kokeiluja ei välttämättä koeta innovaatioina tai niitä ei ainakaan tuoda sellaisina esille. Eräs vetäjä arvioi uuteen oppituntien jaksotukseen liittyvää innovaatiotaan seuraavasti Studiumin keskustelualueella:

Piti pitkään miettiä, onko nämä seuraavat pedagogisia innovaatioita. Oli tai ei seuraavia juttuja on tullut mietittyä ja kokeiltua. Ensinnäkin tuo lähiopetuksen jaksotus. Perinteisestihän koulussa opetus on jaettu joko 45 minuutin tai sitten 90 minuutin oppitunteihin. Yritin itsekin alunperin

noudattaa JOPOssa tuota kaavaa, mutta eihän se toiminut. Vaihdoin sitten nykyisin meillä olevaan systeemiin, joka ainakin meillä tuntuu toimivan. Opiskelupäivän opetusjaksot ovat lähes kaikki nyt erimittaisia. Esimerkkinä eilinen (keskiviikko 10.10.) Aamusta kahden tunnin (siis 2h ei 2x45 min) jakso maantiedettä. Ruokailun jälkeen reilu puolituntia aherrettiin netissä, puoli tuntia opoa. Lopuksi reilu tunti matikkaa ja hetki Aleksis Kiveä. (Viesti Studiumin keskustelualueella)

Toiminnassa oppilaskeskeisyys on kehittynyt ehkä eniten. Esimerkiksi yksi kirjoittaja kuvaa muutosta seuraavasti:

Tärkeältä ainakin minusta tuntuu, että opetuksen lähtökohta on muuttunut huomattavasti enemmän oppilaan tarpeista lähteväksi, ei niinkään opsin tai opettajan. Näin se on oltavakin, koska nuoret ovat monen ison ratkaisun porstuassa, joista pienin ei ole, jatkaako opiskelua vai onko katu houkuttelevampi. (Viesti Studiumin keskustelualueella)

Eräässä ryhmässä toiminta on työjaksojen sijasta rakennettu eräänlaisen oppilaslähtöisen projektioppimisen varaan. Mukana on opettajan vahva henkilökohtainen sitoutuminen ja ”välittämisen ja kunnioittamisen pedagogiikka”, jossa tavoitteena on kunkin oppilaan perusturvallisuuden luonti, erityisosaamisen löytäminen ja onnistumisen elämysten tarjoaminen. Ryhmässä on esimerkiksi rakennettu laivojen pienoismalleja, ja niiden kautta integroitu mukaan muita oppiaineita kuten maantietoa, historiaa, fysiikkaa ja uskontoa.

Taitaa olla niin, että monet vaan kainostelee, eikä kehtaa (viitsi)kertoa? Minä en rohjennut siks, että olen kai liiankin innoissani ja palan sydämestäni tälle hommalle. Vaikka ei meidän JOPO-luokan muuttuminen TELAKAKSI kai mikään ihme juttu sinänsä ole. Kai sitä nyt on laivoja rakennettu kouluissa mailman sivu. Mutta nyt just TÄÄ TELAKKA NOSTAA TOIVON ESILLE! SE NOSTAA ESILLE ASIOITA, jotka auttavat näitä nuoria kokemaan mm.

- keksimisen iloa
- yhteenkuuluvuutta
- vertaistukea
- vastuuta
- toisen auttamista
- uusia ideoita
- rohkaisua
- onnistumista
- yrittämistä
- selviytymistä

(Viesti Studiumin keskustelualueella)

Samasta ryhmästä on muodostunut eräänlainen uudenlaisen toiminnan malliesimerkki, jota opettaja kuvaa Studiumissa seuraavasti:

Meilläkin kävi eilen meidän psykologi ihmettelemässä ja sitten kävi opo ja vahtimestari ja teknisen työn opettaja. Kyllä niillä suu loksatti auki. Yksikin sanoi, että kaikkien aineenopettajien PITÄIS TULLA KATTOMAAN... (Viesti Studiumin keskustelualueella)

Uudenlaisten yksilöllisten opiskelutapojen kehittäminen Jopo-hankkeessa näyttäisi olevan enemmän vetäjien persoonallisuudesta, taustasta ja innovatiivisuudesta kuin itse kehittämishankkeesta johtuvaa. Jopo-hanke tarjoaa periaatteessa toimintaympäristön uusien ideoiden kokeilulle, mutta sitä rajoittavat oppilasaineksen haastavuus sekä pitäytyminen perinteisissä toimintamalleissa (erityisesti Omaura-malli ja erityisopetuksen käytännöt). Työpaikkaopiskelun rooli on hankkeessa keskeinen, ja se tuottaa myös hyviä tuloksia monien oppilaiden kohdalla. Tulosten taustalla on kuitenkin mekanismi, jota on mahdollista hyödyntää myös ilman työpaikkoja (jotka ovat rajallinen resurssi). Työjaksot tarjoavat akateemisissa opinnoissa ja elämässäkin huonosti menestyneille oppilaille mahdollisuuden onnistumisen kokemuksiin, omien vahvuuksien hyödyntämiseen ja henkilökohtaiseen vastuunottoon.

Jopossa onkin kyse paljolti siitä, miten koulussa huomioidaan koulupudokasvaarassa olevien oppilaiden opiskeluun sitoutumista edistävien tekijöiden periaatteet, jotka Ross & Gray (2005) määrittelevät seuraavasti:

- oppilaille tulee luoda luottavaiset ihmissuhteet ja luottamuksen kokemukset
- opetuksessa on huomioitava oppilaan olemassa olevat taidot ja tiedot
- opetuksen lähtökohtana tulee olla relevantti opetussuunnitelma
- oppilailla tulee olla mahdollisuus saada äänensä kuuluviin omaa opiskeluaan koskevilla asioilla
- oppilaille pitää aikaansaada kunnioituksen (respect) ja omistajuuden (ownership) kokemukset
- vanhempien sitoutuminen on olennaista.

Listalla mainittuja tekijöitä voi edistää monien erilaisten pedagogisten ratkaisujen avulla, mutta tärkeintä on oppilaiden vahvuuksista liikkeelle lähtevä opetus ja luottamuksen tunteen syntyminen oppilaan ja vetäjien välille.

Jopo-hankkeessa olisi jatkossa hyödyllistä paneutua hieman enemmän uudenlaisten pedagogisten lähestymistapojen kehittämiseen ja testaamiseen sekä erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen. Paljolti on kyse myös uudenlaisen oppilaskeskeisen opiskelukulttuurin luomisesta, jossa opetus rakennetaan oppilaan vahvuuksien varaan.

6.4 Toiminnallisuus ja työpaikkaopiskelu

Jopo-hankkeessa toiminnallisuus on määritelty seuraavasti (Numminen & Ouakrim-Soivio 2007, 46):

- Oppiminen on suunniteltu siten, että sen yhtenä tavoitteena on oppilaan ongelmaratkaisukyvyyn kehittäminen.
- Opetus ja oppimateriaali ovat havainnollistavia.
- Opetuksessa huomioidaan kokemuksellinen ja elämyksellinen oppiminen.
- Opetuksessa huomioidaan erilaiset oppimistavat, kuten tekemällä oppiminen.
- Oppimisprosessia pidetään tärkeänä osana oppimista, ja oppilasta tuetaan ymmärtämään myös oppimisprosessin tärkeys.

- Opetus huomioi ongelmakeskeisen opiskelun ja oppimisen.
- Tutkivan oppimisen menetelmät monipuolistavat sekä opetusta että oppimista.

Jopo-ryhmissä toiminallisuutta onkin onnistuttu tuomaan mukaan opetukseen varsin hyvin. Tutkivan ja kokemuksellisen oppimisen lisäksi ryhmissä on hyödynnetty myös opetusteknologiaa, joskin sen rooli on keskeinen vain joka toisessa Jopo-ryhmässä.

Työpaikkaopiskelun rooli Jopo-hankkeessa on hieman epäselvempi, sillä sen luonne ja tavoitteet on Jopo-ryhmissä ymmärretty eri tavalla kuin Jopo-hankkeen perusteluasiakirjoissa ja käsikirjassa. Työpaikalla tapahtuvan opiskelun tavoitteeksi on virallisesti asetettu oppiaineisiin pohjautuvien oppimistehtävien teko työympäristössä, mutta sen sijaan Jopo-ryhmissä työjaksojen tavoitteeksi on nostettu elämänhallintataitojen opettelu ja uran- ja ammatinvalintaan liittyvät TET-tyyppiset tavoitteet. Oppilaiden kannalta nämäkin tavoitteet ovat relevantteja ja hyödyllisiä, ja ennen kaikkea onnistuessaan työjakso antaa oppilaille tärkeitä onnistumisen kokemuksia. Työpaikkaopiskelun didaktiset tavoitteet kuitenkin jäävät Jopossa tällä hetkellä huomioimatta, jolloin Jopo-toiminnan linkityksessä peruskoulun opetussuunnitelmaan on vielä kehittämisen varaa.

Jatkossa työpaikkaopiskelun roolia ja tavoitteita Jopo-hankkeessa olisi hyvä täsmentää. Työpaikkaopiskelu tuottaa jo nyt hyviä tuloksia, joten ”epämääräinenkin” tavoitteena-settelu selvästi toimii, mutta toiminnan läpinäkyvyyden ja kehittämisen kannalta olisi hyvä, jos työpaikalla tapahtuvan toiminnan erilaiset vaihtoehdot ja tavoitteet määritellään selkeämmin. Koska hankkeen tavoitteena on oppiaineisiin pohjautuvien oppimistehtävien teko työympäristössä, tulee koulujen jatkossa panostaa työpaikkatehtävien laadintaan. Samalla tulee esimerkiksi opetussuunnitelmassa edelleen täsmentää, mikä osuus työpaikkatehtävillä on oppiaineen suorittamisessa ja miten ne otetaan huomioon oppilaan arvioinnissa. Tämä on perusteltua senkin takia, että oppilaille saadaan selkeästi käytäntöön liittyviä tehtäviä, joilla omalta osaltaan näytetään, että opiskelusta on tulevaisuuden kannalta jotain konkreettista hyötyä, joten opiskelu ei ole vain pänttäämistä kokeita varten. Lisäksi pystytään laajentamaan työpaikkajaksojen merkitystä TET-tyyppisiä tavoitteita monipuolisemmaksi. Arviointi on kiinteä osa koulun toimintaa ja tässäkin yhteydessä siitä on syytä sopia selkeät käytännöt.

6.5 Jopo-toiminnan merkitys

Jopo-hankkeen vaikuttavuus on hyvä kaikilla mittareilla arvioituna, ja se on varmasti vähentänyt koulupudokkaiden määrää. Hankkeen todellinen merkitys kuitenkin nousee esiin vasta eri sidosryhmien kuvauksissa Jopo-toiminnan onnistumisesta ja luonteesta. Aiemmin raportissa (luku 4.2) kuvattiin jo oppilaiden omia arvioita siitä, missä he olisivat keväällä 2008, elleivät olisi päässeet mukaan Jopo-ryhmään edellisenä syksynä. Lyhyesti tiivistäen ja erään oppilaan omaa termiä käyttäen oppilaiden tilanne ilman Jopoa olisi ”sysimusta”.

Myös Jopo-ryhmien vetäjät korostavat avoimissa vastauksissaan Jopo-hankkeen merkitystä:

Olemme kokeneet jopoilun erinomaiseksi hankkeeksi. Erään oppilaan sanoja lainataksemme: 'Tämä on parasta mitä mulle on tapahtunut! Toivottavasti on mahdollisuus saada resursseja myös jatkoon. Valmiita työpaikkaoppimistehtäviä kaivattaisiin koosteena CD-levylle. (Jopo-ryhmän vetäjät)

Hieno hanke. Opettelua vaativa. Oppilaalle antoisa. Opettajan voimat vievä.
(Jopo-ryhmän vetäjät)

JOPO on suurimpia muutoksia, mitä peruskouluun siirtymisen jälkeen on tehty. Hankkeen vakiinnuttamisen tiellä ei saa olla mikään rupunen kunta ja kunnan taloudelliset ratkaisut, sillä jopoiulun aatteen leviäminen koko Suomen kattavaksi ideologiaksi on parasta, mitä suomalaiselle peruskoulutukselle voi tapahtua. (Jopo-ryhmän vetäjät)

Myös oppilaiden kommentteissa keuhataan hankkeen ideaa ja toimintamalleja:

Joltaki oikee älyväläys (Jopo-oppilas)

Se sai ainaki minun ja monien muiden kohdalla koulun käynnin maistumaan ja on loistava menetelmä. (Jopo-oppilas)

Jopon merkitys tulee kaikista parhaiten kuitenkin esille erään huoltajan antamassa palautteessa, jossa tiivistyy moniammatillisen yhteistyön perustavoite ja koulun tarjoaman uudentyypin avun merkitys perheen kokonaistilanteessa:

Ennen lapsemme siirtymistä JOPO-ryhmään olimme kotona koko perhe väsyneitä ja päällimmäisenä oli tunne, että kukaan ei meitä ymmärrä eikä osaa auttaa. Tähän ryhmään siirtymisen myötä olemme saaneet ympärillemme loistavan apuverkon; opettaja, avustaja, perheneuvola, sosiaalityöntekijä. Kaikkia näitä olemme hyödyntäneet tämän JOPO-'prosessin' aikana ja lopputulos on loistava. Perheemme voi hyvin, jaksamme jälleen vahvan nuoremme kanssa, nuorellamme on jatko-opiskelupaikka haettuna ja varsin selkeä kuva tulevaisuudesta, koulu sujuu paremmin. Enää ei tarvetta millekään palaverille ole, elämme tasapainoista, normaalia perhe-elämää ja murrosikäkin alkaa jo taittua. Toivottavasti tämä vain on totta eikä unta – tunne on näin päällimmäisenä. Moneen vuoteen ei elämä ole tuntunut tältä – olemme kuin uudelleen syntyneet tai uskoon tulleet, vaikka kumpikaan näistä ei ole käytännössä tapahtunut. (Huoltaja)

Jopo-toimintaa tulisi ehdottomasti jatkaa ja vakiinnuttaa kunnissa, ja levittää siinä kehitettyjä toimintatapoja ja opetusmenetelmiä laajemmin koko perusopetukseen. Päätöksentekoa toiminnan vakiinnuttamisesta ei tulisi jättää yksin kuntien päättäjien varaan, vaan toiminnan edellytyksistä tulisi päättää keskitetysti.

6.6 Yhteenveto: Jopo-hankkeelle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen

Hankkeen vaikuttavuutta voidaan arvioida myös suhteessa siihen, kuinka hyvin siinä on saavutettu hankkeelle sen alussa asetetut tavoitteet, jotka eri sidosryhmien näkökulmasta on kuvattu Jopo-hankkeen käsikirjassa (Numminen & Ouakrim-Soivio 2007, 21). Tavoitteiden toteutumista on arvioitu seuraavassa.¹

¹ Luku pohjautuu rehtori, va. Sivistystoimenjohtaja Manne Pärkön pohjatekstiin ja kommentteihin, joista suuri kiitos.

Nuorten kannalta Jopo-hankkeen tavoitteena on ollut:

Ehkäistä ennakolta koulumotivaation heikkenemistä ja koulutuksesta putoamista sekä puuttua varhain havaittuihin ongelmiin.

- Toiminnalla on ollut selkeää vaikutusta opiskelumotivaation ja opiskelun tavoitteellisuuden lisääntymiseen. Tyttöillä opiskelumotivaatio on lisääntynyt hieman enemmän kuin pojilla. Hanke on myös vähentänyt koulupudokkaiden määrää. Varhaisen puuttumisen näkökulmasta vasta vuosiluokilla 7–9 tapahtuva joustava perusopetus on kuitenkin joidenkin oppilaiden kohdalla liian myöhäinen interventio, sillä ongelmien ilmeneminen ja kasautuminen alkaa usein jo alakoulussa.

Tukea peruskoulun loppuun saattamista, edistää toisen asteen koulutukseen siirtymistä yksilöllisellä tuella ja varmistaa jatko-opiskelupaikan saaminen.

- Toiminnalla on ollut selkeää vaikutusta päättötodistuksen saamiseen ja jatko-opiskelusuunnitelmien selkiytymiseen. Peruskoulun loppuun saattamista on tukenut poissaolojen väheneminen, yksilöllinen ja pienryhmäopetus sekä opiskelumotivaation paraneminen. Jatko-opiskelusuunnitelmien selkiytymistä on tukenut työpaikkaopiskelu, tutustumiset toisen asteen koulutukseen sekä tehostettu yksilöllinen opinto-ohjaus. Nivelvaiheen siirtymien seuranta on tehostettu. Myös oppilaiden tulevaisuusorientaatio on vahvistunut.

Antaa nuorille kokemuksia työpainotteisista opiskelumuodoista ja perehdyttää myös työelämään.

- Työpaikkaopiskelu on ollut oppilaiden ajankäytössä toiseksi yleisintä (17 % opiskeluajasta) Jopo-ryhmässä tapahtuneen opiskelun jälkeen. Työpaikkaopiskelussa painottuvat lähinnä uravalintateema ja ammatteihin tutustuminen sekä työpaikalla tapahtuva elämänhallintataitojen opettelu, joten Jopo antaa hyvän mahdollisuuden työelämään ja eri ammatteihin tutustumiseen. Sen sijaan työpainotteisten opiskelutapojen käyttö on vähäistä, joten oppiaineisiin pohjautuvien oppimistehtävien hyödyntämisessä on selkeästi tehostamisen tarvetta

Elämänhallintataitojen kehittyminen

- Jopo-toiminnassa on ollut pitkälti kysymys kasvatuksellisen puuttumisen ja tuen lisääntymisestä, ja toiminnassa on suuri osa ajasta käytetty elämänhallintaan ja käyttäytymiseen liittyvien perusasioiden opetteluun (esimerkiksi ajanhallinta). Yleisiä ajan- ja elämänhallintataitoja sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviä taitoja on lisäksi opeteltu työpaikkaopiskelujaksoilla. Koulun ja kodin välisen yhteistyön tiivistyminen ja monipuolistuminen on myös osaltaan tukenut tämän tavoitteen saavuttamista.

Opettajan työn kannalta tavoitteena on ollut:

Edistää opettajien valmiuksia varhaiseen puuttumiseen ja tukeen tähtäävien työmuotojen hallinnassa ja kehittämisessä

- Hankkeen puitteissa on kouluissa käytetty opetuksessa paljonkin erilaisia työmuotoja, joista osa on kuitenkin pääosin perinteisiä. Jonkin verran on kokeiltu myös uudenlaisia käytäntöjä ja toimintamalleja, mutta tämän tavoitteen osalta on vielä tarvetta täydennyskoulutukseen.

Myös varhaisen puuttumisen rakenteita ja moniammatillisia toimintamalleja tulisi kehittää.

Kehittää opettajien valmiuksia moniammatilliseen yhteistyöhön oppilaiden tukemisessa.

- Toiminta on pohjautunut eri hallintokuntien väliseen yhteistyöhön, jonka konkreettinen ilmentymä ovat olleet luokissa toimivat työparit, joissa (erityis)opettajan rinnalla on työskennellyt sosiaali- tai nuorisotalon koulutuksen saanut henkilö. Työparien tarjoama henkilökohtainen tuki ja ohjaus ovatkin olleet hankkeen keskeisenä toimintamuotona, mutta lisäksi haasteelliset oppilastapaukset ovat edellyttäneet myös laajempaa moniammatillista yhteistyötä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmien kautta. Työparin toimintaan perustuva toimintatapa on tuonut samalla koulun kehittämiseen uudenlaista sisältöä ja haastetta.

Saada kokemuksia uusista toiminnallisista ja työpainotteisista menetelmistä.

- Hankeryhmissä on käytetty erilaisia toiminnallisia menetelmiä varsin hyvin, ja oppimisympäristöjä jonkin verran. Opettajien kokemukset näistä lisääntyvät toiminnan jatkuessa ja kehittyessä. Työpainotteisten menetelmien didaktisesti painottunutta käyttöä tulisi tehostaa, sillä työpaikkaopiskelussa oppiaineisiin perustuvien oppimistehtävien käyttö on ollut hyvin vähäistä.

Koulujen kannalta Jopo-hankkeen tavoitteena on ollut:

Kehittää ja ottaa käyttöön yksilöllisiä opiskelumuotoja, jotka perustuvat toiminnallisuuteen sekä käytännöllisten ja työpainotteisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen

- Jopo-ryhmissä kehitettyjä erilaisia toiminnallisia menetelmiä ja oppimisympäristöjä on jonkin verran käytetty myös koko koulun tasolla (esimerkiksi TET-jaksojen syventäminen), mutta tässä on edelleen selkeästi kehittämisen varaa. Kouluissa tulisikin rohkeasti kokeilla erilaisia Jopo-ryhmissä kehitettyjä ideoita ja toimintatapoja. Kehittämistyö ja sen tulokset tulisi myös tehdä julkisemmiksi ja näkyviksi, jotta niitä kohtaan mahdollisesti tunnetut levittämisen esteenä olevat pelot tai ennakkoluulot vähenevät.
- Erityisesti oppilaiden yksilöllisyyttä ja omia toiveita huomioon ottavia toimintatapoja tulisi levittää myös muuhun perusopetukseen

Vakiinnuttaa em. työ- ja opiskelumuodot osaksi peruskoulun toimintaa.

- Työ- ja opiskelumuotojen vakiinnuttaminen osaksi koko perusopetusta on haastava tehtävä, joka vaatii myös aikaa. Jopo-toiminnassa mukana olevien kuntien edustajia on osallistunut vakiinnuttamisvalmennukseen ja kouluissa on toteutettu jonkin verran erilaisia projekteja yleisopetuksen ryhmien kanssa ja siirretty joitakin JOPO:n toimintamalleja yleisopetukseen. Vakiinnuttamistyötä on edelleen jatkettava ja kehitettävä (resurssit, rakenteet, koulutus, asennemuokkaus)

Edistää koulujen ja työelämän yhteistyötä

- JOPO-toiminta on tiivistänyt olemassa olevaa yhteistyötä ja tuonut myös uusia muotoja koulun ja työelämän yhteistyöhön (työpaikkaopiskelu ja sen ohjaajien valmennus)

Tuoda moniammatillista osaamista luokkaan.

- Tavoite on toteutunut hankkeessa hyvin työparimallin myötä.

Koulun ulkopuolisten oppimisympäristöjen tehokkaampi käyttö.

- Hankkeen kautta yhteistyö koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa on lisääntynyt jonkin verran (esimerkiksi kansalaisopistot) ja opetuksessa on hyödynnetty erilaisia oppimisympäristöjä (erityisesti leirikoulut), joten kouluihin on syntynyt hyvä perusta laajentaa ja monipuolistaa toimintaa edelleen.

Kunnissa tavoitteena on ollut:

Edistää eri hallinnonalojen, kuten koulutoimen, nuorisotoimen ja sosiaali- ja terveystoimen yhteistyötä oppilaiden kokonaistilanteiden hahmottamisessa ja hallinnassa.

- Tavoitteen toteutumista on vaikea arvioida vielä tässä vaiheessa, vaikka joissakin kunnissa on olemassa jo melko kattavaa yhteistoimintaa ja hyviä uusia toimintamalleja (esimerkiksi eri kehittämishankkeiden koordinointi alueellisesti yhteisen koordinaatioryhmän avulla).

Kehittää uusia hallinnonalojen yhteistyöhön perustuvia, kouluhyvinvointia edistäviä toimintamuotoja ja toimintamalleja nuorten tukemiseen.

- Kunnissa on vasta yksittäisiä suunnitelmia ja kokeiluja olemassa, mutta tässä vaiheessa näistä ei ole kattavaa tietoa käytettävissä. Kyseessä on pidemmän aikavälin tavoite, jonka edistymistä kuitenkin tukee hyvin Jopo-hankkeen moniammatillinen luonne, joka pohjautuu eri hallintokuntien yhteistyöhön.

Edistää toiminnan taloudellisuutta ja sosiaalihuollon kustannusten vähenemistä ehkäisemällä nuorten syrjäytymistä.

- Hankkeen taloudellisia vaikutuksia ei voida laskea vielä tässä vaiheessa, vaikka voidaankin arvioida, että hankkeen vaikuttavuus näkyy sekä sosiaali-, terveys- että koulutusmenojen pienenemisessä. Syrjäytymisuhan vähenemisen ja perheiden hyvinvoinnin lisääntymisen myötä sosiaalipalveluiden käytön tarve vähentyy, ja opiskelumotivaation lisääntymisen, nivelvaiheen siirtymien tehostumisen ja toisen asteen valintojen selkiytymisen johdosta koulutusjärjestelmän vajaakäyttö ja opintojen keskeyttäminen varmasti vähenevät. Yksilötason kiistattomien vaikutusten lisäksi Jopo-hankkeella on siten selkeä kansataloudellinen ja sosiaalipoliittinen merkitys.

Kirjallisuusviittaukset

- Ayers, T. 1987. Stakeholders as partners in Evaluation: A stakeholder-collaborative Approach. *Evaluation and program planning*, 10, 3 (1987), 263–271.
- Brown, A. & Evans, K. 1990. Rolling feedback strategy: an approach to evaluation in dynamic contexts. *Evaluation and Research in Education*, 4, 1, 129–145.
- Cousins, J. & Whitmore, E. 1998. Framing participatory evaluation. *New directions for evaluation*. No 80, 5–23.
- Garaway, G. 1995. Participatory evaluation. *Studies in Educational Evaluation*, Vol. 21, pp. 85–102, 1995.
- Heikkinen, H. & Jyrkämä, J. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa: Hannu L. T. Heikkinen, Rauno Huttunen & Pentti Moilanen 1999 (toim.). Siinä tutkija missä tekijä – toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena kustannus.
- Joyce, B. & Calhoun, E. & Hopkins, D. 1997. *Models of learning – tools for teaching*. Buckingham: Open University Press.
- King, J.A. 1998. Making sense of participatory evaluation practice. *New directions for evaluation*. No 80, 57–67.
- Kuula, A. 1999. *Toimintatutkimus: kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä*. Tampere: Vastapaino.
- Lappalainen, S. & Hynninen, P. & Kankkunen, T. & Lahelma, E. & Tolonen, T. (toim.) 2007. *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Numminen, U. & Ouakrim-Soivio, N. 2007. Joustavaan perusopetukseen – JOPO-toiminnan aloittaminen ja vakiinnuttaminen. *Opetusministeriön julkaisuja 2007:17*.
- Manninen, J. 2008. Matkalla osallisuuteen. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu -hankkeen vaikuttavuuden arviointi. *Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:8*.
- Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä, H. 2007. *Oppimista tukevat ympäristöt – Johdatus oppimisympäristö-ajatteluun*. Helsinki: OPH
- Manninen, J. & Kauppi, A. 2008. Kehittävä arviointi. Teoksessa: Esko Korkeakoski & Heikki Silvennoinen (toim.) *Avaimia arviointitoiminnan kehittämiseen*. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 31.
- Parlett, M. & Hamilton, D. 1976. Evaluation as illumination: A new approach to the study of innovatory programs. In: *Evaluation studies review annual I*, Gene V. Glass (ed.), 140-157. Beverly Hills, CA: Sage.
- Patton, M. 1987. *Creative Evaluation*. Newbury Park, California: Sage.
- Rajala, K. 2004. *Oppivelvollisuuden keskeytyminen. Koulupudokkaiden kokemuksia peruskoulusta*. Jyväskylän yliopisto, erityispedagogiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Ross, S. & Gray, J. 2005. Transitions and re-engagement through second chance education. *The Australian Educational Researcher*, 32 (3), pp. 103–140.
- Silverman, D. 1993. *Interpreting qualitative data. Methods for analysing talk, text and interaction*. London: Sage.
- Stufflebeam, D. 1985. *Stufflebeam's improvement-oriented evaluation*. In D. L. Stufflebeam & A. J. Shinkfield (Eds.), *Systematic evaluation*. Boston: Kluwer-Nijhoff.

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2008 ilmestyneet

1	Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset
yrittäjyysintentioiden muutokset	23*	Rättvis kultur? Den etiska dimensionen i
kulturpolitiken och de kulturella rättigheterna
2	Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot
vuodelta 2006	24	Koulutus- ja tiede Suomessa
3	Kohti kestäväää kehitystä.
Pedagoginen lähestymistapa	25	Education and science in Finland (2008)
4*	Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma
2009–2012	28	Kehittämisen kulmakivet.
Alueosaaja-hankkeen loppuraportti
5	Mera flexibilitet i den grundläggande utbildningen	33	Julkaisukäytännöt eri tieteenaloilla
6	Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet
2007–2011	34	Ammattikorkeakoulut ja sivistys
7	Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla
2000–2007	35	NOSTE-ohjelman vuosiraportti 2007
8	Matkalla osallisuuteen. Osallistuva oppilas
– yhteisöllinen koulu -kehittämisshankeen
vaikuttavuuden arviointi		
9	Koulutus ja tutkimus 2007–2012		
10	Utbildning och forskning 2007–2012		
11	Education and Research 2007–2012.
Development Plan		
12	Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä;
Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön		
13	Puheenvuoroja maailmanlaajuiseen vastuuseen
kasvamisesta		
14	Kuntien liikuntatoimen talous- ja henkilöstöresurssit
vuonna 2006		
15	Näin suomalaista kulttuuria viedään;
Kulttuurivientiraportti 2007 ja esitykset
kehittämistoimenpiteksi		
16	Koulutus ja kulttuuri 2007.
Opetusministeriön vuosikatsaus		
17	Årsöversikt 2007		
18	Annual report 2007		
19	Maahanmuutto- ja innovaatiopolitiikat
kansainvälisessä osaajakilpailussa		
20	Kulttuurin satelliittitilinpito;
Pilottiprojektin loppuraportti		
21	The Finnish Government's Child and Youth Policy
Programme 2007–2011		
22	Aikuiskoulutuksen vuosikirja; Tilastotietoja
aikuisten opiskelusta 2006		

* Ei painettu, vain verkossa

Julkaisut sähköisenä osoitteessa www.minedu.fi/OPM/Julkaisut

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet

PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)

00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet

puhelin / telefon (09) 7010 2363

faksi / fax (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN 978-952-485-576-1 (nid.)

ISBN 978-952-485-577-8 (PDF)

ISSN 1458-8110

Helsinki 2008